ARENICOLA

25 jaar wadlopen

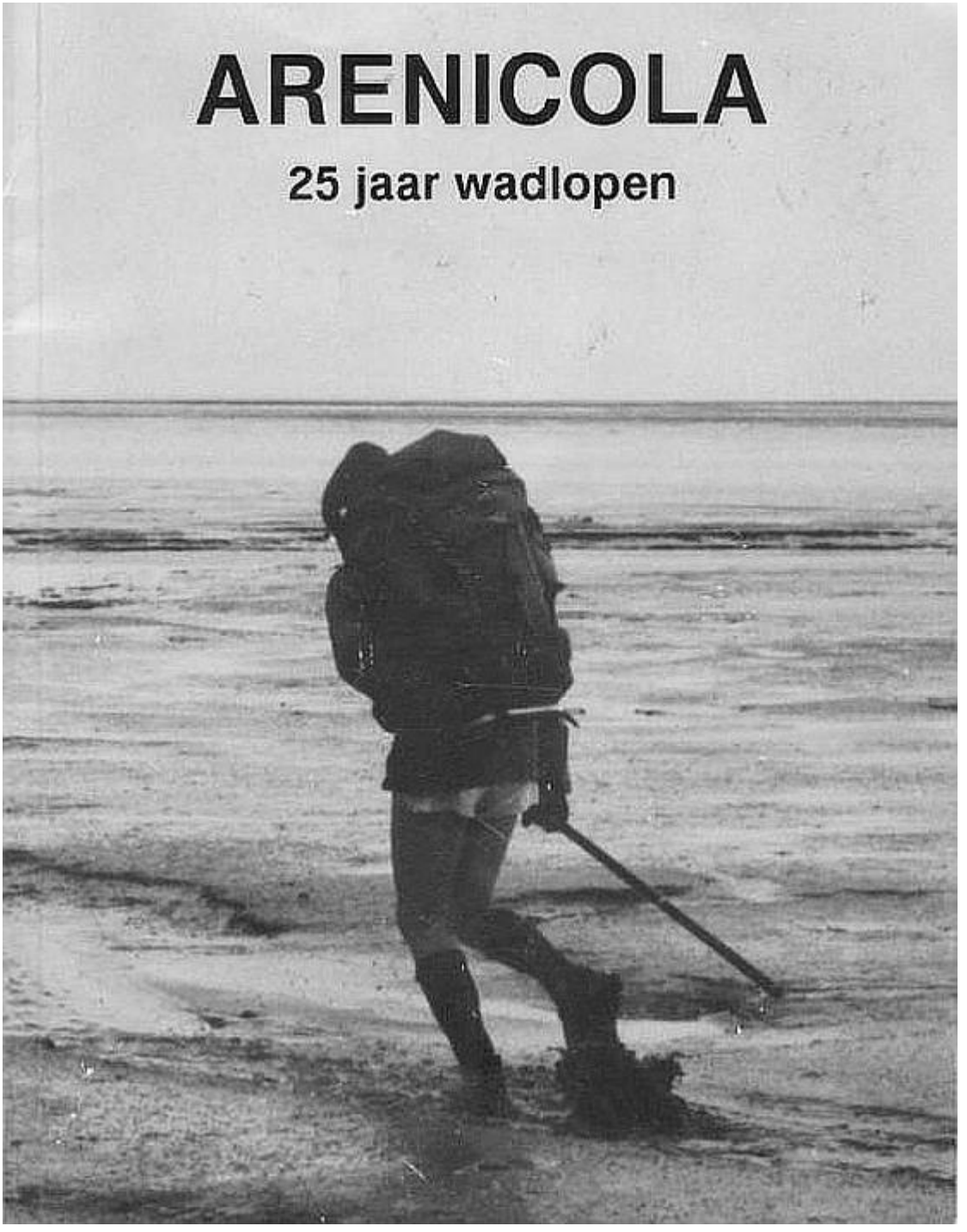

Arenicola

25 jaar wadlopen

1e (papieren) uitgave, februari 1993

2e (digitale) uitgave, februari 2018

WAD

lopende getijden
opkomend water
het landgebied loopt vol

omlijnd door eilandenrij en dijkenlijn
ligt nog de waddenzee
te rimpelen en te schitteren

gestreeld door de wind geblakerd door de zon
lopende getijden
afgaand water
het waterland stroomt leeg

overwelfd door grauwe wolkenluchten
ligt nu het waddenland met
zandige hoogten en kleiige laagten
doorsneden van geulen geaderd van prielen

wad is de zee door schepen bevaren
wad is het land door mensen betreden

uit: Mijmeringen van Willem Wad

Voorwoord

ij het 5-jarig bestaan van Arenicola schreef ik een voorwoord in het lustrumprogramma. Nu, 20 jaar later bij het 25-jarig bestaan, doe ik het weer. Toen kwalificeerde ik de club als één, die bestond uit enkele actievelingen die veel wadlopen en dus in het bestuur terecht kwamen, met daaromheen steeds een willekeurige groep anonieme studenten die "het" één of twee keer deden: Een karakterloos reductiebureau of doorgangshuis voor wadlopen! Is dit 20 jaar later anders geworden? Ja en nee.

Nee, omdat Arenicola nog steeds een kleine groep actievelingen bevat met, dankzij een ruimhartig introduktiebeleid, een grotere groep "toeristische lopers". Het aantal mensen dat het wadlopen als sport/hobby heeft blijft klein. Waarschijnlijk is dit voor het wad ook maar het beste. En tenslotte kost het immers veel tijd en soms ook enige ontbering.

Ja, omdat Arenicola nu al weer vele jaren een zelfstandige wadlooporganisatie is, met ruim voldoende kennis en ervaring om haar leden en introducé(e)s een gevarieerd aantal wadlooptochten aan te bieden. Deze zelfstandigheid heeft de club meer karakter en een eigen gezicht gegeven: Er worden kleinschalige tochten gehouden waarbij de deelnemers betrokken worden bij de gang van zaken rond het wadlopen. Een actieve interesse is van vitaal belang voor de vereniging.

Toch is het heel moeilijk om van het stereotype beeld van "de gids" plus toeters en bellen met in zijn kielzog een even omvangrijke als slaafse meute af te komen. In de beginjaren was dit beeld vanzelfsprekend en ook het enige. Het is achteraf gezien toch wel apart dat er met de nodige tamtam een wadloopvereniging werd opgericht, die vervolgens haar ziel en zaligheid verkocht aan het Wadloopcentrum in Pieterburen. Geen haar op de hoofden der dames en heren studenten die er aan dacht deze sport in eigen beheer te beoefenen. Er werd wel eens stiekem een kompasje getrokken en een bakentje gepeild, doch wanneer het bevoegd gezag dit bemerkte werd deze subversieve actie onder hoongelach over die "aigenwieze studentn" direct neergesabeld. Gelukkig voor Arenicola werkte de studentenopstand van mei 1968 te Parijs ook door tot in het laagste der lage landen. Het is de verdienste van Lammert Kwant en Jaap Oudman geweest de club te bevrijden van de afhankelijkheid van Pieterburen. Zij hebben mid-zeventiger jaren het wad opnieuw geëxploreerd en zich alle routes eigen gemaakt. Toen tenslotte in 1984 bleek dat er vanuit de studentenwereld geen bestuurskader meer kon worden geleverd, was de op dat moment voorhanden deskundigheid onder de leden een voldoende draagvlak om Arenicola een volwaardige wadlooporganisatie te laten zijn. Vanaf dat moment heeft de club als een geheel open vereniging gefunctioneerd, in feite als een platform voor iedere zelfstandige en onafhankelijke wadloper. Deze formule voldoet tot op heden goed, hoewel het altijd woekeren blijft met tijd en man-/vrouwkracht.

Deze jubileumuitgave is bedoeld om de sporen van Arenicola, die tot nu toe ingevolge de natuurwetten na één tij weer verdwenen zijn, nu eens vast te leggen. Er is in de loop der jaren voldoende beleefd en opgetekend om er een lezenswaardige samenvatting van te maken. De samenstellers hopen er eenieder die zich met Arenicola verbonden voelt een plezier mee te doen.

Jan Rijkmans, voorzitter

Inhoudsopgave

1. Levensloop ***1***
1.1. Geschiedenis van de vijfentwintigjarige 1
1.2. Wadlopersfenomenologie (ofwel zelfverheerlijking der G.S.W.C.) 4
1.3. Hoe bekom ik mijn zeemansgraf? 5
1.4. Kijkje in de keuken 7
1.5. Leo Laagwater 10
1.6. Waarom wadlopen? 11
1.7. 25 jaar Arenicola bestuur 13

2. Interviews ***15***
2.1. Wad in veelvoud 15
2.2. Paradise Regained 21
2.3. 'Er zijn op het moment meer wadgidsen dan zeehonden' 25
2.4. Samen iets leuks doen 30

3. Tochten in Nederland ***37***
3.1. Lopend van Vlieland naar Texel 37
3.2. Vlieland - Richel retour 42
3.3. Wandeling naar Terschelling 45
3.4. Van Ameland naar Ternaard op 9 juni 1979 48
3.5. Engelsmanplaat 52
3.6. Schiermonnikoog 56
3.7. Simonszand 62
3.8. Een wadlooptocht naar Rottumerplaat 64
3.9. Rottumeroog 68

4. Tochten over de grens ***71***
4.1. Juist 71
4.2. Norderney en Baltrum 74
4.3. Verslag van een dagje naar Spiekeroog 77
4.4. Herinnering aan het Pinksterweekeinde 1985 in Duitsland 79
4.5. Een wadloopweekend in Duitsland 84
4.6. Het Deense Wad 86

Colofon ***90***

Boekenlegger **slot**

1. Levensloop

1.1. Geschiedenis van de vijfentwintigjarige

Een lustrum kan natuurlijk niet gevierd worden zonder daarbij aandacht te schenken aan het verleden. Ina Vogel dook in het Arenicola archief en schreef het hierna volgende verhaal. Over hoe het allemaal begon en over hoe het al bijna afgelopen was.

Grote Pier, de Wormvormige Aanhangsels 1 en 2, Mejuffrouw de Boekenwurm, de Bloedzuiger... Het lijkt een bizar gezelschap, dat vroegere bestuur van de Groninger Studenten Wadloop Club 'Arenicola'. Maar de functie-omschrijvingen van de bestuursleden sloten prachtig aan op de clubnaam, die 'wadpier' betekent. Inmiddels viert deze wadpier alweer zijn vijfde lustrum.

Op 8 februari 1968 werd Arenicola opgericht als subvereniging van het Groninger studentencorps Vindicat en (de toen nog bestaande) vereniging voor studentes Magna Pete. Niet alleen de betiteling van het bestuur was 'des studenten'. Arenicola's eerste wadlooptocht in mei '68 werd een vertoning, zoals die Vindicat waardig geacht mocht worden.

Studenten gaan wadlopen

(Van een onzer verslaggevers).

De in februari j.l. opgerichte Groninger Studenten Wadloop Club Arenicola maakt zaterdag 11 mei zijn eerste tocht en wel naar de Engelsmanplaat. Het vertrek is gesteld op 12 uur vanuit Pieterburen. De tochten worden gehouden in samenwerking met het Wadloopcentrum Pieterburen.

De eerste keer

"Bij vertrek op de Grote Markt werd reeds opzien gebaard door de kleding: de dames van het bestuur in een zwarte mini-rok met daaronder een can-can broek met een wit rouchje en een zwarte trui, de heren in jacket met afgekorte broek en sokophouders. (...) Om half twee dook het hele bestuur bij Wierum in de slibkraag. Stevig doorstappend bereikte het gezelschap na anderhalf uur Engelsmansplaat, waar in de schaduw van de scheve toren de lunch werd gebruikt Het Wormvormig Aanhangsel II (de tweede secretaris) had last van zijn korte jacketbroek en hing deze in de top van de tot ondergang gedoemde reddingstoren."

De eerste tijd waren er veel mensen bij Arenicola aangesloten. Met bussen vol trok men naar Pieterburen, waar tochten werden georganiseerd met soms meer dan tweehonderd wadlopers. Na dit aanvankelijke succes werd eind 1970 besloten de vereniging open te stellen voor alle Groningse studenten. "Gezien het feit dat de vereniging betere faciliteiten kan verstrekken wanneer zij groter is, werken de verplichtingen ten aanzien van Vindicat belemmerend voor haar ontwikkeling", schreef voorzitter G.J. Haan in een rondbrief. De directe band met Vindicat werd daarom verbroken.

De gehoopte groei van de vereniging bleef echter uit. Het aantal leden liep binnen enkele jaren zelfs sterk terug. Wadlopen leek voor velen "een aangename tijdspassering, iets wat je bij mooi weer op een zondagmiddag doet om het eens gedaan te hebben, maar daarom wordt je nog geen lid van zo'n vereniging", redeneerde een bestuurslid in het Arenicola-bulletin. In 1973 sprak men over het opheffen van de club, maar zover kwam het niet. In de daarop volgende jaren ging het wat beter en steeg het ledental tot ongeveer zeventig personen.

Afgeknipte jacketbroeken zijn niet erg comfortabel. Het eerste bestuur voor het vertrek vanaf de Grote Markt naar Engelsmanplaat. Van links naar rechts: Lammert van Essen, Gezien Struik, Douwe van Lingen, Peter Uilenreef en Karien Sorgedrager.

Een aantal leden ontpopte zich als verwoede wadlopers. Vooral Lammert Kwant, Jaap Oudman en Martin van der Wijk hebben wat dat betreft naam gemaakt. Dit trio haalde in 1978 de kranten na het volbrengen van de tocht Vlieland-Richel retour in één tij. Dankzij hun persoonlijk initiatief en verhoogde wadloopactiviteit waren zij al in 1976 in staat om als gids op te treden. Hierdoor werd het voor Arenicola mogelijk om voortaan onafhankelijk van 'Pieterburen' het wad op te gaan.

Eerder werden de meeste tochten samen met het Wadloopcentrum in Pieterburen georganiseerd, wat betekende dat Arenicola-leden in grotere groepen werden ondergebracht. Een wadlooptocht met uitsluitend Arenicola-gangers was toen een nog ongekende luxe, althans op het Nederlandse wad. Tijdens het traditionele 'weekend Duitsland' genoot Arenicola vaak de exclusieve aandacht van de Duitse wadgids Christian Eisbein.

Vanaf 1976/'77 kon er dus in kleine groepen worden gelopen. Dit was niet alleen te danken aan het feit, dat Arenicola sinds dat wadloopseizoen over eigen gidsen beschikte. Helaas was de belangstelling voor het wadlopen opnieuw verminderd. Daarmee verdween ook de interesse in een nieuwe bestuurstaak bij de vereniging, terwijl de opleiding tot wadgids niet langer een uitdaging leek. Het enige wat verhoudingsgewijs toenam, was het aantal papieren leden. En de twijfel over het voortbestaan van de club.

"Hoewel reeds jaren de indruk bestaat dat je als bestuurslid een hoop tijd steekt in het organiseren van pleziertjes voor een kleine groep mensen, krijg ik nu de indruk dat men zich alleen nog maar voor Piet Snot uitslooft", aldus Lammert Kwant in het Arenicola-bulletin van januari 1979. Volgens hem kwam het erop neer, dat de vereniging alleen nog draaide rond een vaste kern van enthousiaste wadlopers. Wanneer dat zo zou blijven, was het volgens Lammert onzin om het verenigingsverband in stand te houden. Dat bracht alleen maar overbodige 'organisatorische rompslomp' met zich mee; gelopen werd er toch wel. Maar als het desondanks teveel pijn deed om Arenicola dood te verklaren, moest er actie ondernomen worden.

Na een druk bezochte discussie-avond werd op 25 oktober 1979 een opheffingsvergadering belegd. Gelukkig keerde toen het tij. "We hebben toch nog vier nieuwe bestuursleden bereid gevonden, de wadloopclub verder door de organisatorische slikvelden te leiden. (...) Voorlopig ploeteren wij nog voort, indachtig ons devies: 'Maria vadosa sunt' (de zeeën zijn doorwaadbaar) ", schreef bestuursvoorzitter Peter Uilenreef in het bulletin. Eerder al had hij op Lammerts

stuk gereageerd: "Arenicola heeft terdege een functie. Het gaat bij ons niet alleen om het wadlopen, maar ook om de bewustwording van de waddenproblematiek en aanverwante zaken".

Er werd dus vrolijk doorgelopen, zonder dat er wezenlijk iets veranderde. Pas in 1984 kwam het mes op tafel. "De omstandigheden waarin de vereniging steeds meer verkeert, rechtvaardigen een heroriëntatie op de vorm en inhoud van de GSWC Arenicola. Al lange jaren is het rekken en erbij blijven. Daar lijkt nu toch een eind aan gekomen te zijn. Het is nu buigen of barsten."

De Groninger Studenten Wadloop Club werd omgevormd tot de Groninger Wadloop Vereniging. Door de nieuwe constructie 'gewone/buitengewone leden' konden afgestudeerden hun lidmaatschap van Arenicola zonder problemen verlengen. Het verenigingsverband werd opnieuw gedefiniëerd als "een centraal coördinatiecentrum, dat aanvragen voor tochten van leden of belangstellenden combineert met de beschikbare en tot meelopen bereid zijnde gidsen, die lid zijn van de vereniging. (...) In de nieuwe opzet wordt met betrekking tot de leden gedacht aan gidsen met een voorkeur voor kleinschalig wadlopen, die zich bij Arenicola thuis voelen en aan belangstellenden, die dan wel geen gids willen worden maar toch een dusdanig grote belangstelling voor het wad en voor het wadlopen hebben, dat een nauwere band met de vereniging voor de hand ligt."

Na deze wedergeboorte koerste Arenicola recht af op het twintigjarig jubileum, dat in 1988 gevierd zou worden. Dat jaar echter kwam door een noodlottig ongeval in de Alpen Jaap Oudman om het leven.

Jaap Oudman
(foto: fam. Oudman)

Jaap was sinds 1975 lange tijd nauw betrokken bij Arenicola, vanaf 1977 als wadgids. Individueel en met anderen heeft hij talloze tochten gemaakt. Jaap betekende veel voor de vereniging en vooral veel voor hen, die regelmatig met hem het wad opgingen. Zijn dood overschaduwde Arenicola's vierde lustrum. Over een feestelijke viering van het twintigjarig bestaan werd niet langer nagedacht.

Nu wordt dan een kwart eeuw Arenicola gevierd: een dag voor de achtste februari met een laarzentocht van Westernieland naar Noordpolderzijl (met snert na in het Zielhoes). Maar het echte feest is op twaalf juni. Op Schiermonnikoog komen dan de mensen bijeen die in de afgelopen vijfentwintig jaar hun beste beentje hebben voorgezet voor het behoud van de eigen wadloopvereniging.

Deze dag zal niet alléén het karakter hebben van een reünie, aangezien uiteraard ook de jonge ledenaanwas present is: nieuwe enthousiastelingen en (aspirant-)gidsen. Zodat er, met reden, op een goede toekomst voor Arenicola getoast kan worden.

1.2. Wadlopersfenomenologie (ofwel zelfverheerlijking der G.S.W.C.)

Iedere wadloper heeft zijn eigen stijl van lopen. Toch zijn er ook overéénkomsten in stijl aan te wijzen. In een Arenicola bulletin uit 1978 troffen we over dit onderwerp een verhandeling van Jaap Oudman aan.

Tot voor tien jaar was het vaststellen van de herkomst van hetgeen zich over de wadbodem repte, zeer eenvoudig. Ging hij (wadlopen was in die tijd nog uitsluitend een mannenaangelegenheid) gebukt onder de loodzware last van een rugzak waarin zich overduidelijk een rubberboot bevond of sleepte hij een dergelijk vaartuig achter zich aan, dan had men te maken met een vertegenwoordiger van de zgn. rubberbootschool. Sjorde hij echter aan een reeks palen, dan moest hij wel tot de "Haegsche" oftewel "klassieke" school behoren: zag men op het wad geen uitweg meer, dan bouwde men een houten stellage net stevig genoeg om de vloed te overleven en het volgende laagwater te halen.

Met de opkomst van de kommerciële wadloopcentra in de zestiger jaren is het één en ander echter een stuk gekompliceerder geworden. Hedentendage zijn er vele typen wadlopers, die slechts door insiders, en dan nog met moeite, uit elkaar te houden zijn, te "determineren" dus.

Allereerst zijn daar de "professionele" wadgidsen, die doorgaans te herkennen zijn aan het bij zich dragen van een metalen "spriet", met andere woorden een antenne, welke doet vermoeden dat de veelal erg opzichtig gekleurde en van allerlei flut-stickers voorziene rugzak boordevol gestouwd is met geavanceerde elektronika. Met deze gekompliceerde apparatuur kunnen zij in het gunstigste geval verbinding houden met de vaste wal en af en toe is zelfs sprake van "kommunikatie", welke hoofdzakelijk bestaat in het uitwisselen van nulliteiten als de verkeersdrukte op de vaste wal, het aantal meegenomen boterhammen en de hoeveelheid koffie in de pot in Pieterburen. De wadlopers van deze "radioschool" worden doorgaans gevolgd door enige honderden zogenaamde wat-lopers.

De betiteling "wadloper" is voor deze mensen niet op z'n plaats, want in principe maakt het geen verschil of ze op de hei, in het bos dan wel op het wad lopen: ze vertrouwen geheel op de gids (hij zal 't wel goed weten) en zitten er niet mee als het begint te onweren of te stormen; ze lopen slechts en in het gunstigste geval weten ze het einddoel van de tocht. Onderweg lopen ze te zingen of te kwebbelen, zien niets van het wad en laten vaak een spoor van plastic zakjes, sinasappelschillen en pindadoppen achter zich. Hun gezondheid laat gewoonlijk te wensen over (door veel televisie kijken en autorijden), waardoor de tocht niet voor alle 'watlopers" altijd even succesvol is.

De volgende hier te behandelen kategorie is die der "solitaire" wadlopers. Door velen worden deze figuren, terecht overigens, als niet toerekeningsvatbaar beschouwd. Zij gaan het wad op zonder radio en vuurpijlen, soms zelfs zonder verbandtrommel of kaart. Als ze iets meenemen is het hoogstens een kompas of een horloge. Verder zorgen ze ervoor dat niemand

weet dat ze onderweg zijn, zodat in noodgevallen redding nooit dan wel te laat komt. Het aantal solitaire wadlopers is erg klein, maar dat komt misschien doordat hun gemiddelde levensduur vrij laag ligt ... Sommige schijnen echter enorm veel geluk te hebben, gezien hun grote aantal geslaagde oversteken.

De laatste, maar zeker niet de minste, hier genoemde kategorie wadlopers loopt in kleine groepjes, variërend van twee tot twintig personen. In het algemeen bestaan ze uit sportieve mensen, die elkaar niet voor de voeten lopen, geen herrie maken en genieten van de rust en de weidsheid die er van het wad uitgaat. Ze zijn goed uit gerust met kaarten, kompassen en EHBO-materiaal en er zijn vaak zeer ervaren wadlopers in hun midden. Dat deze kategorie wadlopers de minste risiko's loopt is duidelijk: er bevinden zich geen "krukken" onder, zoals bij de watlopers en mocht er wat gebeuren dan zijn ze niet zonder hulp zoals de "solitairen".

1.3. Hoe bekom ik mijn zeemansgraf?

Proeve ener richtlijn voor haar of hem, die het leven moe is dan wel de dagen zat.

Destijds, in 1974, was dit verhaal in het Arenicola bulletin ondertekend met "Anonymus". We kunnen nu wel verklappen dat het Jaap Oudman was die dit verhaal over de "solitaire wadloper" schreef.

aarschuwing: De geachte, doch uit veiligheidsoverwegingen anonieme schrijver van het navolgende artikeltje wil er nadrukkelijk de aandacht op vestigen, er allerminst de bedoeling mee te hebben origineel te zijn - laat staan de lezer er mede te vermaken- en is zich ervan bewust vanaf heden te kunnen worden uitgemaakt voor imitator. Zulks daar zijn uitlatingen overeenkomst vertonen met het Beschrevene van een aantal grootheden uit het vaderlandse literatuurwezen. Daarbenevens beseft hij zich te wenden tot potentieel intellect en niet tot een krom en verdraaid voetbalgeslacht, hetgeen hem op gepaste wijze tot deemoed stemt. Na lang aandringen, ja ootmoedig smeekgebed, de opmerking dat het leven zo geen zin meer had en de mededeling onverhoopt niet terug te deinzen voor intimidatie, manipulatie en enig bruut geweld, heb ik gemeend er goed aan te doen in te stemmen met het eervolle aanzoek van het bestuur van dit aardige clubje wadlopers, in het eerste nummer van dit lofwaardige periodiekje iets uit te dragen over het fenomeen van de solitaire wadloperij. Dit teneinde de behoefte van de op sensatie beluste lezer afdoende en avoorgoed te bevredigen en tevens om te vermijden dat de redactie over zou moeten gaan tot het rondsturen van één, twee of drie vellen blanco papier, alhoewel dit laatste in mijn ogen aanmoediging verdient, zij het niet in wadloperskringen.

Achtereenvolgens zou ik dan met U stil willen staan bij het waarom, hoe, wat, waar, wanneer, waardoor, waarmee en wederom bij het waarom van dit solitaire wadgeloop. Wat is het eigenlijk, wat brengt een mens tot dergelijke waanzin; hoort hij in een inrichting thuis of niet?

Vele vragen, beste lezer, inderdaad, waarop ik echter tot mijn leedwezen vrees het antwoord schuldig te moeten blijven. Het doel zult ge vragen, de maatschappelijke kontekst en betekenis van het fenomeen en daar antwoord ik op: Onder solitaire wadloperij moet worden verstaan het zich zonder deskundige leiding, al dan niet buitelend, spoorslags voortreppen over de wadbodem, bij voorkeur in het bijzijn van niemand dan wel van iemand die van toeten noch blazen weet wat betreft deze materie. Waarom gebeurt zoiets? Uitstekende vraag, alhoewel ik me niet aan de indruk kan onttrekken, dat ze U in de mond is gelegd.

Om een aantal redenen, als daar bijvoorbeeld is het terugbrengen van het avontuurlijke in de wadloopsport. Is het U bang te moede als ge van wal steekt? Houdt het U bezig waar ge dra langs moet lopen en of ge ooit wel de overkant zult halen? Zit ge ermee wanneer storm of mist onderweg Uw deel worden? Neen -ik hoor het al- ge loopt slechts. Passief loopt ge achter Hem aan die U langs diskreet en onopvallend geplaatste stokken loodst en die heldhaftig in zijn eentje de diepte van de geul gaat verkennen, ook al bleek gister nog dat het water bij deze stand amper tot de billen kwam. Welnu, kijk eens aan, daar staat ge toch mooi in Uw hemd met Uw avontuur, haha.

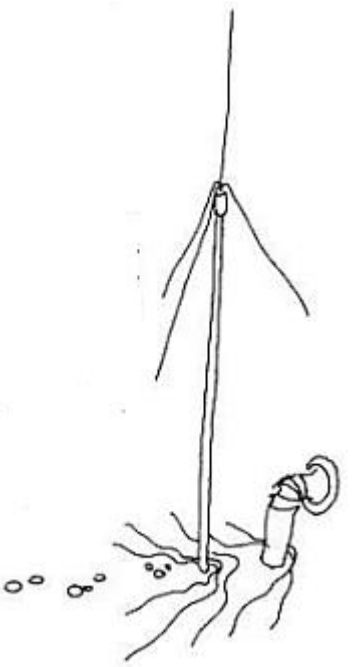

Daarbenevens om de eenzaamheid, de rust, de weidsheid en schoonheid van al het buitendijkse gebeuren, wat temidden van een schreeuwende mensenkudde zelden op bevredigende wijze tot zijn recht komt. Hoe gaat een solitaire wadloper te werk, hoe pakt hij het aan? Allereerst vergeet hij zich voor te bereiden. Luistert met een half oor naar het weerbericht -vaak te somber-, schat het laagwatertijdstip -toch niet op de minuut precies te berekenen-. Horloge meenemen en kompas -zelden waterdicht- zijn uit den boze en als zodanig verwerpelijk. Wil het avontuurlijke in de wadloopsport worden teruggebracht, dan dient allereerst deze onzin te worden vermeden. Hoort men de zee roepen: Monter begeve men zich naar de dijk. Voldoende is het 't wad te aanschouwen en als het zaakje redelijk droog staat steke men onbekommerd van wal, vertrouwend op de voorzienigheid; zo men een levensbeschouwelijker levensopvatting is toegedaan: op het goede gesternte.

Zou men er toch op staan iets mee te voeren onderweg, dan zou het een eind PVC-buis kunnen zijn: Mocht het hoofd -wat God verhoede- onderweg enige tijd onder het wateroppervlak verdwijnen -dit teneinde het kontakt met de wadbodem niet te verliezen- dan kan m.b.v. dit eenvoudige instrument toch gemakkelijk voor de benodigde frisse zeelucht zorg gedragen worden. Deze handeling is gewenst voor het menselijk organisme -hetgeen ik, zelf ook mens, ooit op schokkende wijze ervoer- daar dit niet in staat geacht mag worden zich op gezonde wijze aan te passen bij deze bijzondere omstandigheden: Het lage zuurstofgehalte van het wadwater speelt hem spoedig parten. Waarom dan ook niet gezwommen, hoor ik U zeggen. Het antwoord ligt voor de hand. Heeft men eenmaal het principebesluit genomen wad te gaan lopen, dan dient men consequent te blijven en zich niet voor allerhande wissewasjes van de wadbodem te verheffen. Mr. D.H. Schortinghuis -in zijn functie als vertegenwoordiger van de Klassieke of Haegsche (wadloop)school- heeft het eens zeer duidelijk gesteld: Men blijve met beide benen op de grond! Hij die onderweg het kontakt met de bodem kwijtraakt is af, moet opnieuw beginnen of zich nimmer meer buitendijks vertonen.

Helaas beste lezer, hoe gaarne ik ook zou willen, ontbreekt het mij thans aan ruimte en tijd en Uw bestuur aan de nodige centen om op al zulke zaken nog dieper in te gaan.

Maria Vadosa Sunt! Wij groeten U.

1.4. Kijkje in de keuken

Jan Rijkmans las het voorgaande verhaal en besloot als reaktie hierop een serieus verhaal over de techniek van het wadlopen te schrijven. Minder sensatie meer informatie.

oit is ons eens verteld dat een wadgids, die zich ergerde aan het onhebbelijke gedrag van zijn deelnemersgroep, met deze groep bij wijze van strafoefening een aantal malen tijdens de tocht een cirkelvormig traject aflegde alvorens weer de normale route te hervatten. Of alle deelnemers zich daadwerkelijk in de luren hebben laten leggen en of de gids in kwestie net zo lang rondjes is blijven lopen tot de goegemeente het doorhad, vermeldt de historie niet. Het voorval geeft in ieder geval aan, dat er een groot verschil bestaat tussen wadlopers en 'watlopers', ofwel meelopers. De laatste categorie heeft meestal een blind vertrouwen in de almachtige en alwetende eerste categorie, hetgeen in extremo kan leiden tot geschetste situatie.

Zo echter niet bij ons! Binnen Arenicola heerst de opvatting dat de wadloopkundige kennis en ervaring verspreid moeten worden onder de leden en dat mythe-vorming moet worden bestreden. Deze mythe-vorming en -bevestiging doet zich van tijd tot tijd voor wanneer er weer eens in zeven sloten tegelijk wordt gelopen. Men kan dan in de regionale en ook landelijke media vernemen dat het wad levensgevaarlijk is en dat men zich daar zonder goede kennis en grote ervaring nooit op moet wagen. Deze mededelingen met een hoog sensatie-gehalte worden dan tevens kracht bijgezet door het portret van een deskundige, die met een ernstig gezicht een draagbaar zend-en ontvangapparaat omhoog houdt. Aangezien men bij Arenicola liever had gezien dat een kompas aan den volke was getoond (met een horloge waren we ook al tevreden geweest!), wordt het tijd een heldere uiteenzetting over dit onderwerp te geven. Loopt men bij Arenicola onhebbelijk te zijn, dan valt er hooguit te vrezen dat dit dan voor betrokkene de laatste tocht onder haar supervisie is geweest.

Wadlopen gevaarlijker en steeds populairder

Maar terzake: wat moet een zelfstandig wadloper weten, doen en laten, hoe bereidt hij of zij een tocht voor, met welke factoren moet rekening worden gehouden? Laten we met dezelfde onbevangenheid als in het voorgaande verhaal, doch nu serieus, de wadlooptechniek uiteenzetten.

Er zijn drie zaken waar men zich mee bezig houdt, te weten:
> Het getij
> Het weer
> De aard van de tocht/oversteek

Het getij, dat wil zeggen het astronomische getij zonder invloed van wind en luchtdruk, is de twee maal daags optredende eb en vloed-beweging in de (Wadden)zee. De waterstanden worden bepaald door de positie van zon en maan ten opzichte van de aarde en deze kunnen variëren van springtij, ruim twee dagen na volle en nieuwe maan, en doodtij, ruim twee dagen na het eerste en laatste kwartier. De hoog- en laagwatertijden met de bijbehorende waterstanden, berekend voor een aantal plaatsen langs de Nederlandse kust, zijn ieder jaar in elke goed geoutilleerde boekhandel verkrijgbaar. Speciaal voor Arenicola wordt er jaarlijks een boekje samengesteld met alle voor wadlopers relevante getijtafels benevens de laagwater tijden op

de verschillende wantijen, telefoonnummers van weerberichten, peilsprekers, reductiekaarten (nee, nee, niet voor openbaar vervoer) en dienstregelingen van boot, bus en trein. Dit alles ook voor het Oostfriese wad. Naast genoemde getijtafel kan men gebruik maken van een tabel met de uurwaterstanden. Door te bellen met de bijbehorende automatische peilspreker kan men de verwachte waterstand vergelijken met de aktuele waterstand en zo de mate van verhoging of verlaging te weten komen. Deze afwijking wordt veroorzaakt door de windrichting (NW geeft verhoging en ZO verlaging) en de luchtdruk, waarbij voor iedere millibar boven of onder de 1013 er globaal 1 cm verhoging of verlaging van de waterstand is. Voor de windeffecten in het waddengebied bestaat er een windroos waarin de invloeden van richtingen, kracht op de waterstand zijn aangegeven, doch de nauwkeurigheid van deze grafiek is ons inziens niet groot.

De auteur in vol ornaat in de mist

Indien men een nieuwe en onbekende route gaat verkennen gaat het er om, de gegevens die men onderweg verzamelt in een vaste relatie te brengen met datgene wat theoretisch bekend is.

Over het weer is al iets gezegd in relatie tot de waterstand. De weersvoorspelling is onmisbaar en moet zo nauwkeurig mogelijk worden ingewonnen, want tenslotte is er niets zo onberekenbaar en onvoorspelbaar als het weer. Als bronnen fungeren de weerpraatjes met satellietbeelden op de RTL4- en NOS-journaals, de uitgebreide weerberichten op de radio, het waterweerbericht voor de Waddenzee (06) en tenslotte, wanneer men nog steeds in dubio verkeert, het Meteoconsult in Hoek van Holland (alleen voor abonnementhouders, waaronder Arenicola).

De voornaamste faktor is toch de windrichting en -sterkte. Aangevuld met het luchtdrukeffekt bepaalt deze de hoogte van de waterstand. Dan komt het zicht, dat kan variëren van goed (vele kilometers tot aan de horizon) tot slecht (minder dan 50 meter). Bedenk dat slecht zicht op het wad je veel 'blinder' maakt dan hetzelfde zicht op de vaste wal, waar er al gauw een contour van een boom of iets dergelijks door de nevel opduikt. De temperaturen van lucht en water kunnen de keuze van de tocht beïnvloeden: een natte tocht in de kou is niet zo aantrekkelijk. Of er verder nog neerslag in welke vorm en hoeveelheid dan ook uit de lucht komt, is alleen van invloed op de beleving van de tocht. Zolang er maar geen onweer of waterhozen in de buurt zijn.

In de wadloopverordening van de provincies Friesland en Groningen staat zelfs dat bij onweersvoorspelling, verhoging van een halve meter of meer en/of een zicht van minder dan 500 meter, niet mag worden gelopen. In geval van onweer is het absoluut geboden aan de kant te blijven, verhoging van een halve meter evenals slecht zicht zijn een relatief gegeven waarvan de zwaarte afhangt van de aard van de route. Maar over het algemeen is thuisblijven toch wel het beste.

Wanneer de omstandigheden en factoren, zoals boven beschreven zijn, gecheckt en afgewogen zijn en de eindconclusie is gunstig, dan kan men 'onbekommerd' van wal steken. Er van uitgaande dat het een onbekende route betreft, moet men voor aanvang van de verkenning trachten een tijdschema vast te stellen over de duur van de tocht, inclusief de reistijd naar de plaats van vertrek. Uitgangstijdstip is het moment van laagwater (LW) op het wantij, en wel daar waar men het diepste punt verwacht: Aan de hand van een reductiekaart kan men het LW op het wantij relateren aan het LW in de getijtafel. In de voorbereiding maakt men gebruik van de 'Hydrografische kaart van kust en binnenwateren voor beroeps en pleziervaart' liefst in combinatie met de topografische kaart en eventueel een lodingskaart. De hydrografische kaart is vrij summier; de geulenstelsels staan er slechts in hoofdlijnen op. Deze kaart alleen als basis gebruiken om zelf verdere gegevens in te vullen.

De basisuitrusting voor onderweg bestaat uit verrekijker, horloge, kompas, potlood en papier. Men bepaalt te voren vanaf welk punt op de wal men wil vertrekken en men zet alvast een route op de kaart uit die redelijk lijkt. Tevens vergewist men zich van de vaste punten op de wal zoals vuurtorens, bakens, kerktorens en in zee tonnen, meetsteigers en boorplatforms, die al dan niet, afhankelijk van het politieke en economische klimaat, kwistig in de waddenzee verspreid zijn. Eenmaal onderweg op het wad bepaalt men met behulp van driehoeksmetingen de positie van markante punten op de route als mosselbanken, prielen en prikken. Het liefst aan de hand van dichtbij gelegen vaste punten. Thuis worden deze posities dan ingetekend. Zo krijgt men de gelopen route in kaart gebracht, die dan hopelijk niet te veel afwijkt van de tevoren zelf bedachte route. Het is aan te bevelen om op het berekende moment van LW op het belangrijkste punt ofwel bij de diepste priel of geul aanwezig te zijn, teneinde zelf het precieze moment van LW vast te stellen en zo de relatie met de getijtafel vast te leggen.

Verkennen bij lage waterstanden is aan te bevelen omdat dan langere tijd het prielen-patroon, het wadreliëf en de stroomscheiding goed zichtbaar zijn. Noteer vooral ook hoe lang men loopt over de verschillende onderdelen van de route. Bij grotere oversteken verkent men tevens op dezelfde wijze vanaf de andere kant. Zo krijgt men na enige verkenningen een betrouwbaar beeld van de route en kan men een volledige oversteek plannen met als uitgangstijdstip het moment van LW in de laatste en belangrijkste (lees diepste) priel of geul op de route. Voor Engelsmanplaat is dit de Paesens-
rede op de terugweg, voor Schiermonnikoog de Eilanderbalg, voor Ameland het "lage midden", voor Terschelling het Oosterom en voor Rottum het Sparregat

Een tweetal gegevens, namelijk dat de vloed
korter duurt dan de eb (het water komt sneller op dan dat het afgaat) en dat men steeds het tijdstip van LW aan het eind van de tocht kiest (Schiermonnikoog is wat betreft de tijd een uitzondering), werkt samen om een veilige oversteek te plannen. De meeste looptijd wordt voor LW gebruikt. In de praktijk loopt men dus met het zakkende water mee tot aan de kentering in het laatste diepste punt, waarna men voor het

Alles opschrijven en kennis verspreiden

weer stijgende water uit naar de kust of het eiland de tocht afmaakt. Houdt er echter rekening mee dat de vloed bij de eilanden eerder opkomt dan aan de kust; zodoende is er bij een tocht heen minder tijd beschikbaar dan bij een tocht terug.

Een goed inzicht krijgt men in deze gang van zaken door het maken van een water- en hoogteprofiel van de route. Dit profiel is te maken met behulp van de getijkromme en de lodingskaart van het betreffende wantij. De in dit stuk beschreven principes vormen de basis van het wadlopen. Met de nodige voorzichtigheid en bescheidenheid tegenover het water moet het hiermee lukken verantwoord en dan ook met plezier en ontspannen wad te lopen. Geneer U nooit om bij twijfel om te keren! Al doende leert men, doet men ervaring op en vergroot men de verdere praktische en theoretische kennis die hier in hoofdlijnen is beschreven. Veel succes en houdt Uw hoofd boven water!

Et iterum maria vadosa sunt! (En alweer zijn de zeeën doorwaadbaar)

1.5. Leo Laagwater

Sommige mensen schijnen wad te lopen om in de krant te komen. Lammert Kwant reageerde zijn ergernis hierover af in een Arenicola bulletin uit 1981.

eo Laagwater loopt al vele jaren wad. En dat wil hij laten weten ook! Na elk wissewasje belt hij de krant om kond te doen van zijn verrichtingen. Een tochtje naar Paesumeroog, een ieder weet het zo langzamerhand: Leo Laagwater draait er zijn hand niet voor om. Onvervaard stormt hij voorwaarts over zand en slik, neemt geulen of het beboterde krentenmikken zijn en in praktisch elke maandagkrant kan zijn supportersschare weer kennis nemen van de ongelofelijke verrrichtingen die hij wederom heeft geleverd.

Soms gaat hij daarbij zelfs preventief te werk. Zet hij bijvoorbeeld een oversteek naar Radingerzand op touw, dan informeert hij de plaatselijke pers reeds tijdig over plaats en tijd van aankomst en wordt een ieder opgewekt de wakkere oversteker te komen toejuichen. Gefascineerd als Leo Laagwater is door publiciteit deinst hij er soms zelfs niet voor terug de kranten kleine leugens te verstrekken. Zo claimde hij eens een primeur naar Snorrieszand, terwijl hij bliksems goed wist dat anderen hem voor waren geweest. Een enkele keer dringt zijn faam zelfs door in periodieken die slechts verschijnen in het zuiden des lands.

Bij het echte grote werk laat Leo Laagwater zich echter vergezellen. Verslaggevers van een bekend landelijk ochtendblad lijden ontberingen met hem en ontsnappen vaak ternauwernood aan de dood. '

"Tot de lippen steeg ons het water" heet het daar waar zij nauwelijks een nat kruis haalden en ineens werd het "aardedonker" waar even een wolkje voor de zon schoof. Thuis blikt Leo Laagwater vaak vergenoegd in zijn plakboeken, vier in getale reeds. Bij de verwarming gezeten bladert hij ze bijna dagelijks door en zint op ondernemingen, die opnieuw de pers in hem zullen doen interesseren. Omdat de krant toch alles klakkeloos overneemt, denkt hij wel eens dat het eigenlijk onzin is zoveel moeite te doen voor een krantebericht. Hij kan de verhalen net zo goed uit z'n duim zuigen. Het valt Leo Laagwater niet mee alle berichten te verzamelen. Hij tobt daar wel eens over. Eenmaal kocht hij de gehele oplage van een krant om te zien of overal z'n naam wel in stond. Dat was niet het geval, daar zijn bericht die dag was blijven liggen.

Hij ziet het wel zitten, die Leo Laagwater. Het is voor hem een groot genoegen, de wadloperij. Keer op keer haalt hij zijn tere ego er weer mee uit het slijk. We horen nog wel eens van hem!

1.6. Waarom wadlopen?

Jan Rijkmans ontfutselde het antwoord op bovenstaande vraag aan een aantal wadlopers tijdens het eten na afloop van de eerste tocht van dit lustrum jaar.

In deze tijd is wadlopen gelukkig een algemeen geaccepteerd verschijnsel. Om die reden wordt de vraag 'waarom doe je aan wadlopen?' niet zo vaak meer gesteld. In den beginne, dat wil zeggen in de vijftiger jaren, en de tijd van de echte wadlooppioniers moest men zich nog verdedigen tegen vermeend onverantwoordelijk gedrag. Voor eigen genoegen te voet de Waddenzee doorkruisen werd nog niet zo lang geleden beschouwd als een bezigheid voor waaghalzen en excentriekelingen. Jaap Buwalda werd eens de jeugdherberg van Schiermonnikoog uitgezet omdat hij het had gewaagd te voet naar het eiland te komen. Men begrijpt, toen moest de walloper louter en alleen al zijn aanwezigheid op het wad rechtvaardigen, laat staan dat hij in de gelegenheid werd gesteld een dieper en rijker gedachtenleven te ontwikkelen en verkondigen over het waarom van het wadlopen. In de schaarse wadloopliteratuur vindt men dan ook sporadisch steekhoudende bespiegelingen over de beleving van het wadlopen. Natuurbeleving stond toen in het algemeen niet zo in de belangstelling als hedentendage en de wadlopers hielden die maar voor zich, verguisd als ze waren.

Naar mijn mening heeft die miskenning en onderschatting van de individuele wadloperij nog jarenlang voortgeduurd, ook nog na de opkomst van de toeristische wadloopcentra. Het moet gezegd worden dat deze laatste geregeld geluiden lieten horen, die tendeerden naar monopolievorming: men zag die 'wilde wadlopers' niet zitten. Ze moesten maar van het wad af of zich aansluiten bij een van de grote organisaties. Her en der in dit boekje vindt men zinsneden en uitlatingen die er op

'Laarzenlopers', waarom? (foto: Kees Wevers)

wijzen dat Arenicola ook de nodige frustraties heeft doorgemaakt tijdens de emancipatie van vermeend onverantwoord gedrag naar het deskundig beoefenen van een erkende sport. Hiermee zijn, naar ik hoop, mogelijke onvriendelijkheden jegens derden, hoewel bedekt en relativerend gesteld, afdoende verklaard. Helaas zijn we nu met de vraag 'waarom wadlopen?' nog geen centimeter opgeschoten. Bij dit 25-jarig bestaan doemt de onvermijdelijke vraag weer op en alweer wil niemand zich er aan wagen een antwoord te geven... tenzij de vraagsteller zijn slachtoffers op het juiste moment te grazen neemt: na een tocht en tijdens de erwtensoep met een borrel!

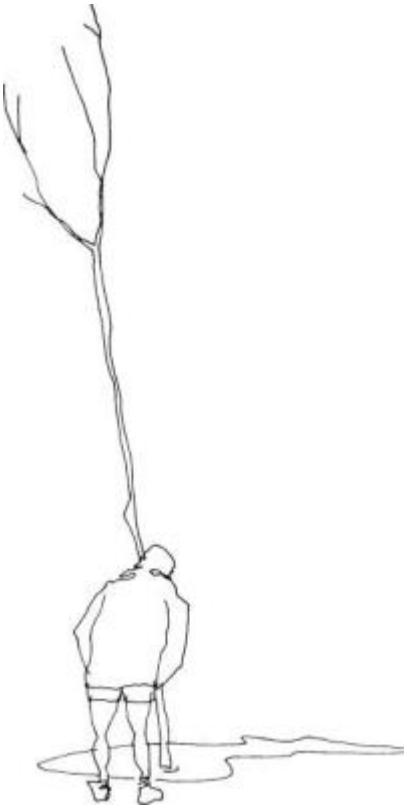

Leo Laagwater, zonder journalisten dit keer.

Zondagmiddag 7 februari 1993.

25 jaar min een dag na de geboorte van Arenicola! Een nevelige windstille dag met temperaturen ruim boven nul. Twintig liefhebbers waren aangelokt met snert en drank om deze lustrumtocht te lopen. Het werd een buitengewoon mooi tochtje. De vele deskundigen in de groep liepen over het wad als boeren, die in hun zondagse pak op de dag des Heren over de landerijen gaan om de stand van het gewas te bekijken. En het wad lag er mooi bij. De nevel gaf de indruk dat men ver uit de kust was en de windstilte gaf het wad extra rust en eenzaamheid. Alleen de zijprielen van de Zuidoost-Lauwers kabbelden als bergbeekjes. De grijstinten waren er in eindeloze variatie.

Nadat iedereen afgeplakt, getaped en ge-'sealed' was, konden we vertrekken. Vanaf de landaanwinning ten noorden van Westernieland liepen we op ongeveer 30 graden naar de Zuidoost Lauwers. Vandaar verder in oostelijke richting naar de rijsdam van het uitwateringskanaal te Noordpolderzijl. Tenslotte zochten we in de schemering een weg terug naar de kust. Er werd flink gezweet en gedampt, want grondig als altijd waren we zonder uitzondering te warm gekleed.

In het Zielhoes te Noordpolderzijl stond de tafel voor ons gedekt en nadat iedereen zijn of haar vochtbalans weer in orde had gebracht, kon er in een gezellig samenzijn royaal erwtensoep gegeten worden. In deze sfeer viel het beantwoorden van de vraag 'waarom wadlopen?' niet moeilijk meer. Welwillend vertrouwde ieder zijn zieleroerselen toe aan de door de voorzitter in elkaar geflanste enquête. Of de uiteindelijke conclusie maatgevend dan wel trendsettend is voor het komende wadloopdecennium valt nog te bezien. Hier volgt een korte beschouwing, met als motto: Hoge gympies, echte liefde!

Een sluimerende hang naar verre einders en onbekende verten bleek bij een ruime meerderheid aanwezig. Een routinier in het gezelschap gewaagde dat hij al zo lang op het wad rondliep dat de einders en verten hem niet zo onbekend meer voorkwamen. Deze uitspraak mag

behoorlijk blasé genoemd worden. Een ander had bij dit knagende verlangen nooit stilgestaan, hij was gewoon altijd doorgelopen. Heel verstandig voor een wadloper. In ieder geval bleek het gevoel, dat Jan Boer beschrijft in de volgende dichtregel, ruimschoots aanwezig: "Wadlopers, maag ik mit joe mit, wied vot van diek en polier".

Reminiscenties aan kliederen met zand en water in de vroege jeugd werden niet alom gedeeld. Twee lieden gaven toe dat ze dat thuis nooit mochten. Haha, strikvraag, nu deden jullie het tóch maar mooi wel, fout ingevuld dus! Het gevoel van vrijheid werd unaniem, zonder één enkel voorbehoud, beleefd. Eveneens was een gevoel van geluk sterk aanwezig, hoewel er helaas drie ongelukkigen waren die er ja noch nee op durfden zeggen. Waarschijnlijk zijn zij in het dagelijks leven binnendijks ook niet zo tevreden. Het is aanbevelenswaardig dat zij eens wat vaker gaan wadlopen. Ook het verlangen naar eenzaamheid scoorde royaal, maar opvallend was dat wanneer deze eenzaamheid beleefd moest worden op een onbewoond eiland, men daar dan toch in meerderheid voor terugdeinsde. Men was hier liever met z'n tweeën alleen: Bijvoorbeeld op Simonszand, romantisch à deux, flesje wijn, kampvuurtje en op de radio de file-meldingen in de Randstad beluisteren. Heerlijk, toppunt van genot! De stelling "Ik loop wad omdat er hier geen bergen zijn" bleek de meningen te verdelen. De nee-verkopers zijn de ware wadlopers, aangezien je de ja-stemmers altijd kunt blijven verdenken van "Ik loop wad bij gebrek aan beter". Alweer een meerderheid, die het niet nodig vond zich op het wad te laten gelden in een sportieve prestatie. Wadlopen kent geen wedstrijdelement. Een krappe meerderheid liet zijn zorgen thuis wanneer er werd wadgelopen. De rest had uberhaupt geen zorgen of nam ze toch mee tijdens het wadlopen. Vandaar al die onwijs grote en volgepropte rugzakken. Interesse in alles wat leeft en groeit bleek ook bij Arenicola, zoals altijd gepropageerd is, ruim aanwezig. Evenwel hadden vier lieden de euvele moed en de eerlijkheid aan te geven dat dit hen niets kon schelen. Nader correleren met prestatiedwang, gebrek aan zorgen en gemis van geluk is hier op zijn plaats!

Dan werden er nog enkele onverwachte drijfveren genoteerd. Iemand joeg bij het wadlopen geld, eer en aanzien na. Wij kennen hem en het is hem van harte gegund. Een ander zette de blik op oneindig en het verstand op nul. Het eerste is bij wadlopen een vereiste en het laatste is bepaald af te raden, hoewel zeer ontspannend. Wij wensen deze loper veel succes bij zijn verdere wadavonturen. Tenslotte merkten de introducé(e)s in het gezelschap op dat ze het deden om eens te zien wat voor lieden die wadlopers nu eigenlijk waren en dat ze graag eens iets ongewoons wilden doen (jawel, toch nog steeds!?).

Naderhand is de enquête ook nog voorgelegd aan onze eerste voorzitter, die dit alles 25 jaar eerder beleefde. Zijn beleving sloot verrassend(?) nauwkeurig aan bij de gevoelens die algemeen bij Arenicola-leden blijken te leven. Hij kan tevreden zijn over de intentie waarmee na 25 jaar nog steeds wordt wadgelopen door de leden van zijn geesteskind.

1.7. 25 jaar Arenicola bestuur

1968/1969	**1969/1970**	**1970/1971**
Douwe van Linge	Gert-Jan Haan	Gert-Jan Haan
Gezien Struik	Patricia Vader	Magda Veehuizen
Peter Uilenreef	René Hofman	René Hofman
Karien Sorgedrager	Rik Wierenga	Klaas Reuvers
Lammert van Essen	Janny Diekhuis	Yvonne Rops

1971/1972
Klaas Reuvers
Yvonne Rops
Sietske Rookmaker
Jan Rijkmans
Jan Niks

1972/1973
Jan Rijkmans
Jan Niks
Sietske Rookmaker
Herman Groen
Janine vd Linde

1973/1974
Janine vd Linde
Tineke Pen
Herman Groen
Everhard Reckman
Lex Duif

1974/1975
Tineke Pen
Lex Duif
Lammert Kwant
Janny Drenthe
Lieke Kraak

1975/1976
Janny Drenthe
Zwaantje Nijholt
Lammert Kwant
Jaap Oudman
Geert de Vries

1976/1977
Geert de Vries
Anneke Prenger
Zwaantje Nijholt
Jaap Oudman
Henk Pijlman

1977/1978
Henk Pijlman
Els Postema
Anneke Prenger
Theunis Piersma
Rob van Haarst

1978/1979
Els Postema
Paul Dwarkasing
Mark van Buuren
Rob van Haarst

1979/1980
Peter Uilenreef
Henk Merkus
Mark van Buuren
Huub Swelsen
Josephien Steenhuis

1980!1981
Peter Uilenreef
Albert Jan Boer
Freerk Viersen
Nicolien Sweringa
Bert Holsteijn

1981/1982
Nicolien Sweringa
Freerk Viersen
Albert Jan Boer
Martin Weusthuis
Johan Booy
Gustaaf Tamminga

1982/1983
Bert vd Broek
Martin Weusthuis
Gustaaf Tamminga
Benno Leferink
Eric Swart

1983/febr. 1985
Martin Weusthuis
Bert vd Broek
Gustaaf Tamminga
Arthur Sedee
Eric Swart

febr. 1985/1986
Martin vd Wijk
Jan Rijkmans
Freerk Viersen
Lammert Kwant

1986/1987
Jan Rijkmans
Lammert Kwant
Freerk Viersen
Martin vd Wijk
Gert van Dijken

1987/1989
Jan Rijkmans
Lammert Kwant
Sjoerd Bouwman
Freerk Viersen
Gert van Dijken

1989/1990
Jan Rijkmans
Lammert Kwant
Sjoerd Bouwman
Gert van Dijken
Nomdo Jansonius

1991/1993
Jan Rijkmans
Lammert Kwant
Sjoerd Bouwman
Nomdo Jansonius
Lindy Messchendorp (91/92)
Ingvar Hazemeyer (92/93)

2. Interviews

2.1. Wad in veelvoud

De ethische en politieke vertaling van de wadervaringen van Joop Hooiring

Otto Meyling en Jan Rijkmans in gesprek met Joop Hooiring, vertegenwoordiger van de gezamelijke wadlooporganisaties in de Wadden Advies Raad en lid van de Wadloopadviescommissie.

oop Hooiring werd op 16 september 1932 geboren te Lemmer. Na zijn elementaire technische beroepsopleiding kwam hij al voor z'n verplichte dienstoproep in 1950 in dienst als gewoon vliegtuig-electricien. Tweeëndertig jaar lang werkte hij, tot z'n vijftigste, bij de luchtmacht, afdeling Electronische Navigatie. De technische ontwikkelingen volgden elkaar zo snel op dat deze voor een reeds oudgediende niet optimaal te volgen waren. Hij verlegde zijn interesses naar bestuurlijke werkzaamheden. Joop Hooiring zat in het hoofdbestuur van één van de belangenverenigingen van beroepsmilitairen. Hij was actief in de PvdA en nam plaats in diverse bestuursfuncties van deze partij. Zo was hij van 1968 tot 1991 lid van het College van Provinciale Staten van Friesland voor de PvdA. Zijn hobbies zijn bergsport, het maken van trektochten en -natuurlijk- wadlopen.

Joop Hooiring in het midden als gids met stok, kompas en ... bakkebaarden.

Hoe komt een beroepsmilitair en bestuurder terecht in een Wadden Advies Raad en een Wadloopadviescommissie?
Als lid van Provinciale Staten werd ik voorzitter van de statencommissie Ruimtelijke Ordening, hetgeen mij in aanraking bracht met de bestuurlijke en planologische verwikkelingen van het Waddengebied. Op grond van deze bestuurlijke interesse en ervaring en mijn zelfstandig gids zijn bij de 'Fryske Waedrinners', hebben de gezamenlijke wadlooporganisaties mij in 1982 bij de oprichting van de WAR gevraagd hen te vertegenwoordigen in de sectie recreatie. In die tijd ontstond ook een studiecommissie op verzoek van de wadlooporganisaties, die moest onderzoeken in hoeverre er sprake van enige regelgeving op wadloopterrein moest zijn. Dit verzoek heeft geresulteerd in de huidige wadloopadviescommissie en een wadloopverordening, waarvan men zich mag afvragen of de initiatiefnemers hier wel zo blij mee moeten zijn. Aanvankelijk had men voor ogen een streven naar een bepaalde vorm van erkenning, een soort keurmerk, maar nadat allerlei bestuurders en juristen zich ermee bemoeid hadden werd men opgezadeld met een systeem van een absoluut verbod het wad te betreden, tenzij ... Dit moest dan later worden ingevuld en zo kwam men tot een regeling die uitsluitend berust op veiligheid en dan op grond van bepaalde aannames. Hierover straks meer.

Wat betreft de WAR is het jammer dat daar de stofkam van de bezuinigingen doorheen wordt gehaald. De WAR is uniek omdat er nergens in Nederland een orgaan bestaat dat een spreekbuis is voor de betrokkenen uit het gebied, in dit geval het Waddengebied, waarmee men rechtstreeks het beleid zoals neergelegd in de Planologische Kernbeslissing Waddenzee kan beïnvloeden.

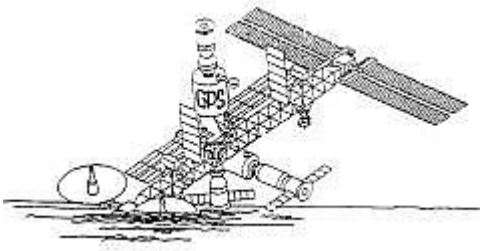

Moderne hulpmiddelen achterlaten.

Voor het wadlopen heeft dit voor mij al een belangrijke betekenis gehad, namelijk dat er veel beweerde onzin en vele vooroordelen omtrent het wadlopen en de veronderstelde verstoring, die dit met zich mee zou brengen, in bestuurlijke circuits zijn teruggenomen en in goede banen zijn geleid. Verder heb ik pleitbezorger kunnen zijn voor het behoud van een stukje kleinschaligheid, gebiedsgebondenheid en oorspronkelijkheid, waarbij de mens in al zijn naaktheid zich moet getroosten alle moderne hulpmiddelen achter zich te laten en zo van de natuur te genieten en daaruit ook weer terug te treden. Ik pleit voor het behoud van de belevingswaarde van het wadlopen en dan vooral als sport.

Wat doet de Wadloopadviescommissie?
De Wadloopadviescommissie beoordeelt jaarlijks de aanvragen van vergunningen van de zes wadlooporganisaties en ook van individuele wadgidsen. Daarna adviseert deze commissie Gedeputeerde Staten over het al dan niet afgeven van de gevraagde vergunningen.

Is de Wadloopverordening niet vooral toegesneden op de grote organisaties?
Nee, al is er natuurlijk wel een verschil tussen de grote organisaties zoals Wadloopcentrum Pieterburen, Dijkstra's wadlooptochten en Wadloopcentrum Friesland enerzijds en de kleine zoals de Fryske Waedrinners, Arenicola en 'Uithuizen' anderzijds. Bij de grote is het meer een presentatie aan het grote publiek met een rooster van wadlooptochten terwijl bij de kleine clubs de individuele gids een grote rol speelt doordat hij vaak een vaste aanhang om zich heen heeft. Het is nu zo dat de organisatie een A-vergunninghouder is, waarmee zij gidsen kan machtigen voor haar te lopen. Bij de kleine clubs ligt het accent anders. Hier speelt de B-vergunning een

grotere rol. De B-vergunning is bedoeld uit te geven aan die personen die, op grond van kennis en ervaring, bewezen hebben zelfstandig kleine groepen mensen over het wad te kunnen leiden. Zo bestaan de Fryske Waedrinners vrijwel allemaal uit B-vergunninghouders. De deelnemers melden zich bij de gids, deze vraagt de secretaris of er nog een maatje beschikbaar is en dan steekt men van wal. Arenicola is op dezelfde leest geschoeid en evenzo de club in Uithuizen die een voorzetting is van de activiteiten van wadlooppionier Schortinghuis. De verschillen in aanpak blijken ook steeds uit mijn gesprekken met de achterban. Helaas zijn die gesprekken de enige gelegenheid waarbij ik alle organisaties samen om de tafel heb.

Zoëven noemde je het begrip belevingswaarde van het wadlopen. Welke consequenties heeft dit volgens jou voor de uitoefening van deze sport? Je hebt het vaak over de ethiek van het wadlopen, wat bedoel je daarmee?
Wadlopen is een bezigheid die zich beweegt op het grensvlak van sport en toerisme Dit aangaande is er de laatste tijd weer wat druk op de ketel. We zien een hausse ontstaan in de commerciële natuurbeleving en dan doel ik op de survivals, de touroperators met hun 'off the road'-aanbiedingen en zo meer. Gelukkig hebben we deze ontwikkeling nog buiten het waddengebied kunnen houden. Want tot op heden blijkt dat bij alle organisaties nog steeds de 'non-profit' instelling aanwezig is en dat de eigen beleving bij de gidsen de drijfveer tot wadlopen is. In tegenstelling tot de commerciële 'natuurbeleving' kenmerkt de goede wadloopsport, evenals de bergsport trouwens, zich door een grote mate van zorgvuldigheid tegenover de natuur en ten aanzien van veiligheid met nadruk op risico-preventie. Beide sporten zijn ontwikkeld en eigengemaakt door individuen en kleine groepjes personen die als het ware een ethiek ontwikkeld hebben over 'wanneer gaan we niet', 'wanneer gaan we wel' en 'wanneer gaan we terug'; zonder steeds te proberen de grenzen te verleggen omdat de techniek elke keer weer zoveel mogelijk maakt. De grens wordt mijns inziens overschreden wanneer de mens zich ondergeschikt aan de techniek opstelt en daar dan ook helemaal op gaat vertrouwen. Nauwkeurig noteren en raadplegen van tijdschema's, weerberichten en waterstandswaarden, dienen er de basis voor te zijn dat er zodanig gelopen kan worden dat men in geval van problemen veilig en zonder te zwemmen de kust kan bereiken. Over het algemeen zit er in de twee uur voor en de twee uur na laagwater een uur extra veiligheidsmarge. Die marge overigens is snel opgebruikt indien onverwacht de waterstand hoger is door niet voorziene weersinvloeden en er zich daarnaast een menselijk probleem voordoet, zoals onwel worden. Ethiek en preventieve veiligheid zijn nauw verbonden. "Iedere narrow escape berust op een menselijke fout" is voor mij een uitspraak welke in de wadloopsport een algemeen geldend uitgangspunt is.

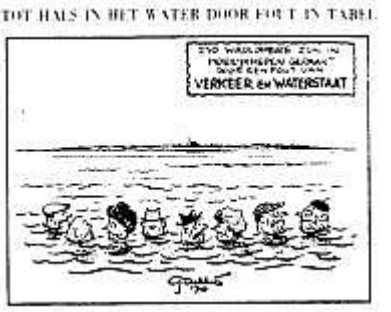

Zeker een menselijk fout

De roep om veiligheid in Nederland is altijd groot. De wadloopverordening is daar geheel op gebaseerd. Welke criteria hanteert men? Hoe zit het met de eerder genoemde aannames?
In de worsteling rond het veiligheidsbeleid is de Wadloopadviescommissie enigszins gefrustreerd geraakt. Was het eerder zo dat de omvang van de groepen en het aantal groepen, nl. twee, op éénzelfde wantij gereguleerd is in de verordening, nu zijn sommige organisaties er in geslaagd via arob-procedures (administratieve rechtspraak openbaar bestuur) toestemming te krijgen om extra tochten te organiseren. Deze aanvankelijke uitzonderingstoestanden hebben

inmiddels de status van verkregen recht, op voorwaarde dat de organisatie in staat is zo'n derde' tocht voldoende te bemannen en te beveiligen. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid en normstelling weer terug zijn bij de organisaties. Dit heeft er toe geleid dat in de voorwaarden die aan de vergunning worden gesteld een divergentie is opgetreden tussen Groningen en Friesland. Groningen heeft in dit opzicht de zaak wat uit de hand laten lopen. Nu de aannames. De provincies hebben indertijd de adviescommissie verzocht, na deze arob-procedures, de vergunningsvoorwaarden te onderbouwen om ze houdbaar te maken. Hiertoe zijn gesprekken gevoerd met de politie te water, de reddingsmaatschappijen en de helibasis Valkenburg. Het draaide erom wat er zou kunnen gebeuren wanneer er iets fout gaat met een tocht. De meest extreme en onmogelijke situaties zijn bekeken en beoordeeld op het aantal wadlopers dat gered kan worden. Om deze redbare hoeveelheid op te voeren, adviseerden de reddende partijen een maximum aan maatregelen, die wadlopers dienen te nemen. Zo opperde de reddingsmaatschappij dat wanneer de wadlopers allemaal een zwemvest zouden dragen er meer tijd zou zijn om ze te redden in geval van nood. Meegaan in zo'n aanname zou er wel eens toe kunnen leiden dat de tijdsmarges in de schema's van de wadlooptochten verlegd worden, hetgeen dan mijns inziens direkt in strijd is met de goede regels die de natuur het wadlopen oplegt. Zo zijn we dan weer terug bij de ethiek van het wadlopen. De redders hebben in ieder geval antwoord en uitkomst gegeven op de door ons aangedragen situaties en daarop zijn alle getallen, die in de verordening genoemd worden, gebaseerd.

Via de Waddenadviesraad horen we dat ook de wadlooporganisaties zich moeten gaan toeleggen op voorlichting en educatie. Hoe is men hiertoe gekomen en wat vind je daarvan?
De roep om bij het wadlopen aandacht te besteden aan educatie ten aanzien van natuur en milieu, komt oorspronkelijk voort uit de provinciale en later gemeentelijke herindeling. De gemeenten hebben in hun algemene politieverordening gesteld dat bij activiteiten in het buitengebied, in dit geval de Waddenzee, niet alleen veiligheids- maar ook milieuaspecten een rol dienen te spelen. Dit is door de WAR opgepikt en de raad heeft aan de regering geadviseerd om daadwerkelijk activiteiten te ontplooien. Zodoende is Ans Vos, bekend van de schoolbus van de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee, aangesteld als waddenconsulent bij het natuurconsulentschap te Leeuwarden. Zij heeft inmiddels contact gelegd met enkele wadlooporganisties om dit streven vorm te geven. Ik denk dat het een goede zaak is dit te stimuleren. Kleine clubs hebben hiertoe wellicht goede mogelijkheden. Zeker gidsen op non-profit basis hebben volgens mij vanuit hun eigen belangstelling en enthousiasme vanzelf al de neiging aan educatie te doen en hun deelnemers op de natuurwaarden en andere aspecten van de Wadden attent te maken.

De indruk bestaat dat er van de kant van milieubeschermers en dan met name de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee weinig belangstelling is voor het wadlopen. Hoe denk jij daar over?
Dat is zeker waar. Ik vind dat men meer begrip moet opbrengen en ook contact moet houden met diegenen die vanuit een bepaalde natuur- en welzijnsbeleving hun sport in het waddengebied beoefenen. Tenslotte hebben de wadlopers in de beginjaren de leden voor de Waddenvereniging bij elkaar gelopen. Maar er is natuurlijk wel een verklaring voor. Men richt zich op de grote gevaren die het Wad wèrkelijk bedreigen, zoals vervuiling van bodem, water en lucht. Er is bij de Waddenvereniging een specialisatie en professionalisering geweest op allerlei deelaspecten die het waddengebied raken. Door deze ontwikkeling, die overigens onontkoombaar was om alle tegengestelde krachten partij te kunnen bieden, is mijns inziens de zuivere natuurbeleving uit de belangstelling geraakt. Men is van natuurbeschermer milieutechnocraat geworden. De beleving is hetgene wat bij het wadlopen zo'n belangrijke rol speelt en naar ik

hoop altijd zal blijven spelen. Natuurlijk is het jammer dit te moeten constateren, want uiteindelijk vinden alle kennis en feiten aangaande natuur en milieu en vooral de opvatting over hoe er mee om te gaan en hoe we ons moeten gedragen hun oorsprong in de beleving van de natuur. En dan zijn we weer terug bij de ethiek. Het wad stelt de grenzen aan onze gedragingen. Dat is een prachtig uitgangspunt. Wellicht brengt de educatie de natuur-beleving weer in de belangstelling.

Is wadlopen schadelijk voor het wad en zo ja, wat zijn de verstoringen, vooral wanneer de groepen wadlopers groot zijn?
Begin jaren '70 is er overleg geweest tussen de wadlooporganisaties over verdeling en beperking van groepen en aantallen wadlopers. In wat met een groot woord heet het ' Tractaat van Oostmahorn' zijn afspraken neergelegd die er op neer komen dat de Groningers zich op het Friese wad zullen beperken in getal en de Friezen evenzo op het Groninger wad. Toen is ook aan de Landelijke Vereniging gevraagd zich uit te spreken over de schadelijkheid van het wadlopen voor het waddenecosysteem. Deze heeft echter nooit een uitspraak gedaan of een advies gegeven. De Landelijke Vereniging heeft overigens nooit bezwaar gemaakt tegen kleinschalige vormen van wadloperij. Zelf ben ik van mening dat wadlopen, ook in grotere groepen, niet schadelijk hoeft te zijn voor het waddenmilieu. Ik baseer dat op het gegeven, dat de wadloopsport de enige sport is die zich volledig laat leiden door de natuur zelf. Daardoor wordt de kans op verstoring in hoge mate gereduceerd. Verder is natuurlijk een goede interesse en inzet van de gidsen vereist, om tijdens een tocht eventueel verstorende situaties te voorzien en dan te vermijden. De dynamiek van de wadbodem is zo groot dat alleen de betreding ervan hooguit een snel omkeerbare verstoring teweeg brengt. Vogels zijn tijdens laagwater zeer verspreid over het wad en met goed opletten kun je vogelconcentraties ook vermijden. Zeehonden en wadlopers sluiten elkaar uit. Waar zeehonden rusten komen geen wadlopers en waar wadlopers lopen komen geen zeehonden. Bovendien kan er heel vaak door weersomstandigheden niet gelopen worden, hetgeen alweer een reductie van de verstoring betekent.

Het hoort dus zeker tot de ethiek van het wadlopen ook deze verstoringen, zo ze al plaatsvinden, tot een minimum te beperken?
Dat is juist, zoals ik al zei gaan veiligheid en verantwoord omgaan met de natuur op het wad hand in hand. Tegenwoordig heeft men het over zonering van het gebied in navolging van het Duitse Nationalpark Wattenrneer, met als doel de verstoringen te voorkomen en in te perken. Ik denk dat men bij het vaststellen van dergelijke zones goed moet kijken, wat de aard van het gebruik van een bepaalde zone is in relatie tot de eigenschappen van die zone. Over wadlopers zou men zich mijns inziens geen zorgen hoeven maken.

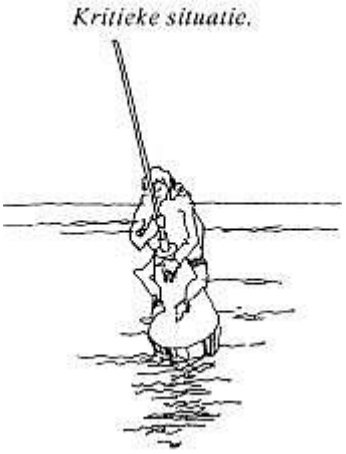

Dan wil ik toch nog even terugkomen op de ethiek, want daar hoort een veiligheidsaspect bij, dat veelal over het hoofd gezien wordt en wat toch van groot belang is. Ik heb het over de beheersbaarheid van de groep in geval van problemen. Dat wil zeggen: Heeft een gids wel voldoende gezag over een groep wanneer men in nood komt? Is hij of zij in staat paniek te voorkomen? Hoewel het niemand toe te wensen is in nood te komen, zijn kritieke situaties uitermate leerzaam. Een goede gids wordt men door zijn fouten te overleven,

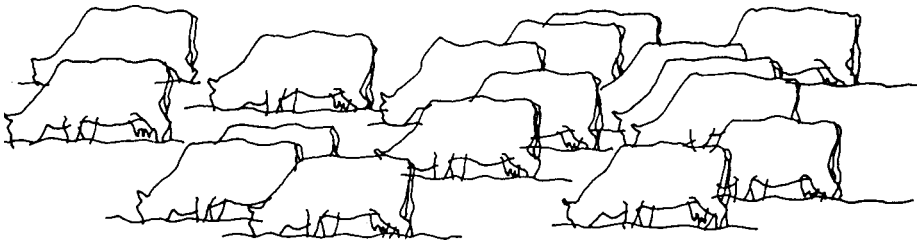

Komende vanaf het wad begint de kultuur met koeien.

maar deze uitspraak is afkomstig uit de bergsport en is niet van toepassing op het wadlopen.

Hier hebben we nog een paar prikkelende stellingen van je, die je in 1984 noteerde naar aanleiding van een verzoek van Arenicola een praatje te houden:
1) Komende vanaf het wad begint natuur met zeekraal en kultuur met prikkeldraad.
2) Menselijke vrijheid is er in de natuur niet óndanks prikkeldraad, maar dankzij twee rijen prikkeldraad.
Kun je daar nog een uitleg overgeven?
Ik heb dit vrij algemeen bedoeld. Het is zo dat in de belangenafweging tussen het kulturele en economische belang enerzijds en het natuurbelang anderzijds, het natuurbelang zich heeft ontwikkeld tot een zekere macht. Daarbij is de welzijnsfactor ofwel de belevingsbehoefte van de mensen van geen enkel gewicht gebleken. De van de natuur genietende mens wordt als het ware tussen twee rijen oprukkend prikkeldraad gedrongen, waar hij nog tussen door mag lopen. Er heeft een sterke scheiding in functies plaatsgevonden. Vroeger was er een verwevenheid in functies, natuur en kultuur liepen door elkaar heen. Medegebruik van een bepaald gebied was vanzelfsprekend. Nu is door ruilverkaveling en intensief agrarisch gebruik aan de ene kant en oprukkend massatoerisme aan de andere kant, een scheiding opgetreden, want het ene verdroeg het andere niet. Helaas, want zo blijft het onbegrip van wederzijdse functies dat is ontstaan, gehandhaafd. Ik ben daarom een sterk voorstander van verwevenheid, een integratie van rekreatie-, economische- en natuurbeschermingsbelangen. Het is spijtig voor de oorspronkelijke gebruikers die in de verwevenheid zorgvuldig en bescheiden van het Waddengebied gebruik maken, dat alle huidige regelgeving en dus prikkeldraad ook voor hen gelden. Met de oorspronkelijke gebruikers bedoel ik ook de wadlopers. Vroeger wist men, welhaast vanzelfsprekend, hoe met de natuur om te gaan, maar dat is grotendeels verloren gegaan. Hopelijk valt er via de reeds besproken educatie wat terug te winnen en komt men weer tot een verstandig medegebruik. Tenslotte mag men de natuur gebruiken maar niet verbruiken. Zo blijkt opnieuw de educatie een basis voor veel gewenste ontwikkelingen!

Hoe sta je tegenover het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, IVN? Zij leiden immers natuurgidsen op en verzorgen natuureducatie.
Zeer positief. Wadlopers zijn natuurlijk niet steeds in staat naast het leiden van een tocht ook optimaal bezig te zijn met voorlichting. Toch is duidelijk in het beleid vastgelegd dat gebruikers van het waddengebied, ook zij die dat voor eigen genoegen doen, de educatie en voorlichting ter hand zullen nemen. Wadlopers kunnen heel goed gebruik maken van de deskundigheid, die aanwezig is onder de deelnemers van hun tochten. Op die manier kan het IVN ook een rol spelen.

Nog een laatste vraag. Een heet politiek hangijzer, en het valt wat buiten dit kader, maar we kunnen er niet om heen dit jaar. Wat vind je van het aflopen van het moratorium betreffende de gaswinning in de Waddenzee?
Ik vind het absurd dat in een land als Nederland, ondanks alle ontwikkelingen op allerlei gebied met regelingen en wetten -als er iets veranderd moet worden dan veranderen we de wetuitgerekend voor bodemvondsten, die niet gevaarloos uit de grond gehaald kunnen worden, er een eeuwigdurend recht is verleend op grond van een wet uit de tijd van Napoleon, deze bodem-vondsten te exploiteren. Het is vreemd dat niemand op de gedachte is gekomen dat je de maatschappij niet kunt opzadelen met dergelijke eeuwige rechten. Het is zo merkwaardig omdat iedere tak van bedrijvigheid of maatschappelijke activiteit, zelfs de boerenstand -en dan chargeer ik wel een beetje- het besef heeft en zich laat overtuigen dat er maatschappelijke ontwikkelingen zijn, waardoor je niet meer kunt doen en laten zoals je dat altijd gewend bent geweest. Je kunt niet meer doorgaan en maar doorgaan zonder een stuk maatschappelijke verantwoordelijkheid af te leggen. Helaas is het zo, dat wanneer er een winbare hoeveelheid van gas of olie wordt aangetoond, het volgens de mijnwet vanzelfsprekend is dat die dan ook wordt gewonnen. Dat men de overtuiging heeft geen rekening te hoeven houden met maatschappelijke veranderingen is absurd. Ik geloof dat daar alles mee is gezegd.

2.2. Paradise Regained

Een interview van Otto Meyling en Ina Vogel met Janine van de Linde en Willem Schober, twee wadlopers van het eerste uur.

en nieuwbouwwijk in Almelo, een winderige vrijdagmorgen in februari. De voordeur zwaait open en een vrolijk blaffende jonge hond springt ons tegemoet, gevolgd door Janine van de Linde, 42, lerares biologie aan de Internationale School te Eerde. Ze Is na een half maar veelbewogen leven nog onmiskenbaar verslingerd aan de wadden, aan wind en water en aan haar oude makker Willem Schober, die we voor haar uit Annerveenschekanaal hebben meegebracht. Het weerzien is hartstochtelijk, de camera klikt en weldra maakt Almelo plaats voor de Groninger waddenkust en daar borrelen dan de eerste verhalen al spontaan omhoog uit het slik van de herinneringen. Het is wel duidelijk: hier komen de eb en vloed van lang vervlogen tijden weer tot leven. Ongelooflijke waterstanden worden wat gecorrigeerd, verlopen geulen een beetje verlegd, gewogen risico's herwogen, zodat naarmate de koffie opraakt een naadloos beeld ontstaat van MENS en WAD, van intuïtie en berekening, van vrijheid en onderwerping. Daar waren we per slot ook voor gekomen.

Want zoals elke wadloper kan ervaren: het gaat uiteindelijk om de mèns op het wad. De mens van nu. Een nietig wezen in die grote wildernis van slik en water, nog gedurig in beweging op de deining van de oertijd. Als Willem Schober, alias Willem Wad, in de strenge winter van 1962/63 zijn eerste schreden op de bevroren wadden zet, is het wantij niet verrast: hij is niet de eerste en er zullen nog horden volgen. Voor Willem echter is het liefde op het eerste gezicht: Hij vergeet al het andere en voelt zich op slag 'verkocht'. Hij zal het wadlopen ervaren als een ‘ziekte' en bezingt de symptomen van zijn aandoening in een lange reeks lyrische gedichten.

Willem wordt in 1944 te Groningen onder moeilijke oorlogsomstandigheden met geelzucht geboren, de oorzaak van een blijvende stoornis in de motoriek van zijn spreken en bewegen. Maar achter die wat verstoorde buitenkant bevindt zich een groot denkraam. Dankzij de intensieve zorgen van zijn moeder, de 'begeleiding' van therapeuten en zijn vaders aanleg

Janine, Willem en de hond Rusty.

voor economie en cijferwerk bereikt Willem als 16-jarige toch de Hogere Landbouwschool in Stad, goed voor een carrière. Maar een andere eigenschap doet zich nu bij Willem gelden en die zal zijn levensloop in veel sterkere mate gaan bepalen: hij verdraagt geen 'muren' om zich heen, hij ondervindt een onweerstaanbare aantrekkingskracht van het wijde en ruime boerenland van Groningen. Die onstuitbare drang naar ruimte en beweging zal hem uiteindelijk ook brengen 'achter de dijk', op het Groninger wad.

In 1962 -het nogal mobiele gezin Schober woont dan in Wehe den Hoorn- komt Willem tijdens practisch werk voor de Landbouwschool terecht op het boerenbedrijf van Hoorn te Kloosterburen en vervolgens bij de befaamde broers Abel en Hijlke Dijkstra, die even verderop aan de dijk woonden. En, zoals gezegd, Willem raakt op slag verknocht aan de ruimte om hem heen zodra de eerste oversteek naar Schier wordt gemaakt, over het ijs. Zijn reeds aardig vergevorderde opleiding aan de Landbouwschool brengt hem nu in heftige tweestrijd, hij telt zijn knopen af en verkiest tenslotte definitief de vrijheid, de school en de carrière latend voor wat ze zijn. Zijn vader berust in het besluit: heeft hij het begrepen? Maar moeder wordt gekweld door toenemende zorg. Een zorg, die bij de wal hoort: Willem gaat er aan voorbij. Eerst nu, als wadloper in ruste, in de schemering staand op de dijk bij Noordpolderzijl (7 februari 1993), wachtend op de lopers van Arenicola, voelt hij ineens wat van diezelfde zorg: waar blijven ze?

Schober gaat na de eerste ijstocht van '63 met de Dijkstra's, met Garmt Wiebenga en de smidszoon Piet Vonk die zomer gretig het wad op naar Schier. Maar ze zijn niet alleen: ze ontmoeten toenmalige corifeeën als Schortinghuis van het Uithuizerwad met z'n 'Haagse school', Sutorius en het ondernemende koppel Abrahamse en Buwalda. Het zijn nog de jaren van het Grote Behelpen: Er gaan tijdens tochten met de eerste groepen ook postduiven mee, de voorlopers van de latere scanners. Een onverhoeds ontsnapte 'onbeschreven' duif zaait enige paniek aan de wal ... Ook dokter Jan Postumus van Eenrum tracht het wadlopersvolk te beschermen: Hij brengt hun de eerste beginselen van de EHBO bij, maar het blijken niet bepaald de eerste zorgen. Zegt Willem: had ik een snee, dan smeerde ik er maar wat klei op.

Willem ontwikkelt zich als natuurtalent en loopt al in '64 zelfstandig als gids voor het jonge Wadloopcentrum Pieterburen. Maar aan de landzijde van de dijk volgt het naspel van een eerste acte: eerst zoekt Willem emplooi in een landbouw-boekhoudkantoor (!), vervolgens probeert hij het een jaar lang in het waterstaatslaboratorium van Karel Essink in Baflo, die hem zo nu en dan bij de Eemshaven het wad opstuurt om bodemmonsters te nemen. Willem houdt dat maar amper uit, voelt zich als een kat op het spek gebonden en doet dan ook pogingen, om bij het GAK een uitkering te krijgen, zonder succes. Hij vecht tegen de 'muren' om hem heen en ergens in het begin van de jaren '70 'ontploft' hij: hij maakt de definitieve overstap naar de WAO, voor velen een schrikbeeld, voor hem een bevrijding.

Willem Wad fungeert van aanvang af als gids voor Dijkstra's Wadloopcentrum, maar het

bloed kruipt waar het niet gaan kan. Hij heeft een hekel aan het saaie wantij en begint met solo-tochten zijn grenzen te verleggen, bij voorkeur met slecht weer, steunend op z'n groeiende ervaring en goede lichamelijke conditie. Met zijn uitgesproken 'feeling' voor de dynamiek van stromend water zoekt hij zijn weg langs geulen en prielen. Een kluit slik uit de rand van een priel zegt hem vaak meer dan een kompas of een kaart. Hij draagt géén horloge, maar weet zich verzekerd van zijn ingebouwde, biologische chronometer. Het belangrijkste zit bij Willem tussen de oren.

Kort na een eerste tocht in gezelschap naar Terschelling steekt hij alléén over, om zich en anderen te bewijzen, dat hij ook in 'vreemd' gebied, zonder kompas en kaart, 'thuis' is. Maar op het hoge wantij mist hij het contact met de stroming, de polsslag van het wad en het is meteen zijn laatste oversteek naar dat eiland. Later, op weg met Christian Eisbein naar Juist, ervaart hij hetzelfde: op het wantij géén geulen, géén water, het is gewoon 'eng'. Hij doet die oversteek nog één keer, daarna niet meer, wellicht ook uit het besef, voor anderen aanleiding te hebben gegeven tot 'na-aperij', waarbij twee Duitse kinderen slachtoffer zijn geworden.

Toegegeven: zijn jeugdige overmoed bij zijn eenzame zwerftochten bezorgt hem enkele angstige momenten. Zo verliest hij bij afgaand tij in de hoofdgeul onder Schier de grond onder de voeten, drijft af richting zee maar hervindt zich nog ternauwernood op Simonszand. Als gids geniet Schober een wat bijzondere reputatie. Men houdt hem wel een zekere nonchalance voor, maar zelf noemt hij dat liever 'flair', intuïtie. Hij verschaft deelnemers aan de tochten - vaak volslagen vreemden op het wad- op subtiele wijze de suggestie, dat ze een riskant avontuur beleven: Er wordt heel wat omgelopen, dezelfde priel wordt wel drie keer 'genomen' en mede-gidsen worden zenuwachtig. Zo peilt hij ook de zwakke schakels in het gezelschap, en verlaagt het algemene risico. Maar ook Willem is niet onfeilbaar: in mei '78 gaat het op een haar na fout. Een deelnemer krijgt te kampen met hartzwakte, Willem verliest teveel tijd en loopt vast in het water, wéér in de geul onder Schier. Een helicopter brengt redding, zonder marifoon was het niet gelukt. Willem sneuvelt tegenover de pers: de groep was 'verdwaald'!

In 1968, juist 25 jaar geleden, verschijnt op het Groninger wad een nieuw fenomeen: de Groninger Studenten Wadloop Club ARENICOLA, een groepje bij voorkeur op het wad samenklittende studenten. Na enkele tochten met Dijkstra raken ze snel in de ban van Willems onvoorspelbaar gedrag. Ze trachten hem te paaien als gids, trachten hem zelfs lid te maken van de club. Het eerste lukt maar al te gemakkelijk, Willem en Arenicola blijken elkaar juist te bieden wat ze nodig hebben: voor de studs het tegendraads avontuur en voor Willem een portie lol en gezelligheid. En als Janine van de Linde in '70 voor studie naar Groningen komt, zich aansluit bij de wadlopers, weet ze 't meteen: dit is wadlopen! Die Schober héέft 't!

Janine is van 1950, geboren te Waddinxveen, dochter van een varende marine-officier. Ze woont tot haar zestiende bij Den Helder en denkt, dat het kustlandschap uit haar jeugd misschien wel iets te maken heeft met het wadlopen van later. Of is het haar innerlijke hang naar ruimte, die ze in beide vond? Er volgen wat 'tussenjaren', onder andere in Wageningen, waar ze een opleiding volgt voor botanisch analyste. Daarna weet ze, dat ze verder wil in biologie. Het wordt de universiteit in Groningen, daar zijn ouders en dochter het snel over eens. Groningen ligt halverwege de ruimte, is minder verstedelijkt. Ze start in '70 haar studie en van de zeven daarop volgende jaren heeft ze nooit een moment spijt gehad: ze zou ze onmiddellijk ‘over doen'. Ze gaat wel haar eigen weg, ze kiest haar eigen vrienden en belandt al in '71 met voorbedachten rade in Arenicola. In '72 wordt ze bestuurslid. De groep is zeer hecht, vooral bezig met het hier en nu, niet met 'achtergronden', verleden of toekomst. Men zoekt gewoon het avontuur en vindt het onder de hoede van Willem Wad. Er is eigenlijk maar één gids en dat is Willem. De gedachte aan eigen verantwoordelijkheid, aan zèlf gidsen

komt bij de meesten nog niet op, het blijft voorlopig nog een spannend spel.

Is Willem de eerste ontdekking van Janine, verliefd zonder het te weten? Een ontdekking is hij in ieder geval wèl, voor héél Arenicola. Janine: "Willem bracht ons altijd heel intensief in contact met de natuur. Hij had op het wad altijd alles perfect in de gaten. Dat gaf iedereen een goed gevoel van zekerheid: er kon eigenlijk niets misgaan. De meest spannende tocht, die ik me herinner, ging naar Engelsmanplaat. We waren lang op de plaat gebleven, we vroegen onszelf al af, of we niet te lang gebleven waren. En inderdaad: bij de terugkeer stond er al heel, héél veel water, we waren te laat! Maar per slot bereikte iedereen veilig de wal, dat wel...".

De eerste jaren van Arenicola zijn uitgesproken studentikoos. Er wordt ook meer gedronken dan nu. Soms komen deelnemers aan tochten regelrecht van Vindicat naar het wad! Vaag herinnert Willem zich nu nog iets over een zekere 'Rode Hoed', een lokaaltje in Stad, waarin de wadlopers hun feestjes plachten te vieren. Was het niet in de Gelkingestraat? Het precieze schiet hem niet meer te binnen, Willem lijdt aan 'tijdverlies'. Zeker is wel, dat Arenicola hem een bedding heeft geboden voor veel plezier, er werd heel wat afgelachen. Zoals op Norderney, bij aankomst midden op het naaktstrand. Of aan de zoveelste maaltijd onder het gastvrije dak van Eisbein: 'chili con carne' met per ongeluk een héél potje chilipoeder erdoor.

Het Duitse wad is in die dagen eigenlijk nog een nieuw gebied. Ene Werner Strüpp organiseert VVV-wandeltochten van Norderney naar de wal, hoort van Arenicola en nodigt het gezelschap naar het eiland. Willem gidst de club met behulp van een autokaart (!) het wantij op, over het enige geultje, waar een bordje staat: "Nicht weiter gehen". Later zal Strüpp de ware dimensies van het wadlopen ervaren onder Schiermonnikoog: *"Mensch, das ist gar kein Spaziergang mehr!".* In '70 heeft bovenin de vuurtoren van Norderney een historische ontmoeting plaats tussen Willem Schober en Christian Eisbein. Beiden zien elkaar aan in ultieme hoogtevrees *("Der Turm ist ja so hoch...!"),* dalen opgelucht af en ontwikkelen sindsdien een hoge achting voor elkaar (Willem: "Eisbein is een héle echte!"). Samen maken ze vele zwerftochten, bij voorkeur opvallend door hun vieze en haveloze plunje bij terugkeer op het wufte eiland.

Eind jaren ‘’70 vestigt wadgids Schober zich zelfstandig te Pieterburen, waar hij zijdelings betrokken raakt bij de 'Grote Scheuring', die het dorpsleven ter plaatse in de zeventiger jaren treft. Die ontwikkeling houdt gelijke tred met het toen populaire TV-programma *Peyton Place* - niets is toevallig- maar moet Willem, de als nieuwkomer vermomde Groninger, danig hebben verontrust. Hoe kan zó dicht bij zijn grootse paradijs zó'n aardse herrie ontstaan? Hij blijft er niet onberoerd door, de scheur loopt dwars door alle plaatselijke geledingen, zet zich voort onder de wadlopers en brengt hen ook hier het water tot aan de lippen. Maar men loopt dóór, het springtij gaat voorbij, zij het, dat nadien de geulen in Pieterburen duidelijk anders liggen.

In 1980 vindt Willem onverwacht een zeemeermin, zij studeert pedagogie. Hij trouwt haar, zij trouwt hem ("het is gelukt!") en als zij werk vindt te Assen ontsnapt Willem tot zijn grote opluchting met z'n vrouw het benauwde Pieterburen. De prielen en platen op het wad veranderen ondertussen nog onophoudelijk en Willem volgt ze letterlijk op de voet, nog zo'n tien jaren, totdat zijn knieën het langzamerhand begeven, evenals zijn hartstocht, moegestreden. De scheuten in de knieën maken hem het afscheid in zekere zin gemakkelijk, evenals de zeer interessante veldkeien, die hij de laatste tijd zomaar in de Drentse bodem vindt. Maar toch verzucht Willem, inmiddels vader geworden: "Het is voorbij, al het gezwoeg. En wat blijft er uiteindelijk van over, wie heeft er nu nog wat aan?" Daarop maakt zich van de overige aanwezigen een zekere verontwaardiging meester en Janine begint te vertellen over haar jaarlijkse schoolproject ' kwantitatieve ecologie' op het wad bij de Eemshaven, in samen-

werking met Karel Essink. Het brengt haar leerlingen behalve enige notie van kwantitatief praktijkonderzoek ook een onvergetelijke ervaring op het voor de meesten volledig onbekende wad. Zoiets is toch regelrechte 'spin-off' van het wadlopen! Welk aandeel zou Willem Wad daarin wel gehad hebben? Zoiets valt niet te meten.

En dan belooft Janine haar dochters nóg maar weer eens de vaak beloofde wadtocht, dit jaar dus, deze zomer, mèt Willem. En hond Rusty. *Seeking lost paradise ...*

2.3. 'Er zijn op het moment meer wadgidsen dan zeehonden'

Lindy Messchendorp en Ina Vogel interviewden Christian Eisbein, die Arenicola vele malen heeft rondgeleid op het Duitse wad. Een portret van een boeiend mens.

'Niet bellen, gewoon binnenkomen', staat er in het Platduuts op de voordeur van zijn knusse huisje in Hieskebarg (Burhafe). In de hal komt Christian Eisbein ons tegemoet. We krijgen meteen een rondleiding door het huis. Langs wadloopfoto's en kleien beeldjes gaat het naar een broeierig warme glazen uitbouw. Op deze laatste dag van februari zien we de sneeuw buiten blinken in een pril voorjaarszonnetje. Voor onze ogen schittert de witte bloem van een reusachtige Aronskelk. Eisbein legt uit dat planten hier de verbrandingsstoffen van de kachel omzetten in zuurstof, die opnieuw door de kachel wordt aangezogen. Via een soortgelijke plantenkas gaan we het huis weer in, op weg naar... het humus-toilet. Eisbein: "Water is leven, dat gebruik je niet om je afval in weg te spoelen".

Christian Eisbein, geboren op 5 juli 1917 in Halle: Gerespecteerd voormalig wadgids, pionier-natuurbeschermer, beeldend kunstenaar, ex-leraar kunstzinnige vorming en handenarbeid, milieuactivist, publicist en fotograaf. Een eigenzinnig, boeiend mens. "Oostfriezen zijn anders dan andere Duitsers. Ze hebben een eigen kop, doen wat ze willen". Niet voor niets luidt de titel van zijn nieuwste boek *Ein Querulant überlebt.* Hierin schrijft Eisbein hoe hij de periode van 1925 tot 19-49 heeft beleefd. Overleefd, beter gezegd. Want voor een strijdbare persoonlijkheid waren het moeilijke tijden.

Christian Eisbein

Tijdens de enorme Duitse inflatie aan het eind van de jaren twintig werd de jonge Eisbein voor het eerst geconfronteerd met burgerlijke ongehoorzaamheid en massaal protest. Werklozen trokken door de straten en schreeuwden: "We hebben honger-hon-ger! We willen WERK en BROOD! We hebben hongerhongerhonger!" Een paar jaar later realiseerde Eisbein zich wat het betekende om ongewild een bepaalde maatschappelijke rol opgelegd te krijgen. '"Heil Hitler, Herr Lehrer!' moesten we roepen. Die onderwijzer heette

absoluut geen Hitler, maar toch wilde hij zo door ons worden begroet. Dat was de eerste dictatuur die ik bewust heb meegemaakt."

"De tweede was die van het nazi-leger. Daar probeerden ze je om te vormen tot soldaat: 'Ga liggen! Staan! Liggen! Staan! Óóóp de mesthóóóp, marsmars! Ììnrollèn!' Toen kwam de oorlog, de oorlog tegen Rusland. Bij de Russen heb ik nog vier jaar in gevangenschap doorgebracht, tot 1949. Dat was de derde dictatuur. Steeds voelde ik me een Querulant, een dwarsligger. Altijd heb ik geweigerd om precies dat te doen wat me werd bevolen. En ik heb het overleefd."

Na deze moeilijke periode kwam Eisbein terug naar Oost-Friesland, waar hij na enige tijd trouwde. Zijn vrouw beheerde een postkantoor in Nessmergrode, aan de kust onder Baltrum. Eisbein werd postbezorger en had daarnaast een boerenbedrijfje, waar hij de kennis die hij vroeger op de landbouwschool had opgedaan, in praktijk kon brengen. In 1960 openbaarde zich een vergevorderde slijtage van zijn knieën en een ruggewervel. Dat jaar werd Eisbein arbeidsongeschikt verklaard voor de beroepen die hij tot dan toe had uitgeoefend. Dit betekende niet het einde, maar een nieuw begin: Eisbein kreeg een zee van tijd om zijn artistieke talenten te ontplooien. Bovendien leidde de verklaring van arbeidsongeschiktheid tot een hernieuwde kennismaking met het wad.

"De doktoren hadden tegen me gezegd: 'U moet er maar op rekenen dat u in een rolstoel terecht komt'. Ik heb toen gedacht: 'Vóór ik gedwongen ben een zittend leven te leiden, wil ik nog één keer over het wad naar Baltrum'. Met een paar mensen die op het eiland werkten ben ik meegelopen. Eenmaal op Baltrom had ik geen lichamelijke klachten: geen last van mijn knieën of van m'n rug. 'Dàt is een goede zaak! Dat moet ik vaker doen!', dacht ik toen." Opgetogen liep Eisbein nog een paar probeer-tochten. "Ik raakte verliefd op de Waddenzee en was al snel met haar verloofd en getrouwd. Ik kon niet meer anders, het wadlopen werd een hartstochtelijke bezigheid van me. Het wad was vol leven, zo vol... Wonderlijk mooi was het. Een paradijs, een 'toverrijk'."

Na enige tijd nam Eisbein zijn kinderen mee, die al gauw werden vergezeld van klasgenootjes en buurtkinderen. De liefde voor de natuur in het waddengebied probeerde Eisbein op hen over te brengen. Dat is hem gelukt, want jaren later kwam een aantal van deze kinderen, inmiddels volwassen en met eigen kroost, bij hem terug. "Na afloop van een tocht werd ik aangeklampt door een jonge vader. Hij was als scholier ooit met me mee geweest. 'Meneer Eisbein', zei hij, 'neemt u het alstublieft voor me op tegen mijn kinderen. Ze schelden op me.' 'Wat is er dan aan de hand?', vroeg ik. 'Ik heb mijn kinderen altijd verteld dat het wad vol leven was, waar je ook keek. Maar nu ze het waddengebied niet zien, zoals ik het ze vanuit mijn jeugdherinneringen heb voorgespiegeld, denken m'n kinderen dat ik steeds gelogen heb.' Ik heb toen tegen de kinderen gezegd: 'Wat jullie vader allemaal heeft verteld, klopt. Zo wàs het'.

Steeds meer mensen gingen mee op zijn tochten en Eisbein ontpopte zich als de eerste gids op het Duitse wad. "Op dit moment zijn er meer wadgidsen dan zeehonden, maar destijds was ik de enige walgids in Duitsland. Iedereen die wilde wadlopen kwam naar me toe. Soms waren er vijftig deelnemers, soms honderd." Toen er een eind kwam aan de uitkering van zijn ziektegeld, werd het gidsen een (bescheiden) bron van inkomsten voor Eisbein. Deelnemers aan een tocht betaalden anderhalf mark per persoon, terwijl ze als herinnering een kleien plakkaatje meekregen met de afbeelding van een zeldzame diersoort er in gekrast: een zeehond, of een krab. S.O.S., Save Our Seas, stond er op de achterkant.

"Zeehonden, vooral jonge, zijn dieren die het hart raken. Voor het behoud van zeehonden willen de mensen zich nog wel inzetten. Maar als het gaat om krabben... Die ontroeren niet.

Wanneer alle krabben dood gaan zullen maar weinigen een traan laten. Een jongen vroeg me eens: *'Herr Eisbein, wofür sind die Krebse nützlich* ? 'Ik zei: 'Waarom ben jij nuttig?... De krab hoort thuis in een voedselketen. Wanneer hij daaruit wordt gehaald is de hele biologische ketting stuk. Wij mensen staan aan het eind van zo'n keten. Wij kunnen ontbreken'. Eisbein lacht. "We maken toch alles maar kapot."

Na een aantal jaren was Eisbein niet alleen specialist in het uitzetten van wadlooptochten, maar vooral ook een gedegen kenner van het wadleven. Veranderingen vielen hem snel op. Het oog van de natuurliefhebber werd steeds meer het scherpe oog van iemand, die niet langer vrijblijvend op het wad aanwezig kon zijn. Eisbein begon zijn 'Beobachtungen', observaties, vast te leggen op schrift. Later ook op de gevoelige plaat: In kleine kring geniet Eisbein bekendheid vanwege de prachtige wadfoto's die hij heeft gemaakt. De foto's stralen een grote betrokkenheid uit: "Kijk", zegt Eisbein, terwijl hij ons een foto laat zien, "een mooie foto van een dode krab".

"Herr Eisbein, wofur Bind die Krebse nützlich?"

"In het begin had ik alleen aandacht voor de schoonheid van het wad. Pas later zag ik ook de zeehondenjagers. Zoals zij de zeehonden afschoten... Alle jongen, alle jongen. In het jachtregelement stond dat zeehonden met een langgericht schot bejaagd mochten worden. Maar wat deden de jagers? Die gingen op een zandplaat bij een groep zeehonden liggen wachten tot er dieren bij hen in de buurt kwamen. De oudere zeehonden waren niet zo dom, maar de jongen waren nieuwsgierig en kwamen dichtbij."

"Ik heb me toen door iemand laten filmen als een jager, liggend op een zandplaat met een kleed over me heen. Eén zeehondejong kwam zó dicht bij me dat ik het kon aanraken. Dat filmpje heb ik overal laten zien. Tegelijkertijd heb ik talloze artikelen en ingezonden brieven geschreven tegen de jacht op zeehonden. De jagers werden daarin afgeschilderd als verdorven moordenaars. Het ging ze enkel om het doden. In 1972 besloot de overheid om de jacht op zeehonden te beperken tot het afschieten van zieke dieren. Nu zijn de jagers van vroeger de meest toegewijde beschermers van de zeehond. Sinds de massale sterfte door de vergiftiging met pcb's hebben ze er alles aan gedaan om de soort in stand te houden. Mede dankzij hen is er in navolging van Lenie 't Hart, ook in Duitsland een crèche opgericht."

Na de succesvolle actie tegen de zeehondenjacht sloot Eisbein zich in 1972 aan bij de protesten tegen de kokkelvisserij. In dat jaar kwam een Nederlandse visser naar Norddeich, die daar de kokkelvisserij met behulp van sleepnetten introduceerde. "Ik heb er niets op tegen als mensen ze met de hand uit de bodem halen. Wat mij betreft zoveel als ze maar willen, want één kokkel krijgt vier tot zes miljoen nakomelingen. Maar die moderne, verwoestende methode van de sleepnetvisserij... Met brede messen wordt de bodem een paar centimeter diep doorploegd, tot drie keer toe. Alles wat in die bodemlaag zit wordt met kracht door een

ijzeren zeef gehaald. De kokkels blijven hangen maar de wormen, garnalen en jonge vissen vallen halfdood terug. Vóór deze nieuwe vangsttechniek werd toegepast, bestond de bodem overal uit gemengd wad: zand en slik. Dat fijne slik verdwijnt als een kokkelvisser een stuk wad omploegt. Al wat rest is een zanderige zeebodem, en daarin is voorlopig geen leven meer mogelijk. Alleen kokkels kunnen zich er nog handhaven."

Pas vorig jaar is de kokkelvisserij op het Duitse wad afgeschaft. Tevreden is Eisbein niet: "De visserij op wilde mosselen is nog steeds toegestaan. Die worden met dikke stalen kettingen van hun ondergrond losgemaakt, waarna ze in staalnetten worden opgevangen. Vaak wordt daarbij de ondergrond van oude, aan elkaar verslijmde schaalresten kapot gemaakt. En mosselen kunnen niet zonder vaste aanhechtingsplaatsen. Door deze vangsttechnieken zijn er op het Oostfriese wad nog maar twee natuurlijke mosselbiotopen. Dat weet ik dankzij observaties van Lammert Kwant. Twee kleine banken, meer niet! Terwijl het Duitse wad vroeger vol mosselen zat. Als je naar Norderney of Baltrum wilde moest je om de banken heen. Nu kun je recht-toe, recht-aan. Het wadlopen is nu veel 'leuker' geworden: Geen vervelende mosselbanken meer..." Even is het stil. "Weten jullie dat elke mossel per uur drie liter water filtreert? Glashelder is het, als het weer wordt afgescheiden. De zwevende deeltjes uit het water komen als een slijmerige massa onder de mossel terecht. In een paar jaar tijd kan zo een hoge rug in het wadlandschap ontstaan. Echte golfbrekers, dijkbeschermers..."

Eisbein laat ons een artikel zien voor het nieuwste nummer van *Die Wattläufer,* met de titel 'Lost het mosselprobleem zich vanzelf op?'. Sinds 1985 vormt Eisbein de éénkoppige redactie van dit blaadje van de 'Deutsch Niederländische Verein fur Naturschutz im Wattenmeer' (met een 'Beobachtungsbereich von Ameland bis Minsener Oldeoog'). In *Die Wattläufer* heeft Eisbein zich verder geprofileerd tot de kritische observator, die hij nu is: volhoudend in zijn aanklachten over de voortschrijdende aantasting van de natuur op het wad. Volgens Eisbein moeten de veranderingen op het wad worden bijgehouden. "De natuur op het wad is één geheel: alles hangt met alles samen. Als iets wordt aangetast heeft dat een vaak schadelijk effect op andere natuurelementen." In 1987 heeft Eisbein zijn observaties bijeen gebracht in het boek *Watt in Not,* dat nu wordt herdrukt onder een nieuwe titel: *Geliebtes Wattenmeer. Abschied und Nachruf.*

Die Wattläufer e.V.

Sonderheft: Kampf um ein

verlorenes Paradies:

Die Wildmuschelbiotope im Wattenmeer

Junger Vater: "Hallo, Wattführer! - Bitte hilf mir, schütze mich vor den Beschimpfungen meiner Kinder!" - - - "Was ist den los?"

"Ach, du weißt noch, als Schüler und dann als Student bin ich doch oft mit dir durchs Watt gegangen, in den sechziger Jahren. Nun habe ich meinen Kindern vorgeschwärmt, was da so wimmelt und kribbelt auf jedem Quadratdezimeter Wattboden und in den Prielen an Getier und Pflanzen aller Art, und wir haben zu Hause in Büchern alles nachgelesen und die Abbildungen angesehen und es uns eingeprägt, und nun sagen sie zu mir: Papa, du hast uns aber was vorgeschwindelt! Du wolltest uns nur mithaben und in diesen Schlamm hier locken!"

Und dann muß ich den Kindern sagen: "Euer Papa hat recht! So war es!"

- So war es. -

Ferner: Töpfer/Bazzara als CO^2-u. Dioxinbanager!

Een rampjaar in de milieugeschiedenis van het waddengebied was 1976. "Dat was het jaar van het Grote Sterven. Van 15 mei tot 15 juni stierf de Duitse Waddenzee. Het was zeldzaam mooi weer en er stond een aanhoudende aflandige wind. Terwijl er dus nauwelijks zeewater werd aangevoerd, verwarmde de zon het wadwater steeds meer. Er ontstond een wildgroei van plankton en andere micro-organismen, zoals de 'zeelichtdiertjes" *(Meeresleuchttierchen).* Die zijn een millimeter klein, doorzichtig als glas en

lichten 's nachts op in het water."

"En werkelijk, onvoorstelbaar, de hele Waddenzee was gevuld met dit minuscule leven. Je kon het water zo vastpakken, het was een gelatine-achtige massa. Door de zon steeg de temperatuur vele graden in dit van leven broeiende water, vooral bij eb. Op een gegeven moment raakte toen de zuurstof op. Een gevolg was dat de grijsgetinte, zuurstofhoudende laag in de bodem (de *Oxydationsschicht)* almaar dunner werd. De zwarte, zuurstofloze onderlaag kwam steeds verder naar boven. Kokkels hielden het in die zuurstofarme omgeving niet lang uit. Met geopende schalen kwamen ze aan de oppervlakte. Als je er langs liep en je raakte ze aan, klapten hun schalen dicht. Bij vloed spoelden ze weg. Van Memmert tot Oldeoog, van Juist tot Wangerooge konden we de gevolgen zien: overal zaten kuiltjes in de wadbodem. Voor elk kuiltje een dode kokkel. En op het strand hoopjes lege schalen."

"Als je een aquarium hebt met schelpdieren, kan één dood dier honderd liter water bederven. Na dit massale sterven in de Duitse Waddenzee was al het water giftig. Het wadwater was blauwzwart en stonk. Rottingsprocessen onttrokken nog meer zuurstof aan de bodem. Het hele wad was zwart, één grote zwarte vlek. Dat heeft vier weken geduurd. Toen kwam er een sterke noordwesten wind en werd vers zeewater aangevoerd."

"In 1976 raakte het wad vervuild door een samenspel van natuurlijke factoren. Nu is er ook bij aanlandige wind en slecht weer een toenemende aanwas van kleine organismen. Het wad wordt overbemest door lozingen van de mens. Terwijl het wad van oorsprong al vruchtbaar was, is het de laatste jaren tè vruchtbaar. Er komen teveel microscopisch kleine en grotere algen, die de hoeveelheid zuurstof voor andere organismen beperken."

"De gevolgen van de overbemesting van de Waddenzee zie je ook in de toename van het aantal schelpkokerwormen, die maar weinig zuurstof nodig hebben. Ook in Nederland neemt hun aantal toe, zoals Lammert Kwant in een van de laatste *Wattläufer* heeft geschreven. De schelpkokerworm leeft in een elastisch kokertje, opgebouwd uit kleine schelpsplinters en zand. De bovenkant van het kokertje is vertakt: 't Is net een klein boompje. De Duitse naam is daarom ook 'Bömchenruhrwurm'."

Eisbein vindt Lammert Kwant één van de weinige Nederlandse wadgidsen met veel kennis van de flora en fauna op het wad. In een vergelijking van Duitse en Nederlandse gidsen noemt hij de Nederlanders meer sportief gemotiveerd, terwijl de Duitse gidsen volgens hem primair uit belangstelling voor de natuur op het wad aanwezig zijn. Verder vindt Eisbein de Nederlandse routiniers 'lichtzinniger'. "Wij Duitsers zijn wat banger uitgevallen." Hij herinnert ons aan de dodelijke afloop van twee wadloopavonturen op het Juister wad, waar Nederlanders bij betrokken waren. "De één ging een uur voor laag water weg, terwijl dat tenminste een uur eerder had moeten zijn. Hij had twee jonge kinderen bij zich... Beiden zijn verdronken. De ander kende ik persoonlijk. Een paar jaar voor zijn dood had ik hem nog gesproken over de gevaren van het wadlopen naar Juist. Met iemand anders probeerde hij toch in het koude jaargetijde, bij doodtij en met slecht zicht Juist te bereiken. Dat is iets, wat ik absoluut niet kan begrijpen. Ze zijn beiden omgekomen."

Christian Eisbein kon het altijd goed vinden met een andere Nederlandse waaghals: Willem Schober, alias Willem Wad. Willem begeleidde Eisbein op de twee tochten die hij in Nederland heeft gemaakt: naar Engelsmanplaat en richting Schier ging het. "Rond de eerste mei zouden we naar Schiermonnikoog. Er stond nog veel water, ontzettend veel... Willem, altijd haantje de voorste, ging voorop. Zo, hop, vooruit, steeds verder het water in. Maar ineens - weg was Willem. Kopje onder. Eenmaal boven klonk het: 'Hier is 't verkeerd! Hier is 't verkeerd!' Toen zijn we maar weer omgedraaid."

Het is alweer een paar jaar geleden dat Eisbein voor het laatst een wadlooptocht heeft gemaakt. Deze tocht (de laatste in een reeks van meer dan 1200) werd er één met een staartje. "Omdat ik een nieuwe heup had gekregen was ik al een aantal jaren niet op het wad geweest. Twee jaar geleden kwam een oude wadvriend uit Beieren bij me langs. Hij had zin om te lopen en heeft me toen overgehaald om mee te gaan naar Langeoog, een tocht van ongeveer elf kilometer. Op de oostpunt van Langeoog wilden we worden opgepikt door een boot, zodat we op het eiland niet ver meer hoefden te lopen. Maar die oostpunt was kort tevoren tot natuurgebied verklaard en we kregen geen vergunning om er een boot te laten aanmeren. Toch hebben we het wel gedaan. Dat voorjaar werd op diezelfde plek een kudde jongvee uitgeladen. Toen heb ik aan het Nationalpark geschreven: 'We wensen een gelijke behandeling als het jonge vee, dat met hooggeheven staarten door de Ruhezone galoppeert. Ook al zijn we er op een andere manier doorgetrokken: Wij zijn een klein aantal meters door het natuurgebied gegaan, behoedzaam en kalm, om zo de boot te kunnen bereiken.' Twee zomers later kwam het antwoord: Een 'nee' van zeven kantjes lang, met een overtredingsboete van honderd mark. Die heb ik trouwens niet betaald."

Hoewel hij nu niet meer aan wadlopen doet, is Eisbein op zijn vijfenzeventigste 'still going strong'. Nog altijd schrijft hij ingezonden brieven naar kranten en boze brieven aan politici (een aantal daarvan zijn gebundeld in het boekje *Liebesbriefe an Politiker und solche). Die Wattläufer* verschijnt nog regelmatig en behalve de geactualiseerde versie van *Watt in Not* ligt er nu ook een selectie wadfoto's bij een uitgever. Volgens Eisbein verschijnt het fotoboek *Wunderland Wattenmeer* binnen afzienbare tijd.

We vragen ons af waar Eisbein de energie vandaan haalt om telkens opnieuw de aantasting van het leven in de Waddenzee aan de kaak te stellen. De succesjes die hij met zijn actievoering behaalt, lijken in het niet te vallen bij de voortgaande 'onttovering' van de Waddenzee. Eisbein zegt dat hij het desondanks als zijn plicht ziet, zich grote zorgen te blijven maken over de toenemende verontreining van de Waddenzee. De vervuiling vormt een directe bedreiging voor elke soort op het wad, ook voor de natuurgenietende, wadlopende mens. Als we het interview al hebben beëindigd en een paar foto's maken, zegt Eisbein: "Tot op de dag van vandaag wordt ik in mijn strijd tegen de vervuiling voortgedreven door de dood van mijn dochter Anna." Met zachte stem vervolgt hij: "Jaren geleden raakte zij in vervuild wadwater geïnfecteerd aan haar voet. Korte tijd later is ze, doordat er zich complicaties voordeden, gestorven."

2.4. Samen iets leuks doen

Lindv Messchendorp en Jan Rijkmans gingen op bezoek bij Douwe van Linge, eerste voorzitter en mede-oprichter van Arenicola.

Douwe van Linge ontvangt ons in zijn mooie huis met apotheek in Eemnes, zijn woonplaats in de buurt van Hilversum. De eerste voorzitter van Arenicola zou goed in de sfeer van de huidige vereniging passen: hij is rustig, nuchter en heeft een brede belangstelling voor het milieu. De laatste zeventien jaar is hij het wad niet opgeweest maar wel is hij op de hoogte van de meest recente ontwikkelingen in het waddengebied, bijvoorbeeld die omtrent de plannen voor nieuwe gaswinning in de Waddenzee.

Douwe van Linge poseert op het trapje van de UQ22.

Op 24 mei 1947 werd Douwe van Linge geboren te Laren in Noord Holland. Hij volgde de HBS in Baarn en verhuisde in 1964 naar Groningen, waar hij begon aan een studie Natuurkunde. Hij werd lid van de Vindicat-jaarclub 'Magna Katers'. In 1965 veranderde hij van studie en ging Farmacie studeren, waarin hij in 1973 afstudeerde. In 1968 en 1969 was hij voorzitter van de Groninger Studenten Wadloop Club Arenicola. In 1973 werd hij aangesteld als industrieel apotheker bij 'ACF-Chemiefarma' te Maarssen en in 1980 begon hij als openbaar apotheker in Laren. Later werd zijn praktijk met Eemnes uitgebreid. De beginjaren van de toen nog *Studenten* Wadloop Club Arenicola geheten vereniging liggen in de roerige jaren zestig. Arenicola begon als een gecombineerde subvereniging van Vindicat en Magna Pete, toen nog gescheiden studentenverenigingen: voor de dames Magna Pete en voor de heren Vindicat. Vrij snel stapte Arenicola over naar de ACLO, zodat ze ook voor niet-Magna Pententes en niet-corpsleden toegankelijk werd.

De eerste vraag aan de oud-voorzitter ligt natuurlijk voor de hand:
Hoe is Arenicola precies ontstaan?
"Ik was lid van de jaarclub 'Magna Katers' en we wilden samen met een oudere jaarclub voor de gezelligheid iets leuks doen. We besloten om te gaan wadlopen; vanaf 1963 was het mogelijk om met de 'Stichting Dorpsbelangen Pieterburen' wadlooptochten te maken. In de zomer van 1965 zijn we met twee volkswagenbusjes naar het wad bij Engelsmanplaat gegaan. Alles was erg nieuw: een draadloze verbinding met de wal was er bijvoorbeeld niet. In plaats daarvan ging er voor eventuele noodhulp een postduif mee.

We vonden het wadlopen leuk, maar een jaar later bleek het moeilijker om een volkswagenbusje vol te krijgen. We moesten mensen van buiten de jaarclubs meevragen om voldoende deelnemers te hebben. Zo ontstond het idee om een vereniging op te richten, een gecombineerde subvereniging van Magna Pete en Vindicat. De eerste vergadering vond plaats in de hal van Magna Pete. Lammert van Essen en Peter Uilenreef, die ook lid waren van de jaarclub Magna Katers, zijn toen samen met Karien Sorgedrager, Gezien Struik en mij in het bestuur gekomen".

Wat *voor soort club hadden jullie voor ogen bij de oprichting van Arenicola? Een vereniging met wadlopen als gezamelijke belangstelling of was het gewoon een manier om mensen bij elkaar te krijgen voor het wadlopen?*
"Dat eerste was wel de opzet maar dat is eigenlijk nooit echt van de grond gekomen. In het begin hebben we wel een paar keer geprobeerd een avond met de gidsen te organiseren in 'Het Gouden Hoofd', het toenmalige subverenigingshuis van Vindicat in de Gelkingestraat.

Het gezelschap dat de eerste tocht liep

Maar de verschillende clubleden en de gidsen van Pieterburen vormden een nogal heterogeen gezelschap. Op dat soort avonden voelde niet iedereen zich even goed thuis. In feite is Arenicola opgericht om een club mensen bij elkaar te krijgen voor het wadlopen, en niet om gezellige avonden met elkaar te hebben. Men beschouwde Arenicola een beetje als een 'reisorganisatie'.

Daarbij denk ik ook dat het wadlopen meer als een zomeraktiviteit, een buiten-aktiviteit werd beschouwd. Af en toe werden 's winters met de gidsen van Pieterburen lange boswandelingen op kompas georganiseerd. Misschien hadden we dat ook met Arenicola leden moeten doen, om de betrokkenheid bij de vereniging te vergroten. Maar dat is achteraf praten."

Je had waarschijnlijk bepaalde verwachtingen bij het oprichten van een wadloopclub. Heb je het idee dat je idealen zijn gerealiseerd?
"In zekere zin wel, nu ik zie dat de club na vijfentwintig jaar nog steeds bestaat. Enorm veel mensen hebben door Arenicola belangstelling gekregen voor het wad. In het algemeen denk ik dat het georganiseerde wadlopen de Vereniging tot Behoud van de Waddenzee veel leden heeft opgeleverd, zeker in de beginperiode. In die tijd van groeiende interesse voor de Waddenzee is ook de zeehondencrèche van Lenie 't Hart ontstaan."

In de archieven hebben we berichten gevonden over de kleding die werd gedragen tijdens Arenicola's eerste tocht. De uitmonstering van de deelnemers was op z'n minst opvallend te noemen. Dat geldt ook voor de namen waarmee bestuursleden in de begintijd werden aangeduid. Hoe zat dat precies?
"Die uitrusting is uitsluitend de eerste tocht zo geweest." Douwe van Linge laat ons de officiële 'statiefoto's' van de eerste groep deelnemers zien, waarop de heren staan afgebeeld in jacket: "Het loopt erg vervelend, als die natte pandjes steeds tegen je kuiten aanslaan. En wat betreft de namen 'Boekenwurm' (Gezien Struik), 'Bloedzuiger' (Peter Uilenreef), de twee 'Wormvormige Aanhangsels' (Karin Sorgedrager en Lammert van Essen) en 'Grote Pier' (ikzelf): Dat zijn nou typisch omschrijvingen, die tijdens een borrel zijn bedacht. Zo stonden ze ook keurig in de statuten."

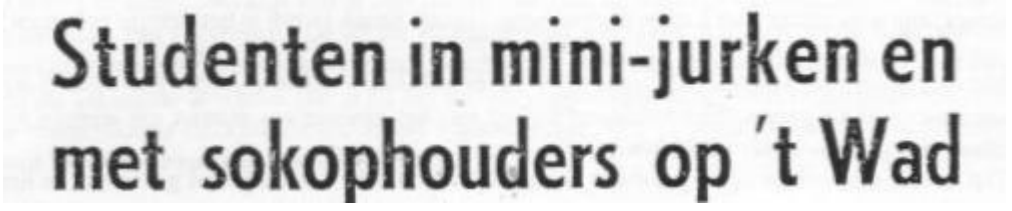
Studenten in mini-jurken en
met sokophouders op 't Wad

Behalve de foto's krijgen we een grote doos mee met herinneringen aan de oude tijd: logboeken, kranteberichten waarin de naam Arenicola voorkomt en ook vaantjes. Die kreeg je vroeger als je een wadlooptocht had volbracht!

Na de oprichting van de vereniging hebben jullie verscheidene malen geprobeerd om publiciteit te krijgen. Er werden grote plannen gemaakt om de aandacht van de media te trekken.
"Ja, we hadden heel wilde ideeën. We zijn zelfs bezig geweest om een amfi-car mee het wad op te krijgen. Die werd op dat moment gebruikt bij de Delta-werken in Zeeland, maar toch kregen we een toezegging. De amfi-car konden we gratis ter beschikking krijgen mits we het vervoer per dieplader zelf zouden betalen. Een leuk aanbod maar helaas veel te duur!

Wat de kranteberichtjes die in de doos zitten betreft: Hijlke Dijkstra, wadloopgids en organisator in Pieterburen, was tevens freelance correspondent voor een aantal kranten. Als we dus wat kwijt wilden zette hij het op de ANP-telex. Maar voor het overige was het krijgen van publiciteit niet gemakkelijk. Op een goed moment had je wel kontakt met de pers maar dan werd er vaak gezegd: 'Zorg nou maar eerst dat er één verzuipt, pas dàn is het nieuws'. Keihard dus."

Wáarom zochten jullie zo veel de publiciteit?
'Toch om jezelf een beetje te manifesteren, om bekendheid aan je club te geven! Pas vanaf 1963 werd wadlopen op grotere schaal gedaan; men kende het helemaal niet! Later, in de zeventiger jaren, werd er met grote groepen wadgelopen en hadden we geen behoefte meer aan publiciteit. Toen schreef men er tóch wel over!"

Vanaf 1969 werd Douwe van Linge zelf gids en werkte als zodanig bij de Stichting Dorpsbelangen in Pieterburen.

Hoe was de relatie met Pieterburen?
"Het wadlopen van Arenicola ging in het begin allemaal via Pieterburen. In die tijd werd de Stichting Dorpsbelangen echt een 'stichting wadlooptochten'. Op een gegeven moment gingen de wadloopbelangen niet meer samen met de dorpsbelangen. Als de Stichting bijvoorbeeld op zondag ging wadlopen, was dat bepaald niet in het dorpsbelang! Tja, in die jaren was er een heleboel 'haat, nijd en stront'. Maar de relatie van Arenicola met Pieterburen beperkte zich tot het leveren van gidsen"

In die tijd heeft Arenicola jarenlang het wad op zondag voor zich alleen gehad.
“Ja dat klopt. Hijlke zat op zondag dan wel achter zijn zender maar hij ging niet mee wadlopen. Als we meldden dat we weggingen, bleef hij een half uur uit de lucht. Hij liep dan de Dorpsstraat een keer heen en weer, zodat iedereen zou denken dat hij er niks mee te maken had. Daarna kroop hij weer gauw achter zijn radio!"

Er is in de zeventigerjaren door de Stichting Dorpsbelangen in massale groepen wadgelopen. Met meer dan vijfhonderd mensen het wad op was geen uitzondering. Was dat nog verantwoord?
"Nee, dat is een te grote groep. Later is dat trouwens teruggedraaid, want dat kon zo niet. In die tijd was het aantal lopers per tocht nog onbeperkt. Als gids heb ik een keer een tocht naar Schiermonnikoog meegemaakt, waarbij we met meer dan duizend mensen liepen. Toen hebben we als gidsen tegen de organisatie gezegd: Als er weer zo'n grote groep is, doen we het niet meer, dan gaan we gewoon niet!"

Ging Arenicola in die tijd ook met honderden het wad op?
"Dat is wat overdreven. We huurden wel eens een Gado-bus. Eénmaal, met een Vindicat-lustrum, hebben we meerdere bussen moeten huren. Toen was de groep dus vrij groot"

Het schijnt dat het in die grote groepen op een gegeven moment zo gezellig werd, dat het nodig was om een verbod op alcoholconsumptie in te stellen.
"Ja, we hebben de mensen toen inderdaad verboden om alcohol te gebruiken vóórdat ze op het eiland aankwamen. Bij die grotere groepen blijken er helaas vaak mensen te zijn, die veel gaan drinken. Natuurlijk namen de gidsen tijdens tochten zelf ook wel eens alcohol mee als het erg koud was. Maar dat waren altijd kleine hoeveelheden: een heupflakonnetje cognac bijvoorbeeld. Dat ging dan door de hele groep heen. Uiteindelijk kreeg ieder dan een maatdopje per persoon, meer symbolisch haast..."

Studenten Wadloopclub:

„Persleiding voor afvalwater nationale ramp"

(Van een onzer verslaggevers)

De Groninger Studenten Wadloopclub Arenicola heeft in telegrammen aan Gedeputeerde Staten van Groningen en de minister van Verkeer en Waterstaat tot uitdrukking gebracht de ingebruikstelling van de persleiding voor de lozing van afvalwater in de Waddenzee te beschouwen als „een nationale ramp".

De heer D. J. van Linge, voorzitter van Arenicola, zei het onbegrijpelijk te vinden, dat men het gebeuren in Hoogkerk vanmiddag omgeeft met een feestelijk tintje.
„Minister Bakker, die de leiding in werking zal stellen, snijdt zich hiermee lelijk in de vingers. Dat — waar dan ook — in 1969 vuil water geloosd mag worden, is ons een raadsel." zo zei de heer Van Linge vanochtend.

NvhN 23-9-'69

Milieubescherming is voor Douwe van Linge nog steeds belangrijk. Uit de manier waarop hij over dit onderwerp spreekt, blijkt dat hij goed op de hoogte is van de nieuwste ontwikkelingen op milieugebied in de Waddenzee.

Waren in jullie tijd begrippen als 'milieu' en 'behoud van de Waddenzee' belangrijk bij het wadlopen?
"Voor ons erg belangrijk! Tijdens het zoeken in mijn wadloop archief ben ik nog stapels kranteberichten tegen gekomen over die onderwerpen. Destijds heb ik inderdaad elk artikeltje, dat over het milieu ging, uit de krant geknipt. Als je dat nu zou willen doen, kun je beter de krant in z'n geheel bewaren! Het begrip milieu was in die tijd niet echt populair. Als iemand het op congressen en symposia over de zure regen had, werd hij of zij uitgelachen! Het begrip 'broeikaseffect' bestond ook al, maar weinig mensen waren ècht geïnteresseerd. Voor het milieu kreeg je toen de handen niet op elkaar!"

Vertelden de gidsen bij een wadlooptocht iets over het wad en het milieu aan de deelnemers?
"Ja, dat was standaard: eerst een speech op de dijk. Men vertelde wat je te zien kon krijgen, iets over plantjes en dergelijke. Vaak ook iets over de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee. Die werd toen echt aangeprezen. Wij gingen dan ook altijd naar de jaarvergadering. Later is een controverse ontstaan tussen de Landelijke Vereniging en de wadloperij. Het wadlopen werd gezien als 'rustverstoring'. Maar degenen die dat roepen, weten òf niet wat

wadlopen is, of kennen het wad niet. In principe loop je met laag water. De vogels zitten aan de rand van het water en niet op het wantij, waar jij loopt. In beperkte mate is die rustverstoring er natuurlijk wel. Toch weegt dat ruimschoots op tegen het feit, dat het wad populair wordt door de wadloperij. Dat laatste is óók een belangrijke functie van het wadlopen!"

De mosselbanken zijn nu bijna geheel uit het Nederlandse waddengebied verdwenen. Hoe zat dat in jullie tijd, zag je toen ook al een vermindering van de mosselbanken?
"Dat is betrekkelijk denk ik. Alleen onder Ameland had je heel mooie, scherp afgebakende mosselbanken. Ik heb daar inderdaad nog mensen tot over het middel in weg zien zakken! Terwijl wij even verderop liepen en de schoenen niet vuil hadden. Maar op het oostelijk deel van het Nederlandse wad waren bijna geen mosselbanken, dat was meer zand."

Op het eind van de avond komen bij Douwe van Linge nog veel verhalen en anekdotes los. Hij blijkt een drukbezet man, want voor we vertrekken treedt zijn volgende bezoek al binnen: nóg een afspraak deze avond. Snel stellen we een paar laatste vragen.

Zagen jullie het wadlopen als een sportieve prestatie of als een excursie in een natuurgebied?
"We vonden onszelf wel sportief, maar als je al pijprokend over het wad loopt... Dan valt dat wel mee! Wij noemden het zelf 'sportieve rekreatie'. Die kreet gebruikten we altijd omdat het wadlopen als sport toch niet helemaal voor vol werd aangezien. Tenzij iemand een keer was meegeweest, dan sprak 'ie wel anders! Ik weet nog wel hoe het was om na de winterstop voor het eerst weer te gaan verkennen. De dag erna waren de kuiten kéihard! Dat voorzie ik nu dus ook voor juni (bedoeld wordt de jubileumtocht, red.).
Maar over het algemeen is wadlopen natuurlijk ook weer niet zo gèk zwaar! Het is de techniek om in de slikkraag niet te diep weg te zakken. Eigenlijk kun je een gemiddelde wadlooptocht qua zwaarte het best vergelijken met een wandeling van dertig kilometer op het land."

Tot hoe lang ben je doorgegaan als aktief !id van de vereniging, alleen tijdens de studententijd of ook daarna?
Alleen tijdens de studententijd, dus tot en met 1973. Daarna ben ik eigenlijk gestopt met wadlopen. Als je eerst nog uit Eemnes moet komen, is de afstand vrij groot. Vooral als je vroeg aan een tocht wilt beginnen. En dat vond ik altijd de leukste tochten: die waarbij je ’s ochtends vroeg, met zonsopgang, het wad op gaat."

Welke route vond je het leukst?
Voor Rottumeroog had ik een groot zwak, dat was echt m'n favoriete route."

In september gaan we er heen, dan kun je nog mee.
Douwe van Linge lacht: "Als ik juni overleef, dan misschien wel!"

Was het toen trouwens toegestaan om op het eiland te komen?
In bepaalde periodes kon je daarvoor een vergunning voor een groep van maximaal twaalf personen krijgen. Buiten die periodes moest je op de kustlijn blijven. Dat was in het broedseizoen ook wel zo verstandig, want als je dan binnen de kustlijn kwam, werd je door de meeuwen aangevallen! Ik heb wel meegemaakt, dat ik plat op mijn gezicht moest duiken om ze te ontwijken! Dan bleef je vanzelf wel weg, hoor. Daar hoefden ze geen bordjes voor neer te zetten.

We hebben wel eens de regels overtreden toen de boot, die ons zou komen afhalen, was vastgelopen. 't Was heel mooi weer, dus gingen we op Rottum lekker in een duinpan liggen. We konden koffie en thee zetten want we wisten waar de sleutel lag van het voogdenhuis. Dan blijken er altijd mensen te zijn, die van alles bij zich hebben. Dat was erg gezellig!"

Nog een laatste vraag: wat zijn tegenwoordig je hobby's?
"Op het ogenblik heb ik, met een eigen bedrijf, weinig tijd voor hobby's. Maar toch... het wandelen, puur om buiten te zijn, dat blijft trekken!"

3. Tochten in Nederland

3.1. Lopend van Vlieland naar Texel

Lammert Kwant

onderdag 23 april 1987 ben ik lopend over het wad van Vlieland naar Texel gelopen. Dit is in zoverre iets bijzonders, dat het de tweede keer was dat deze overtocht gemaakt werd en de eerste keer dat het door een wadloper alléén gebeurde. “Vlieland-Texel” wordt over het algemeen beschouwd als de moeilijkste wadloopoversteek die je in Nederland kunt maken. Sinds 1978 heb ik, samen met anderen en alleen, op het wad tussen Vlieland en Texel circa 700 kilometer rondgezworven. Het werd dus ook wel eens tijd, zou je zeggen.

De route

Vlieland en Texel worden van elkaar gescheiden door het Eierlandse Gat dat ongeveer 4 km breed is. Om lopend van het ene naar het andere eiland te gaan moet echter een natte wandeling worden gemaakt van 29 km die ver de Waddenzee invoert. Je loopt daarbij als het ware om het Eierlandse Gat heen (zie kaart, p. 38).

Het Eierlandse Gat vertakt zich op het wad in een aantal geulen, die alle uiteindelijk doodlopen op het wantij. Dit wantij bestaat uit een serie relatief hoog gelegen zandbanken, afgewisseld met uitgestrekte laagtes, waar ook bij laagwater meestal enkele decimeters water blijft staan. Via dit wantij kan bij zeer gunstig tij en weer van Vlieland naar Texel worden gelopen (en omgekeerd).

De route leidt vanaf de Kroon's Polders op Vlieland in oostelijke richting naar de uitlopers van het Keteldiep. Na 5 kilometer wordt de koers verlegd naar zuidoost, richting Driesprong (12 km). Dan wordt zuidzuidwest afgedraaid richting Foksdiep (17 km). Twee kilometer verderop ligt de Binnen Breesem (19 km). Daarna volgen nog 10 kilometer over hoge zandplaten. Texel wordt bereikt bij het natuurgebied De Schorren (29 km).

Lastige delen van het trajekt zijn:

- de eerste 6 kilometer van de route met daarin enkele geulen (uitlopers van het Keteldiep). Bij het noodzakelijke vroege vertrek van Vlieland staat dit trajekt nog diep onder water.
- het gebied tussen Driesprong en Foksdiep. Dit ligt laag en een groot deel van dit stuk staat tijdens de passage onder water. Het ligt zowel vanaf Vlieland als vanaf Texel zo ver weg dat het lopend vanaf de eilanden moeilijk kan worden verkend.
- het deel Binnen Breesem - Texel. Vanwege de duur en lengte van de tocht ontkom je er niet aan dat een deel van de route na laagwater moet worden gelopen als de vloed weer snel opkomt.

Bij goed zicht heb je onderweg oriëntatiesteun aan markante punten op Vlieland en Texel, bijvoorbeeld de vuurtorens. In het Inschot (een vaargeul richting Kornwerderzand) staat sinds 1985 een permanent obstakel (voor de gaswinning), een handig oriëntatiepunt.

Bij minder goed zicht heb je onderweg, vooral als het wad nog onder water staat, niet veel herkenningspunten. De belangrijkste zijn de vier bebakende vaargeulen die onderweg gepas-

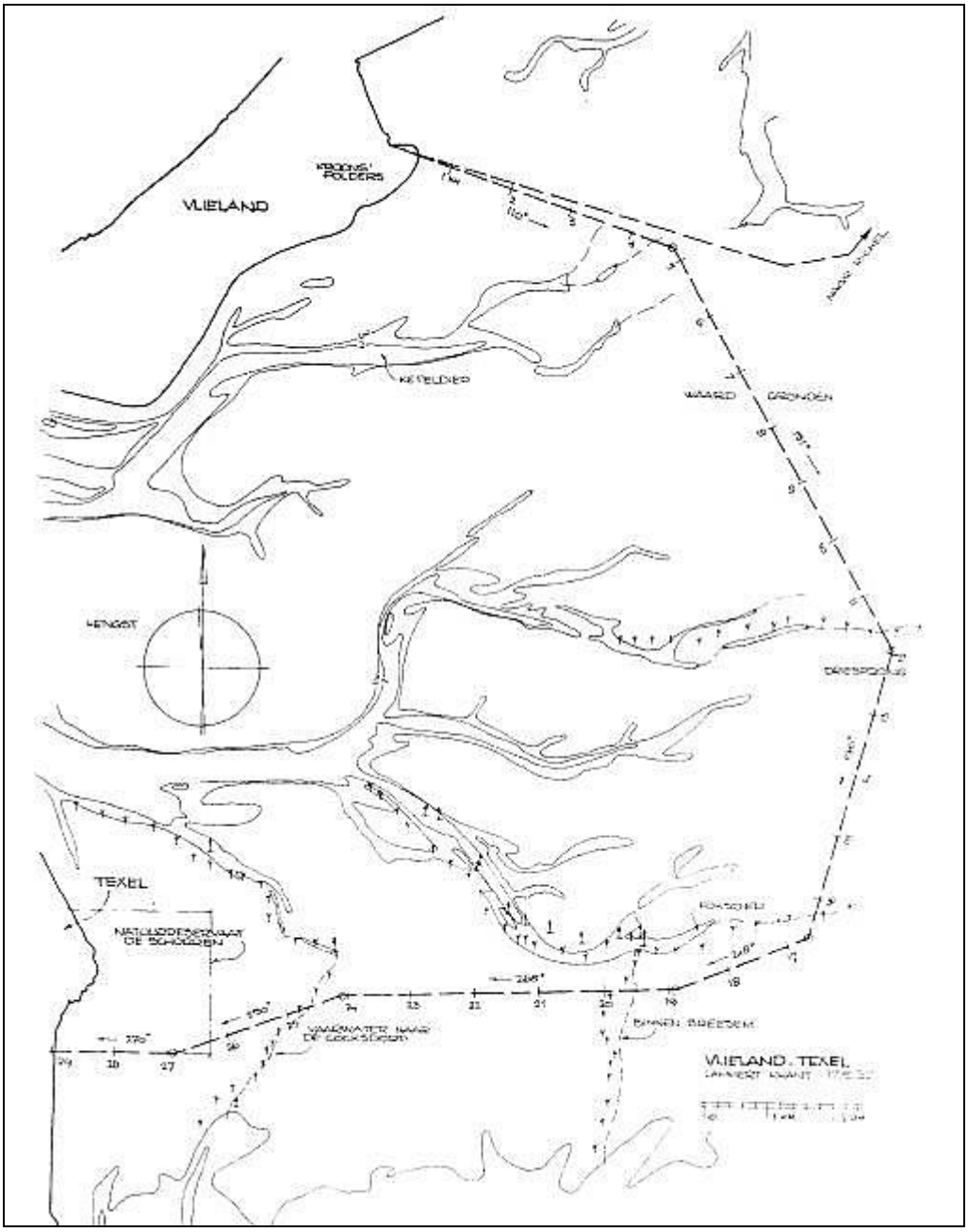

Vlieland-Texel 23 april 1987, Lammert Kwant

seerd moeten worden. De bebakening was na de afgelopen strenge winter, op de Binnen Breesem na, echter nog niet weer op orde gebracht. Zelf zette ik tijdens verkenningen op enkele belangrijke punten een bamboestok neer om later (hopelijk zouden ze blijven staan) tijdens de oversteek enig houvast te hebben.

Voor een 29 km lange wadlooptocht als Vlieland-Texel ben je 7 tot 7 1/2 uur onderweg. Een vroeg vertrek van Vlieland is noodzakelijk, circa 5 1/2 uur voor laag water. Later vertrekken is niet gewenst in verband met de bij Texel weer opkomende vloed. Er moet dus al één uur na hoogwater van Vlieland worden vertrokken. Dat dit überhaupt mogelijk is komt onder andere omdat het getijverschil (verschil in meters tussen hoog- en laagwater) in de westelijke Waddenzee betrekkelijk klein is, gemiddeld over de route 1.65 m. Omdat er op de eerste kilometers van de route vijf min of meer diepe geulen voorkomen, kan er alleen gelopen worden na een laag hoogwater. Dit komt voor bij doodtij en na enige dagen flinke oostenwind. Die wind moet echter als je gaat lopen weer zijn afgezwakt, omdat de golven op het eerste deel van de route anders zo hoog oplopen, dat je met de verlaging niet veel opschiet.

Volgens de getijtafel komen er met name in het voorjaar ideale getijden voor: lage hoogwaters, gevolgd door eveneens lage laagwaters, dus als het ware een doodtijhoogwater gevolgd door een springtijlaagwater! Omdat de kans op waterstandsverlagende oostenwinden in het voorjaar het grootst is, worden ondernemingen als Vlieland-Texel bij voorkeur in het voorjaar gepland.

Historie

Zoals gezegd was mijn tocht de tweede keer dat Vlieland-Texel werd gelopen. Ongeveer tien jaar geleden hadden drie gidsen uit Pieterburen de primeur. Sedertdien werden enkele vergeefse pogingen ondernomen de tocht opnieuw te lopen. De oversteek in de andere richting van Texel naar Vlieland, die als iets gemakkelijker wordt beschouwd, is vaker gelopen: tenminste vijf keer, zonder dat er onderweg ergens moest worden overvloed. Twee keer was ik hierbij van de partij.

Verkenningen

Voor je aan een dergelijke lange tocht kunt beginnen, moet de route goed worden verkend. Natuurlijk zijn er zeekaarten van het gebied te koop, maar die geven lang niet alle bijzonderheden weer. Je moet bijvoorbeeld zekerheid hebben over waar precies de geulen liggen, hoe diep ze zijn, hoe laat op de verschillende plaatsen van de route de vloed opkomt, hoeveel water er staat als je één uur na hoogwater vertrekt, of er onderweg slikvelden liggen etcetera.

Ook moeten de verkenningen een 100 % betrouwbaar tijdschema opleveren, waarin staat hoe laat je op ieder punt van de route moet zijn om veilig te kunnen oversteken. Ik maakte het afgelopen jaar regelmatig verkenningen, om zo goed mogelijk thuis te blijven op het trajekt. In april werd alles nog eens grondig bekeken. Op 14 en 15 april verkende ik vanaf Texel. Op de tweede dag kwam ik 1 km voorbij het Foksdiep (13 km van Texel) en zette daar een stok neer als herkenningspunt. Op 18 en 19 april werd de route vanaf Vlieland verkend en bereikte ik de Driesprong. Ook hier werd een stok geplaatst (ca. 12 km van Vlieland). Op 4 km na was daarmee de hele route verkend. Het overblijvende stuk tussen Driesprong en Foksdiep kan, zoals gezegd, vrijwel niet vanaf de wal worden verkend. Na enkele dagen slecht weer klaarde het op. Op donderdag 23 april leek ik een poging te kunnen wagen.

Twaalf uur voor de tocht maakte ik, nog wat onzeker over de eerste (diepe) kilometers van de route, een hoogwater-verkenning. Ik vertrok als bij Vlieland-Texel 5 1/2 uur voor laagwater en verkende wadend de eerste 4 km van de route. De resultaten waren hoopgevend. Er stond

maximaal 1 meter water en volgens de getijtafel zou het water de volgende ochtend nog 1-2 dm lager komen te staan. Met een dergelijke waterstand kon het geen probleem zijn het diepste punt van de route, een geul op 5 km van Vlieland, lopend en wadend te passeren.

De weersvooruitzichten bleven gunstig. Alleen ochtendmist kon roet in het eten gooien. Weliswaar was het doodtij: gunstig voor het eerste deel van de tocht (een laag hoogwater), maar in de laatste uren voor laagwater nadelig, omdat er dan veel water zou blijven staan op het wad. Door de hoge barometerstand was er waarschijnlijk enige verlaging. In ieder geval nam ik het nadeel van doodtij op de koop toe, liever dan eerst weer naar huis te gaan en dan te wachten op een werkelijk gunstig tij ... met de kans op slecht weer of verplichtingen elders.

De tocht

Donderdag 23 april 6.30 uur, even na zonsopgang. Op pad, 5 1/2 uur voor laagwater in het Keteldiep, 6 uur voor laagwater in het Vaarwater naar De Cocksdorp. Het is zonnig en bijna onbewolkt. Er staat een zwakke ZO-wind. Dit is gunstig, voor de waterstand (misschien enige verlaging) en omdat er dan niet veel golfslag zal zijn op het eerste kilometers. Zoals voorspeld in de getijtafel is het voorbije hoogwater laag geweest. Het water is alweer iets gezakt.

6.40 uur. Het water in. In de eerste geul staat 80 centimeter water, 15 centimeter minder dan gisteravond. Het zicht is vrij goed, ik kan de oostpunt van Vlieland zien (8 km). Water zover je kunt kijken. Ik kan me met behulp van het kompas richten op wolkjes die vrijwel stil staan boven de horizon. Al wadend probeer ik een beetje economisch te lopen: door het onderbeen goed op te tillen ondervindt het zwaaibeen zo weinig mogelijk weerstand van het water. Op een zandbank staat nog maar 30 centimeter water.

7.20 uur. Bij het eerste herkenningspunt. Twee uitlopers van het Keteldiep volgen. De tweede, met enige spanning tegemoet gezien, is het diepste punt van de route. Het water reikt er net tot boven het middel. Stroming is er vrijwel niet. Als de bodem weer oploopt begin ik voor het eerst serieus te geloven dat een oversteek vandaag mogelijk is. Achter de geul ligt het eerste draaipunt. Op tijd! (volgens tijdschema). Koers nu zuidoost, richting Driesprong.

8.20 uur. De laatste uitloper van het Keteldiep, een meter diep. Jammer dat het heiïg is geworden, achter me is Vlieland uit het zicht verdwenen. Het is prachtig weer. Nu of nooit! denk ik af en toe. Verder ben ik met mijn gedachten voornamelijk bezig met de route, de navigatie en de vorderingen die worden gemaakt. Dankzij het surfpak heb ik geen last van het koude water (Noordzee-watertemperatuur 8 graden Celsius).

8.55 uur. Acht kilometer afgelegd. Maar 10 centimeter diep. Oost van de route begint een zandbank droog te vallen. Dan weer dieper. Na een tijdje komen de boompjes (prikken) bij de Driesprong in zicht. Het duurt nog geruime tijd voor ik daar ben.

9.45 uur. De Driesprong, draaipunt. Vijf minuten voor op het schema. Koerswijziging: nu naar ZZW. Water zo ver het zicht reikt. Nu begin ik de nadelen te ondervinden van doodtij: er blijft veel water op het wad staan. Het relatief onbekende deel van de tocht is begonnen: twee jaar geleden was ik hier voor het laatst. Ik bereken nog eens dat er ruim tijd is om op tijd bij het Foksdiep te zijn. Het is nog een half uur voor 'time of no return'. Als het eenmaal zover is, hoop ik de bamboestok te zien die ik op 15 april noordelijk van het Foksdiep heb neergezet. De waterstand valt tegen: 50 tot 60 centimeter. Het wordt nog dieper ook. Ik heb wat moeite om op koers te blijven, houd steeds te westelijk aan. Er zijn vrijwel geen richtpunten waar je een poosje op af kunt lopen.

10.20 uur. 'Time of no return' nadert. Geen stok in zicht, wel in de verte een droogte, waarschijnlijk de stroomscheiding tussen Driesprong en Foksdiep. Enkele veenbrokken liggen er op.

10.30 uur. Nog een paar minuten verwijderd van 'time of no return'. Als ik nu nog naar Vlieland terug wil dan moet dat nu gebeuren. Jammer dat het zicht zo slecht is dat het produktieplatform in het Inschot niet te zien is om op te peilen: Ik zou dan behoorlijk nauwkeurig kunnen bepalen hoever het Foksdiep nog verwijderd is. Ik besluit verder te lopen: het is uitzonderlijk mooi weer en na passentelling blijk ik ongeveer 3,5 km per uur te lopen in het water, wat voldoende is. Bovendien zit er verderop in het trajekt nog enige ruimte in het tijdschema.

10.50 uur. Enkele meters droog (na vier uur waden). Voor me ligt de watervlakte van het Foksdiep. Vanaf hier zou ik de tijdens de verkenningen geplaatste stok moeten kunnen zien… Bleek helaas verdwenen. Op dezelfde koers verder. Bij iedere kontrole van het kompas blijk ik weer iets te westelijk aan te houden. Zandplaatje in zicht. Diepe geul er achter, snel stromend water... borstdiep... het wordt nog dieper. Hier klopt iets niet. Terug naar het plaatje. Ik zoek wat onrustig door mijn verrekijker. Waar is de grote zandplaat zuid van het Foksdiep welke ik, dacht ik, niet zou kunnen missen? De stroming is west. Ik loop naar de oostkant van het plaatje, probeer het nog eens, slaag er in op een volgend zandplaatje te komen. Ik zie ergens een boompje/prik in het water staan. Dit moet het Foksdiep zijn en ik zit waarschijnlijk westelijk van de route. Maar hoeveel? Omdat ik regelmatig op kompas gekeken heb, kan ik nooit erg ver uit de koers zijn. Ik moet snel een beslissing nemen wat te doen, sta onder tijdsdruk. Veel tijd kan ik hier niet verprutsen. Achter een volgende geul ligt een uitgestrekte zandplaat. Twijfel of dit de zandplaat is waar ik tijdens de verkenningen (tussen Foksdiep en Binnen Breesem) zo vaak overheen gelopen ben. Maar op grond van de vorm zou ik dan moeten concluderen dat ik oostelijk in plaats van westelijk van de route zit! Ik loop er heen. Kijk nog eens met de verrekijker rond en zie dan tot mijn opluchting op ongeveer een kilometer afstand de boompjes van de Binnen Breesem. Nu begrijp ik precies waar ik me bevind. Ik ben het Foksdiep gepasseerd en zit 600-700 meter westelijk van de route. Met een grote boog op de Binnen Breesem af, geen zorgen meer.

11.45 uur. De Binnen Breesem, 20 centimeter water en nog 5 minuten voor op het schema. Zeer bekend terrein. Nog maar 10 kilometer naar Texel. Ik gooi een halve liter drinkwater weg, scheelt een pond. Weer op pad. Voorlopig geen water meer waar doorheen moet worden gelopen (en als het een beetje mee zit helemaal niet meer). Hoog tempo nu, zo snel ik kan. Harde zandbodem, dus kun je goed opschieten. Niet moe. Het is warm in het surfpak, bijna 20 oraden Celcius en ik loop voor de wind en in de zon. Vuurrode brandende kop. Geen zin om nog weer te stoppen om kleren uit te trekken.

12.20 uur. Ongeveer laagwater. Oostelijk van een ondiepe watervlakte waarin ik verwacht had de vloed weer te zullen zien opkomen nog geen vloed te zien!

12.45 uur. Vaarwater naar De Cocksdorp, bij de enige prik die er nog staat. Van een geul is hier al jaren geen sprake meer, het wad staat helemaal droog. Nog altijd 5 minuten voor op het tijdschema. Nog 4 1/2 km. Texel is nu vaag te zien. In een lagere versnelling verder, op een vaag zichtbare bomengroep af die ik herken. De vloedlijn blijft ver weg... als altijd zie je het water naderen, over een breed front over de platen stromend. Maar vandaag komt het maar langzaam dichterbij...doodtij. Geen bijzonderheden meer, mooi wadpierenwad.

13.20 uur. Bij het oostelijkste bordje 'Verboden Toegang', hetgeen geldt voor het natuurgebied de Schorren. Nog één kilometer naar de dijk. Gemakkelijk: langs de bordjes.

13.30 uur. Texel, de dijk zuid van de Schorren. Stijf van het lopen kleed ik me om achter de dijk en hoef voorlopig het wad even niet meer te zien.

Slot

De volgende dag, uiteraard met de veerboot, teruggekeerd naar Vlieland om de tent en verdere spullen op te halen. Tevreden dat het eindelijk gelukt is. Ik kan me nu volgend voorjaar op iets anders gaan richten dan op Vlieland-Texel. Met dank aan Friedeke, Marjon, Marjan, Martin en Jaap voor uiteenlopende vriendendiensten.

3.2. Vlieland - Richel retour

Jaap Oudman (m.m. v. Martin van der Wijk en Lammert Kwant)

Op zaterdag 8 april 1978 beliepen Lammert, Martin en ik de zandplaat Richel vanaf het waddeneiland Vlieland. In één tij maakten we zowel de heen- als de terugtocht, in totaal 28 kilometer. Voor zover bekend was het de eerste keer dat het traject Vlieland-Richel in één tij op en neer werd gelopen. Blijkens onderstaand verslag hadden we de tocht goed voorbereid en hebben we geen onverantwoorde risico's genomen. Wat heet trouwens "verantwoord"?. Evenwel meldde het Nieuwsblad van het Noorden op maandag 10 april op de voorpagina onder de kop "Vlieland-Richel v.v. in één tij" onder meer dat de V.V. V. Vlieland onze tocht als pure waaghalzerij bestempelde...

Voor een goed begrip van hetgeen volgt, zal ik eerst een korte schets van de Richel geven. De Richel is een kale, duinloze zandplaat, anderhalve kilometer ten oosten van Vlieland gelegen, en daarvan gescheiden door een diepe geul, de Vliesloot. Om de plaat te voet te bereiken moet er een flink stuk worden omgelopen. Er wordt gestart bij de Kroon's Polders, westelijk op het eiland, waarna er praktisch pal naar het oosten wordt gelopen, steeds slechts enkele kilometers van het eiland verwijderd. Je loopt als het ware evenwijdig aan de zuidkust van Vlieland. Ben je de oostpunt van Vlieland gepasseerd, dan buig je af in noordelijke richting, waarna zigzaggend tussen uitlopers van prielen na 14 kilometer de Richel bereikt wordt.

Vlieland en de Richel. (foto: Kees Wevers)

In de loop van de week voorafgaande aan de achtste april hadden Lammert en Martin hun tenten al opgeslagen op het kampeerterrein "De Lange Paal", een paar kilometer ten westen van het dorp. Erg druk was het er niet:

behalve wij waren er nog twee kampeerders, die in de loop van dit relaas nog eens zullen opduiken. Op woensdag en donderdag voerde Lammert al twee verkenningen uit en op vrijdag maakten we gedrieëlijk de laatste verkenning, nadat ik me 's morgens als laatste had losgerukt uit de Groninger beslommeringen, daarbij nog bijna de trein missend ter wille van het bekende "nog even liggen na 't aflopen van de wekker".

De laatste verkenning bracht ons tot even voorbij het Fransche Gaatje, een geul van ongeveer 1 meter diep en het laatste obstakel voor de Richel. De resterende kilometers tot aan de Richel hadden we dus niet gezien, maar we vertrouwden er op dat zich hier geen onverwachte dingen zouden voordoen. Volgens de kaart was dit niet het geval en bovendien had Martin vorig jaar al de heentocht naar de Richel gemaakt met enkele mensen van het Wadloopcentrum in Pieterburen. Ze werden toen van de Richel gehaald door een boot. Met deze voorbereidingen was de terreinkennis optimaal en de eigenlijke oversteek lag zogezegd voor het oprapen.

Het weerbericht voor zaterdag was redelijk gunstig en sloot in geen geval uit dat we ons plan konden volbrengen. Zaterdagmorgen zag het weer er goed uit: er werd een zwakke noordoostelijke wind voorspeld die hoogstens een goede en dus verlagende invloed op de waterstand zou hebben. Bovendien was het springtij. Vol goede moed vertrokken we dan ook per fiets van de camping naar het 6 kilometer verderop gelegen startpunt voor de oversteek, alwaar we om één uur 's middags het wad opstapten. We waren alle drie gehuld in onze neopreen-duikerpakken (geen overbodige luxe voor een waterige tocht als deze, begin april) en tot de tanden gewapend met kompassen, kaarten, gradenbogen en niet te vergeten een zorgvuldig opgesteld reisplan met tijdschema, onontbeerlijk voor een dergelijke tocht. Verder droeg Martin een rugzak met proviand, een verbandtrommel kompleet met spalken, een zwemvest, vuurpijlen, zaklantaarns en druivesuiker. Op de camping hadden we met de daar verblijvende kampeerders de afspraak gemaakt dat ze de reddingboot zouden waarschuwen wanneer we niet om 9 uur terug waren. Bovendien zouden ze af en toe met een verrekijker naar ons kijken, wat gemakkelijk kon, omdat we nooit verder dan een kilometer of vijf uit de kust zouden lopen. Zoals gezegd, we vertrokken om 1 uur vanaf de duinen ten oosten van de Kroon's Polders, nauwelijks twee-en-een-half uur na hoogwater, wat goed te merken was, want al na 15 minuten stapten we het water in om er de eerste uren niet weer uit te komen. Eerst was het water erg ondiep, maar even later werden we nat tot aan het kruis. Hierna werd het water weer minder diep: Kortom, we passeerden een priel. Prielen zien er in de westelijke Waddenzee anders uit dan in de oostelijke. Ze zijn breder, vlakker en ondieper en bevinden zich vaak in watervlaktes. Na deze priel bleef het water dieper dan verwacht: We liepen drie kwartier tot boven de

„WADLOPERS"

Naar aanleiding van het bericht „In één tij Vlieland-Richel v.v." in uw krant van dinsdag 11 april j.l. het volgende.

In de laatste zin staat vermeld, dat de VVV-Vlieland de tocht als „pure waaghalzerij" bestempelde. Hoewel wij niet weten, hoe de VVV tot haar uitspraak is gekomen, lijkt ons deze reactie ietwat onzorgvuldig. In ieder geval blijkt uit dit soort opmerkingen weinig kennis van zaken omtrent de wadloperij en we vragen ons af, waarop de VVV haar oordeel baseert.

Dat onze tocht wel degelijk goed voorbereid was, moge blijken uit het volgende. Eén van ons had de route vorig jaar al verkend en belopen (alleen de heenweg) en voorts werden in de week voorafgaande aan de eigenlijke tocht een drietal verkenningen vanaf Vlieland gemaakt, zodat de terreinkennis (erg belangrijk voor wadlopen) optimaal was. Ook werden we tijdens de tocht vanaf Vlieland gevolgd met verrekijkers en liep de afspraak dat de reddingboot gewaarschuwd wou worden, als we niet vóór een afgesproken tijdstip waren teruggekeerd. In verband met het koude water liepen we in duikerpakken en hadden we behalve kaarten en kompassen, EHBO-materiaal, touw, stokken en een reddingvest bij ons.

Verder hebt u gemeend bij één van ons drieën te moeten vermelden dat hij „wadgids" is. Kennelijk bedoelt u, dat hij wadgids van de Stichting Wadloopsport in Pieterburen is. Welnu, beide anderen zijn eveneens „wadgids", namelijk bij de Groninger Studenten Wadloopclub „Arenicola". We durven gerust staande te houden dat de gidsen van de GSWC Arenicola evenzeer aanspraak kunnen maken op het predikaat „wadgids" als die uit Pieterburen. Alle drie de Richellopers beoefenen reeds vele jaren in zomer en winter de wadloopsport voor zichzelf.

Groningen LAMMERT KWANT
JAAP OUDMAN

Nieuwsblad van het Noorden 20-4-'78

knie in het water. Na anderhalf uur bereikte koploper Lammert de eerste mosselbank die boven water uitstak en wachtte daar op Martin. Op mij viel niet te wachten. Van tevoren hadden we ook al afgesproken dat ieder in zijn eigen tempo zou lopen, omdat urenlang in een duikpak lopen erg vermoeiend en het risico van forceren niet denkbeeldig is. Na twee-en-een-half uur lopen, twee draaipunten, twee mosselbanken en enkele boterhammen plus een appel die Martin voor me onderweg op een mosselbank had laten liggen, liep Lammert ongeveer twee en Martin ongeveer één kilometer voor me uit. Ik kon Lammert nog als een klein stipje zien en het zicht was ook niet al te best. Ik vroeg me af wat er zou gebeuren als het plotseling mistig zou worden. Theoretisch moesten we de weg geheel onafhankelijk van elkaar terug kunnen vinden. Ik passeerde even na vier uur het Fransche Gaatje. Lammert moest nu bijna op de Richel zijn. Ik liep nu eindelijk over drooggevallen wad de laatste kilometers naar de Richel. Hier kwam ik tegen vijven aan, toen Lammert en Martin net aan de terugweg waren begonnen. Ze hadden gezelschap gekregen van twee wadlopers uit de Randstad die per kano van Vlieland naar de Richel waren gevaren om het Fransche Gaatje te verkennen. Zij bleken degenen te zijn die in 1974 de Richel belopen hebben met overtijen op de plaat. *(Frans Visser en Kees Wevers, red 2018.)*. Ze wilden dat deze zomer nog eens doen.

Ik ging maar meteen mee terug en met z'n vijven liepen we naar het Fransche Gaatje, waar het water nog steeds niet opkwam. Ondanks het feit dat we wat achter waren op het tijdschema, was er nog geen reden tot ongerustheid. Nog even begonnen Lammert en Martin weer te sprinten maar na een demonstratie mijnerzijds (protest in liggende houding, red.) besloten we het laatste stuk maar met elkaar te lopen. De eerste twee uur van de terugtocht

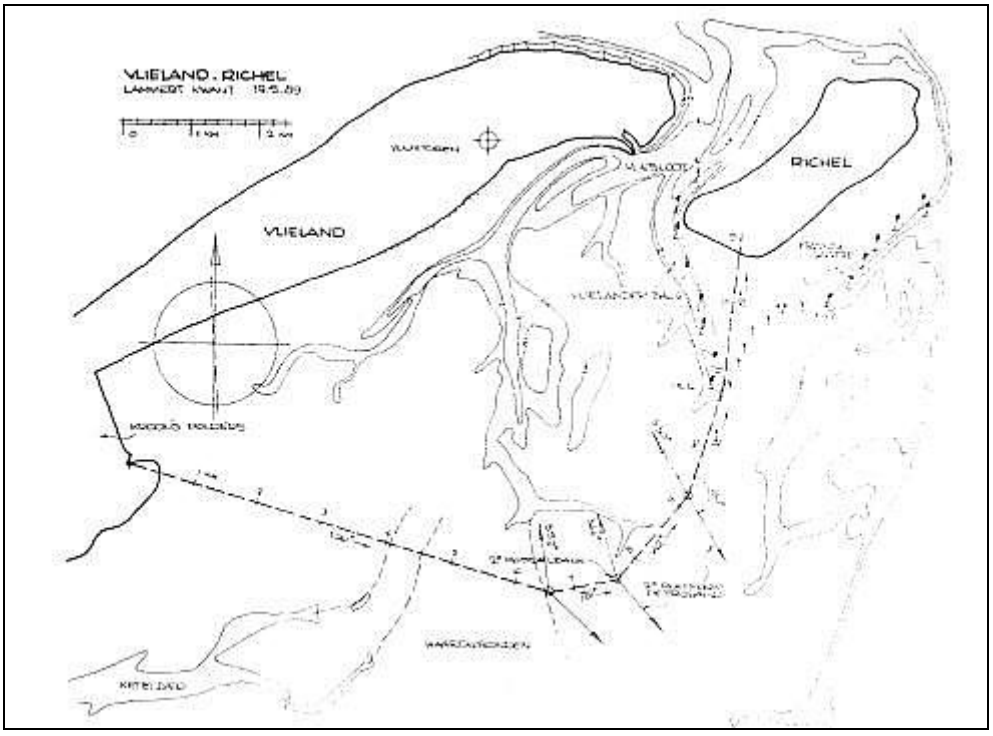

Vlieland-Richel v.v. 8 april 1978, Jaap Oudman, Martin van der Wijk, Lammert Kwant

verliepen tamelijk droog, maar na zeven uur begon het water razendsnel op te komen. Het laatste uur liepen we in praktisch even veel water als op de heenweg, wat een fout in de planning was, want het betekende dat er zo goed als geen reserve in tijd was. In het water kwamen we niet zo snel vooruit, met name omdat ik zeker in het laatste half uur het tempo flink drukte en van pure vermoeidheid om de vijf minuten moest stilstaan, snel opkomend water of niet. Tenslotte moest zelfs Martins druivesuiker er aan te pas komen, waarvan de werking met name psychologisch was.

Eindelijk stapten we om acht uur uit het water en tien minuten later waren we bij de fietsen, waar ik dodelijk vermoeid neerplofte. Lammert ging alvast vooruit naar de camping om voor negen uur de kampeerders mee te delen dat ze geen alarm hoefden te slaan. Om negen uur waren we allemaal terug op de camping en konden we eindelijk die ellendige duikerpakken uittrekken. Langzamerhand begon het feit van de primeur tot ons door te dringen, hoewel dat in volle omvang pas na enkele dagen gebeurde. Na een zelf-gefabriceerde warme maaltijd doken we ijskoud maar voldaan onze slaapzakken in.

Wadlooptochten als deze, hetzelfde geldt enigszins voor Terschelling, hebben nauwelijks iets te maken met ontspannen genieten van het wad. Het zijn echte prestatie-tochten die behalve 'het gelopen hebben', het leren kennen van je eigen grenzen tot doel hebben. Op zich is dat trouwens zeer bevredigend: je bouwt langzamerhand op, komt steeds verder, brengt in kaart, maakt tijdschema's en tenslotte kun je de tocht 'oprapen'. Wat ons betreft is dit dan ook niet onze laatste prestatie-tocht, hoewel met mooi weer naar Ameland of Schier hobbelen minstens zo leuk is.

Jan Rijkmans voegt hier het volgende aan toe:
Op het moment van schrijven van dit stukje is het uiteraard nog niet bekend of de oversteek Vlieland-Richel in verenigingsverband, in het Pinksterweekeinde 1993, gelukt zal zijn. Er is dan in ieder geval een ongunstige factor te verdisconteren: doodtij! Dat kan hinderlijk zijn aangezien je in de westelijke Waddenzee vaak langdurig door het water loopt te plassen. Weliswaar is de bodem meestal stevig en hard. In de zeventiger jaren werd er door een aantal Arenicola-leden, overigens niet in clubverband, met Pasen op Vlieland gekampeerd. Een jaarlijks terugkerende ontbering, zo vroeg in het seizoen. Daarbij werd het wad ten oosten van Vlieland verkend, hetgeen onder andere resulteerde in de beschreven tocht naar de Richel. De laatste jaren is het Pinksterweekeinde favoriet. Het is dan een stuk aangenamer kamperen. Vandaar ook het plan de Arenicola-leden eens te laten ruiken aan het westelijke wad. In 1989 werd daar al een voorschot op genomen: Vier Arenicola-gidsen en de zoon van de boswachter op Vlieland beliepen op een schitterende voorjaarsdag de Richel. De tocht stond onder leiding van Lammert, die al die jaren zijn terreinkennis van dit deel van de Waddenzee op peil wist te houden. Gelukkig is het wad hier niet zo veranderlijk dat frequent verkennen onontbeerlijk is. Daarentegen is nauwkeurig gebruik van kompas des te meer geboden in de eindeloze water-vlakten zonder veel oriëntatiepunten. De tocht naar de Richel is daarom zo aantrekkelijk, omdat men steeds het silhouet van Vlieland op de achtergrond houdt.

3.3. Wandeling naar Terschelling

Lamnnert Kwant

Het is kwart over zeven op 23 juli 1992 en vijf minuten geleden ben ik begonnen aan een *w*adlooptocht naar Terschelling. Daarnet had ik het nog koud na twee uur rijden op een brommertje, nu slaat het zweet me uit in het enkeldiepe slik. Achter me ligt een kronkelig spoor en aan het einde daarvan steekt iemand zijn hoofd boven de dijk uit om te kijken wat er aan de

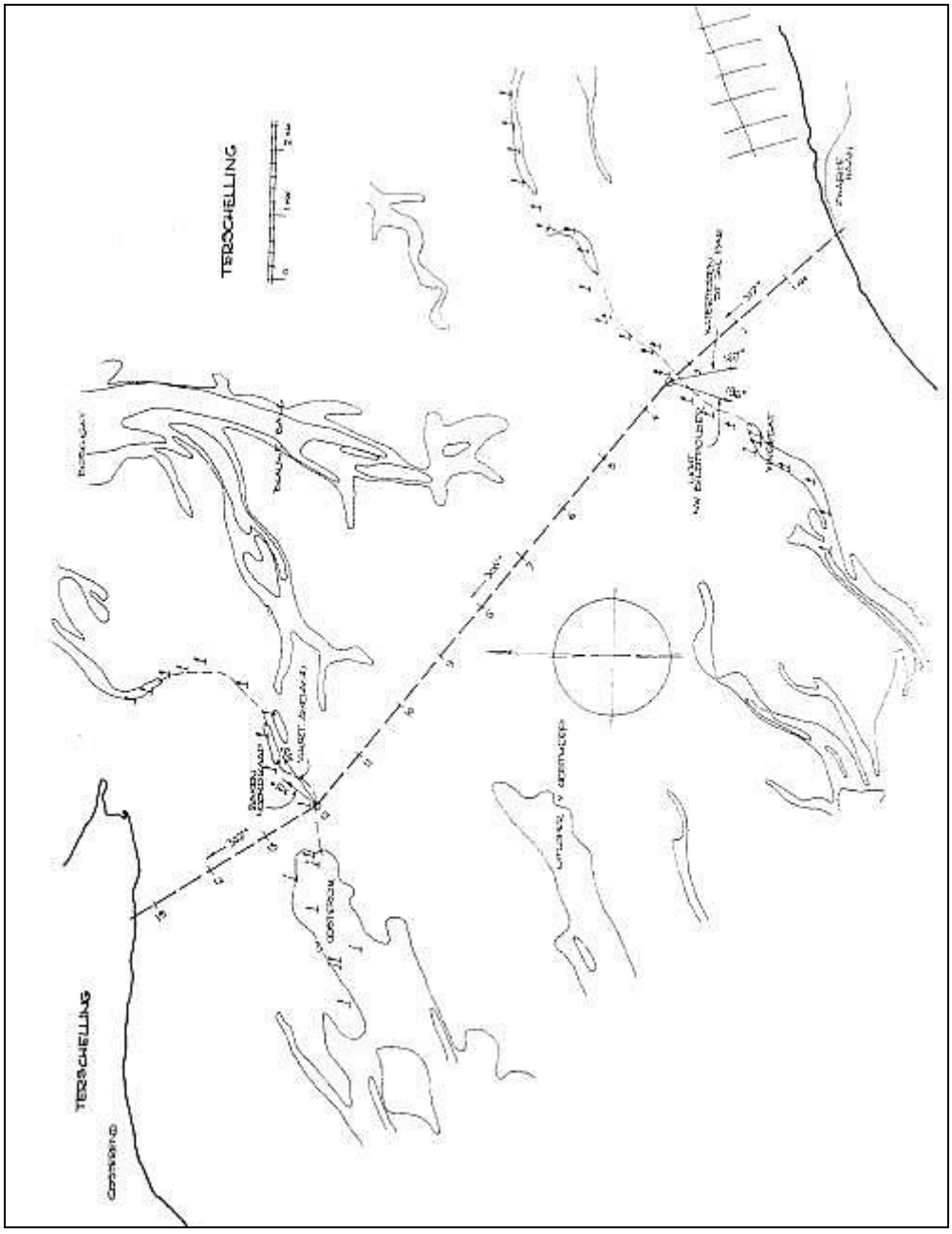

Wadlooptocht naar Terschelling, 23 juli 1992, Lammert Kwant

hand is. Het weer is prachtig voor een lange wadlooptocht: zonnig en zuidoostenwind; jammer dat het zicht wat te wensen overlaat. Zestien kilometer is het lopen naar Terschelling en ik heb het negen jaar geleden voor het laatst gedaan.

Na 500 meter slik begint het water. Langzaam wordt het dieper en in de uitloper van een geul reikt het water tot het middel. Af en toe is het een paar stappen wat minder diep. Aan de geur die dan om je heen hangt valt op te maken dat je over een hoopje rottend zeewier loopt. Er zijn geen oriëntatiepunten, maar het kompas geeft aan dat ik recht achter de golven aan kan lopen. Als ik de tonnen van de eerste vaargeul zie is de ochtendmist helemaal opgetrokken en zie ik in de verte ook Ameland en Terschelling liggen. Na vijf kwartier lopen bereik ik de eerste vaargeul. Het is ondiep en ik lig wat voor op het schema.

Het volgende uur heb ik veel plezier van twee vlaggetjes die we eerder dit jaar tijdens verkenningen op de route neerzetten. Hier en daar valt een zandbank droog en kun je even de bodem zien. De mosselbanken die hier vroeger lagen zijn er niet meer. Hier en daar groeit wat darmwier en liggen groenzwarte samengespoelde rottende rollen wier. Hier móet de bodem wel zwart (dat is zonder zuurstof) onder tevoorschijn komen! Hier en daar zie je een zwarte plek in de verder grijsbruine bodem: zuurstofarmoede aan het oppervlak. Sinds enkele jaren worden deze plekken, behalve in het Duitse, ook in het Nederlandse waddengebied gesignaleerd en naar de oorzaak er van tast men in het duister.

Lammert geïnteresseerd in plantjes en beestjes (foto: A.O. Jellema).

Half tien en ongeveer halverwege. De koers wordt verlegd naar de eendenkooi op de Boschplaat van Terschelling. Onbekend terrein nu, maar van Kees Wevers die de oversteek eerder dit jaar maakte, weet ik dat er op deze route geen diepe geulen zijn. In een zandbank wonen honderdduizenden schelpkokerwormen. Aan de zandboompjes waaraan ze te herkennen zijn heeft zich darmwier vastgehecht. Ik zak er tot mijn enkels in weg. Dan weer kniediep water. In de verte zijn meeuwen te zien en het lijkt er op dat ze staan, dus is het er ondiep.

Met behulp van peilingen op de vuurtoren van Ameland kan ik de vorderingen bijhouden. Ik loop snel genoeg om op tijd in de tweede vaargeul te zijn. Af en toe schiet er een platvis weg, een zandwolkje in het heldere water achterlatend. Eentje draait zich van schrik in de vlucht om en zwemt tegen mijn benen aan. Door het heldere zicht is de ruimte om me heen geweldig. Overal kabbelend water, slechts hier en daar is een plaatje drooggevallen. Ook hier is van de mosselbanken waar we ons vroeger op oriënteerden niet één meer over. En net als op andere delen van het Nederlandse wad lijken ze te zijn vervangen door grote schelpkokerwormenbanken.

In de verte is een rode ton te zien: de tweede vaargeul. Hij ligt plat, dus diep zal het er niet zijn. De ton ligt midden in het Oosterom, een laagte onder Terschelling. Bij springtij anderhalve kilometer breed, bij doodtij wel drie kilometer en nu iets daartussen in. In 1977 zijn we hier eens wat aan de late kant geweest. De vloed kwam snel op en de platen stroomden snel onder

*w*ater. Toen het ook nog (nat) begon te sneeuwen en het zicht daardoor slecht werd voelden we ons echt onbehaaglijk. Je moet hier dus voor laagwater arriveren en nu is dat geen probleem. Bij de rode ton is het een halve meter diep en het water stroomt nog in de ebrichting. Een eind naar het oosten is een grote platbodem drooggevallen. Er om heen verscheidene gebukte mensen, op zoek naar kokkels of garnalen.

Het is nog ongeveer 3,5 km lopen. In het heldere ondiepe water zwemmen tientallen harders. Rustig maken ze lange slagen, een V-vormig spoor achterlatend. Aan de noordkant van het Oosterom, waar je de droge zandplaten onder Terschelling bereikt, krioelt het van de 4-5 cm grote garnalen. De bodem zit vol kleine putjes, waarin ze zich daarnet nog schuilhielden.

Half twaalf, eendenkooi, Boschplaat, Terschelling. De kooi ziet er vervallen uit. Veel bomen zijn verdwenen, andere zien er dood uit. De twee oude mensen die vroeger dagelijks naar de kooi reden in hun stokoude Dafje en haar liefdevol verzorgden leven misschien niet meer. Honderd meter van de kwelderrand is op het wad een granieten dammetje aangelegd om de kwelder tegen verdere afslag te beschermen. Dat lijkt gelukt, de prachtige steile kwelderrand is er niet meer. De afslag heeft plaatsgemaakt voor enige verlanding. Tussen dammetje en kwelder staan hier en daar plekjes zeekraal. Koeien hebben een breed spoor in het slik achtergelaten. Op de rand van de kwelder staat een rode stier aan een touwtje eenzaam naar het wad te loeien. In de verte schittert het opkomende vloedwater in de zon.

Met een nieuwe snelle catamaran gaat het aan het eind van de middag weer in drie kwartier naar Harlingen.

Jan Rijkmans schrijft hier nog het volgende achteraan:
Buwalda en Abrahamse waren in 1961 de eersten die de oversteek naar Terschelling volbrachten. Daarvoor werd in 1959 de terugtocht vanaf het eiland naar de kust door Schortinghuis c.s. gemaakt. Hierbij zien we af van het feit dat eeuwen eerder boeren hun vee over het wad naar Terschelling brachten om het daar 's zomers te laten weiden. Toen zag het wad er uiteraard anders uit dan nu. Sinds de eerste oversteken wordt de tocht ieder jaar wel enige malen gemaakt. Ook de gidsen van Arenicola waren daarbij meermalen van de partij. Tot nu toe is de tocht echter nog nooit op het programma van Arenicola verschenen. Het is een zware tocht met vooral aan het begin veel slik en water en aan het eind het Oosterom dat na laagwater zeer snel volloopt. Voorbereiding en verkenning kosten veel tijd. Bij een tocht van dit kaliber zijn de omstandigheden snel ongunstig zodat de kans op welslagen geringer is dan bij de gangbare routes. Derhalve is voor een kleine vereniging als Arenicola deze oversteek tot op heden een private onderneming van enkele gidsen.

3.4. Van Ameland naar Ternaard op 9 juni 1979

Lammert Kwant

Wegens de matige weersvooruitzichten werd de nachttocht afgelast en namen we 's morgens de boot naar Ameland. De negen liefhebbers liepen daarop kalmpjes naar de Oerder Blinkert, welke tegen twee uur werd bereikt. Vanaf deze plaats hadden we een goed uitzicht over het Oerd, waar de multinationals van Shell en Esso binnenkort aardgas gaan winnen, toegejuicht door Van Agt en zijn predikers van de kapitalistische economische orde. Om kwart over drie werd er vertrokken.

Het was het laatste uur voor de start zeer heïïg geweest en rafelige wolken dreven snel langs het zwerk, voortgestuwd door de soms vrij krachtige NW wind. Eenmaal op het wad verbeterde het zicht snel en nam de wind gaandeweg af.

Tot onze vreugde merkten we dat de grote groepen van Westdongeradeel, welke vanaf het Nieuwlandsrijd zouden vertrekken, nog niet onderweg waren. We liepen eerst op de kerktoren van Holwerd af en bereikten spoedig de uitlopers van de Noorder Oerd Balg. De drie takken van deze geul begonnen zich juist terug te trekken binnen hun oevers.

In een mosselbank waren de voetsporen, die Rutger en ik achtenveertig uur eerder hadden achtergelaten tijdens de voorverkenning nog goed te zien. Steeds blijkt dat kiezelwieren zich graag in de voetsporen verzamelen. Zodoende blijft een bruin spoor van voetstappen lang zichtbaar.

We liepen verder naar de uitlopers van de Noorder Holwerder Balg, welke zich ter hoogte van het tweede meethuisje bevinden.

Omkleden bij het Medema duin

De afgelopen maand heeft men het eerste meethuisje (vrij dicht bij de landaanwinningswerken gelegen) helemaal weggehaald en het tweede grotendeels. Deze opstanden waren destijds neergezet om water-, slib- en zandtransport te meten, welke over het wantij plaatsvindt. Men had de gegevens nodig in verband met plannen om het Amelander wad in te polderen. Gelukkig zijn deze rampzalige plannen van de baan. De meethuisjes waren altijd belangrijke oriëntatiepunten voor wadlopers en konden in geval van nood als vluchtplaats dienen. Nu ze zijn weggehaald wordt het traject weer duidelijk interessanter.

Voortlopend deden we op een mosselbank even ten zuiden van de Noorder Holwerder Balg enkele boeiende waarnemingen. Er waren niet veel levende mossels meer in de bank, getuige het grote aantal dode schelpen, het vlakke uiterlijk van de bank en het feit dat er niet veel slik lag. Levende mossels halen uit het water kleine zwevende deeltjes. Het organische materiaal wordt eruit verteerd en de niet-verteerbare resten worden als kleibolletjes weer uitgepoept. Deze kleibolletjes blijven om en onder de mossels liggen. Een mosselbank kan daardoor zover ophogen dat de bovenste mossels per tij te weinig water krijgen en dood gaan. Opmerkelijk waren de grote aantallen zeepokken die voorkwamen op de schelpen van zowel levende als dode mossels. Christian Eisbein meent dat dit een gevolg is van de toenemende watervervuiling met organisch materiaal (smeerpijpen, oppervlaktewater van Groningen en Friesland). Hij heeft ook in Duitsland de laatste jaren een toename gekonstateerd van het aantal zeepokken. Overigens bevinden de pokken zich alleen op de lager gelegen delen van de mosselbanken. Kennelijk krijgen ze, als ze boven op de bank liggen, eveneens te weinig water per tij en daarmee te weinig voedingsstoffen (en zuurstof?) om in leven te blijven. Hetzelfde geldt later in de zomer voor wieren. Alleen de lagere delen van de mosselbank zijn groen van het wier.

Overwegende dat de grote groepen achter ons door hun tempo en massaliteit niets van deze dingen zouden opmerken, geen slakke- en vogelsporen in de bodem zouden vinden, de typische hardersporen zouden missen, geen kokkels onder hun voeten zouden voelen en opgraven, noch garnalen en platvissen voor hun voeten zouden zien wegschieten, vervolgden

we zelfvoldaan onze weg. Het 'hordegedrag' was weer vrij traditioneel. Zeker 150 mensen spoedden zich dicht opeen over de wadbodem. In een slikveldje kroop de zaak bij elkaar, op zandgronden rekte de groep spoedig weer wat uit. Het gekakel is al van verre te horen. Je mist in zo'n groep toch ook alles wat het wad zo aantrekkelijk maakt: de rust, het navigeren, het bezig zijn met weer, zand en water, de planten en dieren om je heen. Eén van de ergste dingen die je op het wad kan overkomen is in zo'n horde verzeild te raken. De bemoeizucht van de gidsen (met name die van Westdongeradeel) is soms ongehoord. In iedere eenzame wadloper zien ze een naloper. De onbeschofte en schampere opmerkingen van de deelnemers zijn kwetsend. Ik heb onder Ameland na zo'n gebeurtenis wel eens de neiging gehad er met de wadloopstok op in te slaan, toen me werd gesommeerd mij bij de groep aan te sluiten!

Na enige tijd bereikten we de vaargeul, welke sinds een jaar nu midden op het wad loopt en wel door de verbindingen van het Kikkertgat met de Midden Holwerder Balg. De ebstroom was nog vrij sterk, maar het was niet meer diep en we kwamen er moeiteloos doorheen. We verlegden nu de koers naar de toren van Ternaard en besloten even later pal oost te gaan lopen richting hoofdgeul Holwerder Balg, een kleine omweg makend. Het was nog steeds aangenaam weer op het wad. De wind was wat gaan liggen, de zon scheen en het water was lauw. Niemand had het dan ook koud. Het zicht was goed, zodat de oriëntatie eenvoudig was.

Bij de Holwerder Balg gearriveerd poogden enkelen de geul over te steken, wat traditioneel niet lukte, omdat het er te diep is en de stroming te sterk. We hadden inmiddels besloten niet over het wad naar de pier van Holwerd te lopen (waar ons vervoermiddel stond), maar naar de dijk bij Ternaard te gaan, omdat we ons dan heel wat energie en slik zouden kunnen besparen. Zo gezegd, zo gedaan. Over het nu praktisch drooggevallen wad liepen we naar een bekende rijsdam, waar we tegen half zes arriveerden. Vlak voor de rijsdam werd het nog even diep in een geul, welke het water uit de landaanwinningswerken naar het wad voert. Het voortgaan werd er afgezien van water en slik voor enkelen nog moeilijker wegens een opkomende slappe lach. Door in de landaanwinning door diep en week slik te lopen kwamen er wormen naar boven, die zo konden worden bekeken.

Na totaal twee en een half uur lopen stonden we op de dijk. Een aantal mensen verwondde zich aan prikkeldraad in een poging een sloot te bereiken, waarin het slik van de benen kon worden gespoeld. De EHBO-tas kwam zodoende eens een keer goed van pas. Uiteindelijk liepen drie van de negen deelnemers bloederige schrammen op. Jan offerde zich op om het busje te halen van de kop van de steiger. De rest van het gezelschap liep westwaarts over de dijk tot ze de veerdam hadden bereikt. De groep was weer zeer geïnteresseerd in de dingen van het wad en was zich zeer bewust van de koers. Steeds maakten enkelen kleine zwerftochtjes van de groep af om een geul of zo te verkennen. Het was LW om vijf uur. De waterstandsverwachting was volgens het tij ongeveer gemiddeld laagwater. Mogelijk was er ten gevolge van de matige NW wind (3-4B) enkele centimeters verhoging. Deelnemers: Els, Hesther, Zwaantje, Anneke, Henk, Patrick, Jan, Jaap en Lammert.

Naschrift door Jan Rijkmans.

Voor vroege tochten naar Ameland is het tegenwoordig verstandig wat extra tijd in het schema op te nemen om van de veerdam te Holwerd op het wad te geraken. Buiten de kantooruren van de firma Wagenborg is het terrein van de aanlegsteiger hermetisch afgegrendeld van het wad door hekwerk, een voetbalstadion waardig. Voor wadlopers die eerder claustrofobisch zijn, dan dat ze last hebben van pleinvrees, een frustrerende situatie. Een eind terug en omlopen is het enige wat er op zit. Dit vertoon van hekwerk doet zeer onvriendelijk aan, maar het schijnt nu eenmaal nodig te zijn. In vroeger jaren was zo'n ongemak nog wel te omzeilen door bij Ternaard te vertrekken, maar daar is helaas de dam in de dijksloot verwijderd en om die reden

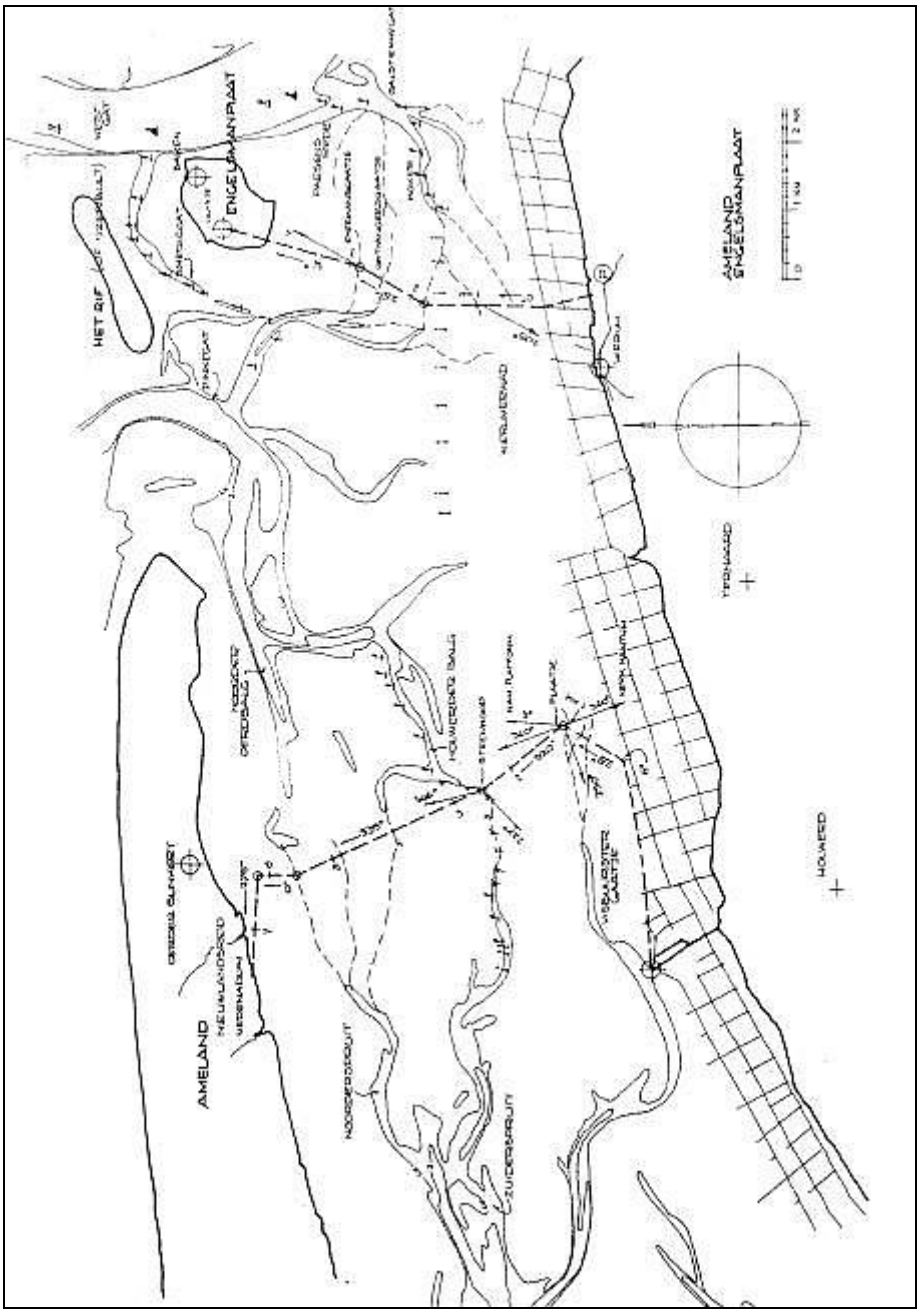

Ameland-Ternaard 9 juni 1979 GSWC Arenicola

kan men daar niet meer langs, tenzij men deze sloot beschouwt als de eerste priel in de oversteek, maar dat is 'not done'.

Op 30 april 1977 was de eerste zelfstandige Ameland-oversteek van Arenicola, in dit geval een terugtocht. Er is een gedegen verslag van waarin gerept wordt van Martinprielen en Mookgeulen, ten teken dat er dappere pioniers-arbeid is verricht, voorafgaande aan deze bijzondere dag. Vanitas vanitatum et omnia vanitas! (IJdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid). De zee heeft deze hindernissen, zo moedig genomen, allang weer uitgewist.

Een aantal malen trok de club er 's nachts op uit, aanvankelijk vanaf Ternaard, later vanaf de veerdam. In vroeger jaren waren de beide meethuisjes goede oriëntatiepunten (zelfs oplichtend). Nadat er, blijkens de tochtverslagen, in het donker ordeproblemen onder de deelnemers waren geweest, is deze activiteit van het programma geschrapt. Het vergt ook extra voorbereiding en een zeer goede actuele terreinkennis om een nachtelijke oversteek te doen. Wanneer de deelnemers geen gemotiveerd gedrag vertonen is er natuurlijk geen eer te behalen.

De laatste jaren is het slikveld voor de landaanwinning veel minder zwaar geworden, wat de oversteek eenvoudiger maakt. Na de zware januari-storm in 1990 lijkt het Lage Midden nog wat lager te zijn geworden (of is dit al een effect van de gaswinning te noemen?). De mosselbanken bij de Noorder Spruit zijn verdwenen. Weer een oriëntatiepunt minder. Dat geldt overigens voor alle andere mosselbanken in de Waddenzee. In 1992 was, voor mij althans, het eind van de Sprutel onder Schier de enige plek waar nog een mosselveldje te zien was.

Het eind van de tocht is als immer het Medemaduin op het Nieuwlandsrijd, of in het geval er mooi weer en veel tijd is, de Oerder Blinkert.

3.5. Engelsmanplaat

Jan Rijkmans

Traditioneel, al vijfentwintig jaar zo blijkt uit de archieven, gaat de eerste tocht van het seizoen naar de Engelsmanplaat. Deze oversteek geldt van oudsher als de eenvoudigste tocht in het Nederlandse waddengebied. Relatief dicht bij de kust gelegen, gemakkelijk bereikbaar wat betreft startplaats. Men komt weer op het uitgangspunt terug, hetgeen scheelt in gesleep met bagage. Tevens is men snel uit en thuis; vanuit Groningen is de plaat in één middag te ronden. Ook wanneer het weer minder gunstig is kan men vaak nog de Engelsmanplaat belopen. De tocht is in lengte te variëren. Gebruikelijk is op de heenweg westelijk aan te houden, vervolgens via het vogelwachtershuisje de plaat over te steken naar de in onbruik geraakte kaap (naar verluid voor de zeer schappelijke prijs van één gulden over te nemen evenwel zonder thuisbezorging). Daarna gaat het langs de Zoutkamperlaag zuidwaarts totdat de Paesensrede de wadloper weer richting wantij drijft. Onder ongunstiger omstandigheden wordt volstaan met een 'recht op en neer' naar het vogelwachtershuisje. Heeft men juist extra tijd over dan kan het verder gelegen Rif een bezoekje gebracht worden, na doorwaden van het Smeriggat.

Ieder jaar loopt Arenicola wel enige malen naar de plaat. Tegenwoordig is de tocht gepland als een 'doordeweeksezomeravondwadlooptocht': nog even een wadloopje na je werk! Daarnaast meestal als reserve, wanneer andere oversteken niet geheel verantwoord lijken. Voor aankomende gidsen is de Engelsmanplaat uitstekend oefenmateriaal: het kustdal is alle jaren aardig in beweging geweest. Ook nu vreet er zich een eigenzinnig geultje door het wantij heen, als het ware een addertje onder het water. Aardig om steeds weer uit te peilen!

Op deze route zijn we helaas al drie keer in onweer verzeild geraakt. Alle keren gedroeg het weer zich anders dan voorspeld. Ook bijzonder was die keer bij tien graden vorst en een dichte sneeuwjacht, die op de plaat ieder zicht wegnam. In een 'witte bol' liepen we op kompas naar het vogelwachtershuisje. Een verschijnsel dat in de bergsport bekend staat als 'white-out'. Wanneer de omstandigheden in het zomerseizoen echter goed zijn en men kan de lus die de route beschrijft zo wijd mogelijk maken dan is de tocht zéér gevarieerd en beslist een van de fraaiste. Hier volgen enkele verslagen.

Het vogelwachtershuisje in de winter.

8 april 1979

Om des zondags half tien demonstreerden de gidsen Chris en Jan op de Westerhavenmarkt tegenover de verzamelde menigte hun ter zake kundigheid en verantwoordelijkheidsbesef ten aanzien van het wadlopen en vroeg opstaan in het algemeen door de simultane vaststelling dat het nog "veuls te vroug" was. De explicatie aan het twee man sterke deelnemersveld was eenvoudig en afdoende: Een dringend verzoek, hier in enkelvoud opgesteld, aan ons zorgzaam bestuur om vooral te letten op de zomertijd. Na 1 april wordt het water weliswaar geleidelijk warmer maar het stroomt heus geen uurtje eerder weg.

Na de herinnering aan het warme bed te hebben weggeslikt werd de dag begonnen met koffie, appeltaart en slagroom; dit laatste ingrediënt als geheim wapen tegen de kou: vet in de bloedvaten! Eén deelnemer werd later ook nog van buiten behandeld met vaseline wegens gebrek aan rubberpak. Op het juiste tijdstip zijn we afgereisd naar Nes waar om half twaalf werd omgekleed, ruim twee en half uur voor laagwater (doodtij vandaag). Zware bewolking zonder neerslag. Zwakke oostelijke wind. Nog geen dagjesmensen. Kortom een gunstige situatie.

Na aankomst aan het einde van de rijsdam met de dekschuitrestanten werd er op een koers van driehonderdzesenvijftig graden gelopen tot het hier vrij smalle kustdal is gepasseerd. Westelijk lag een verdwaalde prik in de priel van het kustdal die matig sterk naar het oosten stroomde. Bij een oostelijker nul graden koers wordt deze priel al snel dieper en krijgt hij steile randen welke, nog onzichtbaar op de heenreis, voor onfortuinlijk uitglijden kunnen zorgen. Na het kustdal, waar ongeveer één meter water stond, ging het verder op een koers van vijftien graden naar de eigenlijke vaarroute (geul is het eigenlijk niet te noemen), waarvan de prikken al goed te zien waren. Op één april was er geen enkele meer overeind. De nieuwe staan op nagenoeg dezelfde plaats als de oude. De prikken werden gepasseerd waar ze naar het NW afbuigen in een ondiep en slikkig zijgeultje van de hoofdstroom die naar het ZW eindigt in ons gepasseerde kustdal.

Om onze ingevette tochtgenoot te sparen werd gekozen voor de "midden-"route die direkt op twintig graden naar de kaap voert over droog wad. Opvallend was het geringe aantal mosselveldjes, vergeleken bij vorig jaar. Een groep rotganzen werd gesignaleerd. Na stevig doorstappen kwamen we om ongeveer half twee aan bij de kaap met het drenkelingenhokje. Het Arenicola-gastenboek op deur, plafond en wanden werd doorgebladerd. Na het consumeren van de meegebrachte proviand ging het verder langs het strandje, eigenlijk een grote vloedhaak. Vanaf hier hadden we de indruk dat de Engelsmanplaat groeit, met name aan de oostkant. In ieder geval is er na deze winter een aanzienlijke oppervlakte begroeiïng blijven staan. Terugblikkend tekende de plaat zich duidelijk als een verhevenheid af.

Dan koers honderdtachtig graden. Zuidwaarts, zo oostelijk mogelijk omdat je dan de zee zo fijn hoort ruisen, iets wat op wadtochten niet zo vaak voorkomt. De tonnen in de Paesensrede, Balstiennegat en Moker (zo schijnt de juiste benaming te zijn van dit stukje Waddenzee) wezen landwaarts ten teken dat de vloed weer opkwam. Het diepe water waar we op stuitten zijn de vloedscharen van het Balstiennegat en de Moker. Hierdoor werden we gedwongen weer westwaarts te gaan. Twee van deze vloedscharen werden middeldiep doorwaad, waarna het verder ging langs de hoofdgeul, de Moker. Vloedscharen zijn wantijwaarts snel ondieper wordende zijgeulen, die ontstaan doordat tijdens de vloed het stijgende water niet meer de bochten van de geul volgt maar, buiten de oevers getreden, rechtdoor gaat en zo korte, snel in de wadplaten eindigende prielen uitschuurt. Zo zijn er ook ebscharen. Deze ontstaan uiteraard bij eb. Voordat de hoofdgeul binnen zijn oevers gaat lopen neemt de watermassa ook weer de kortste weg rechtdoor en vormt zo een zich zeegatwaarts snel verondiepende zijgeul. Deze scharen zijn hierdoor veelal aan beide kanten doodlopend. De noordoever van de Moker is glibberig en steil doch stevig. Hier heeft het wad een gelaagde structuur en zijn de kleilagen bruin verkleurd (veen) en vast ingeklonken. Waarschijnlijk al heel oude afzettingen, gezien ook de vele stukken veen die hier in het rond liggen of drijven.

Tenslotte werd de hoofdgeul oostelijk van de doorsteekplaats op de heenweg doorwaad, daar waar hij zich splitst in de onbeduidende NW tak en de belangrijkere ZW tak. Deze doorsteek kan ook al eerder gemaakt worden, weliswaar wat dieper maar met laagwater zonder stroming is dat geen probleem. De rest van de tocht voerde over slikkig wad regelrecht terug naar de rijsdam. Het kustdal stond nu vrijwel droog. Het kronkelende verloop van haar priel was goed te overzien.

Het was zonnig geworden. Een warm windje voerde de belofte van een goed wadloopseizoen aan.

Eén van de zeldzame gelegenheden dat de coördinatie tussen de studenten sportorganisatie ACLO en Arenicola niets te wensen overliet wordt beschreven in een verslag van Lammert Kwant.

14 augustus 1985 ACLO/Arenicola KEI-tocht

De traditionele eerstejaars tocht. Dit jaar weer naar de Engelsmanplaat. Bezielende leiding: Freerk, Martin en Lammert.

Vorig jaar: dramatische taferelen in een zwaar slikveld bij de Eilanderbalg, huilende en woedende mensen! Vandaag: zonnig weer, goed zicht, zwakke NNW wind en twintig graden. Laag water in de Paesensrede om zeven uur 's avonds met springtij. Maximaal dertig personen mogen mee. Deze plaatsen waren vrijdag tevoren vlot volgeboekt. Martin en Freerk bemanden de informatiestand op de ACLO-markt; er was een redelijke belangstelling. Eén persoon liet het afweten. Een touringcar met chauffeur brengt ons naar Nes/Wierum. Geen lastposten daar, we zijn de enigen. We zijn met drie gidsen en besluiten in twee groepjes te lopen. Toch nog

wat buien aan de lucht, boven land. Voor alle zekerheid bellen we te Nes nog even met de Meteodienst Leeuwarden: geen onweer verwacht. Bij de dijk ziet het er boven het wad stralend uit.

Martin houdt een korte rede en gadegeslagen door een tiental Friezen stappen we het slik van de landaanwinning in. Enkelen hebben er veel moeite mee. Bij de laatste rijsdam is het ongeveer half vijf. Martin voorop, Freerk en ik meer in de achterhoede. Weldra vormt zich een vijfhonderd meter lange mensensliert. Eén meisje loopt erg langzaam. Niet veel water meer op de platen. Om vijf uur verzamelen we aan de noordkant van de Paesensrede. Nu splitsen we (Martin knort wat tegen) in twee groepen. Freerk en ik lopen oost om met twaalf deelnemers, Martin de gebruikelijke route westom met zestien deelnemers. Een persoon op sokken adviseer ik met Martin mee te gaan, waarschijnlijk zijn er op zijn route minder mosselbanken.

Structuren op het wantij onder Engelsmanplaat

Op de watertoren van Schier af. Het eerste half uur veel jonge mossels en slik. We passeren een uitloper van het Ontvangersgat (klinkt heel wat beter dan "Duifpriel"). Stroomt af naar het NW. Ter hoogte van de "Ottobalg" (priel twee kilometer zuid van de kaap) bereiken we hard zand. Got got, wat lopen sommige mensen toch langzaam!
Bij de kaap ontmoeten we Martin en de zijnen. We besluiten naar het vogelwachtershuisje te lopen en daar even te schaften. Vogelwachter Rudy is inmiddels vertrokken, Lenze blijft nog tot één september. Hij is even naar de wal, iemand ophalen. Ik hang de krant voor hem aan de deurkruk. Aardige mensen wel, de meelopers. Weinig gezeur over eindexamens, gezoek naar kamers, verschil Vindicat en Albertus enz.. De meesten vinden het tochtje wel leuk. Grote belangstelling voor de menselijke bouwwerken op de plaat (terwijl er verder toch zoveel te zien is).

Om kwart voor zeven weer op pad. Op voorstel van Freerk lopen we naar het Smeriggat en volgen deze naar het zuiden. De instromingen van het Evermansgaatje en het Ontvangersgat ziin ondiep. Prachtige megaribbels (en drijfzand) in de vloedstroomrichting. We kijken hier geruime tijd rond, het water komt maar langzaam op. Tenslotte terug naar de dijk. Om ongeveer acht uur bij de rijsdam.. De chauffeur is wat ongeduldig. Freerk maakt in de bus vier nieuwe leden. Vijf mensen gaan mee eten in de stad, de anderen haasten zich terug naar hun KEI-leider.

3.6. Schiermonnikoog

Jan Rijkmans

et is kwart voor vier in de ochtend van 2 juni 1991. Twintig wadlopers zitten zwijgend op de stoep van het hoofdstation te Groningen. Geërgerd drentel ik heen en weer. Op drie na heb ik alle namen op mijn lijstje kunnen afkruisen. Tevens heb ik uitgekiend welke auto's er mee moeten en welke er thuis kunnen blijven. Waar blijven ze nu toch? Om tien voor vier rolt Erhard, helemaal uit Aurich, stralend uit zijn auto, blij dat hij er is. "Viel Nebel unterwegs!". Hij brengt met zijn enthousiasme leven in de brouwerij maar ik blijf onrustig door het uitblijven van de laatste twee deelnemers. Om tien over vier, bijna een half uur te laat, gaan we dan maar zonder hen op weg. Twintig man in vier auto's. Het stoort me altijd enorm, wanneer men te laat komt. Ik beschouw het altijd als een teken dat men niet echt betrokken is bij de gang van zaken en dat men er kennelijk van uit gaat dat alles toch wel geregeld wordt, inclusief het inhalen van verloren tijd.

***Het** Hornhuizergaatje; linksaf naar Schiermonnikoog*

In een stevig tempo rijden we naar de startplaats bij kilometerpaal 76 in de Negenboerenpolder. Zo snel als is toegestaan gaat het verder met twee auto's langs de dijk naar Lauwersoog. Grote groepen schapen en lammeren worden voorzichtig van de weg gedreven. Eénmaai op de kustweg in de Lauwersmeer rijden we zo snel mogelijk op en neer naar Lauwersoog om daar één auto achter te laten. Zo in de vroegte is er niemand, laat staan een kniesoor, die op snelheid let, maar het kost twee eenden de kop. In de polder zien we nog een ree lopen. Heen en weer naar de startplaats kost zo nog altijd veertig minuten. Lammert zou per brommer naar de dijk komen. Hij is er nog niet wanneer we terugkomen. We moeten over vijf minuten vertrekken! Mijn ergernis over het uitblijven van de twee bij het station loopt weer op en richt zich nu op hem. Vervelend! Maar dan horen we in de verte een overspannen geknetter. Even later ontwaren we een brommer met daar op een blauwkleurige en gehelmde figuur: Lammert!, niet te vroeg en niet te laat, niets aan de hand. Door al dat jachtige gedoe heb ik even geen zin meer en laat Lammert bepalen van af welke rijsdam we vertrekken. Het enige voordeel van jakkerig doen is dat je er bij zo'n vroege tocht wel goed wakker van blijft.

Tijdens het lopen door de kwelder keert mijn rust weer, het belooft een prachtige dag te worden. Het is mooi weer. Op Schiermonnikoog hebben we via Otto een excursie afgesproken in het gebied oostelijk van de Kobbeduinen. Arenicola heeft voor deze activiteit twintig fietsen gereserveerd.

Rechts van ons gaat een groep van onbekende origine naar Simonszand. In het logboek-jargon aan te duiden als Pbtjes (Pieterboertjes), synoniem voor toeristisch wadlopen. Het water in het kustdal is bijtend koud aan de benen, maar het went snel. Het staat ook niet erg hoog. Het waait nauwelijks. Op 344 graden gaan we van de kop van de rijsdam naar het Hornhuizer-

Uitrusten op ton EB6. Na het oversteken van de Eilanderbalg rechtdoor naar het Willemsduin op Schiermonnikoog.
(foto p. 56 en 57 Gerda Boelens).

gaatje. Onderweg treffen we enkele verraderlijke zij-prieltjes van de zogenaamde Zuidoostpriel. Het Hornhuizergaatje is niet erg diep, behoudens enkele gaten die zijn ontstaan door recent daar drooggevallen boten. Voorbij de prikken gekomen buigen we af naar een koers van 290 graden richting Eilanderbalg. Het wad is slikkig. We lopen onder de zuidoostelijke kleine tak van de Eilanderbalg langs. Waar deze tak in de Eilanderbalg terecht komt steken we de Eilanderbalg over. Het is allemaal slikkig en glibberig, maar er is slechts één stroom te doorwaden. Dat valt mee. Het verandert hier ook ieder jaar weer. Noordelijk van de zijpriel is de Eilanderbalg waarschijnlijk ondoorwaadbaar. Zuidelijk lijkt het ondieper te zijn. Het gebied is daar wel erg slikkig.

Na passage van de Eilanderbalg koersen we in noordelijke richting naar het Willemsduin. Stevig zandig wad met hoge ruggen doorsneden door vier kniediepe prielen. Na de laatste buigen we af richting steiger van Schiermonnikoog. Weldra is er alleen maar een hard pierehoopjes-wad. De groep valt op deze grote wadvlakte uiteen in eenzame streepjes mens. Op de dijk klit men weer bijeen, poetst zich schoon en eet de meegebrachte boterhammen.

Het gelukt zowaar om iedereen ongeveer tegelijktijdig richting firma 'Schierfiets' te dirigeren. Aldaar wordt een rijwiel uitgereikt met de opdracht voor twaalf uur het café aan de Berkenplas te vinden en daar dan stand-by te blijven. Onderweg fietst onze excursieleider Paul Verbey ons tegemoet. Gelukkig kent Otto hem, anders was de afspraak in het honderd gelopen. Beide heren discussiëren enkele minuten driftig over de afgesproken tijd: Paul "elf uur", Otto nee hoor, twaalf uur" en dan gaat Paul met ons terug naar de Berkenplas. Daar verslikt Otio zich ook nog eens in z'n appeltaart.

De excursie is een succes. Paul geeft onder andere uitleg over het gedrag van zilvermeeuwen in hun broedkolonie en over het doorbreken van de stuifdijk op steeds dezelfde plaats. Diverse planten worden van namen voorzien. Om half vier leveren we de fietsen weer in bij de rijwieluitbater en storten we ons in het gewoel van bus en boot. Lammert bedenkt zich en besluit door 's avonds terug te lopen op eigen kracht z'n brommertje weer op te halen. Iedereen blijkt op de 'voorboot' terecht te zijn gekomen en zo halen we, in Lauwersoog aangekomen, op ons gemak de auto's van de startplaats. Ik voel me geheel ontspannen en tevreden wanneer we om zeven uur terug zijn in Groningen. Net op tijd thuis om Maarten in bed te stoppen. Zoals iedere avond nemen we onze dag nog even door. Na mijn laatste, spannend bedoelde opmerking dat Lammert op dit moment nog over het wad loopt, kijkt Maarten me met klare ogen nadenkend aan en vraagt: "Loopt die dan zó langzaam?".

Nu terug in de tijd. Schiermonnikoog is niet altijd zo goed bereikbaar geweest als hierboven is beschreven. In onze Pieterburen-periode liepen we meerdere malen per jaar mee naar Schiermonnikoog. Het vertrekpunt was toen de asfalt(rijs)dam ten noorden van Hornhuizen. Na ongeveer drie kwartier had je dan al het Lutje Wad, de geul die de verbinding vormde tussen de Groningerbalg, ofwel Poepegat, en de Eilanderbalg. In onze herinnering was het altijd een pittige geul. Daarbij schroomde Pieterburen niet om ook onder ongunstige omstandigheden toch grote groepen wadlopers over te laten steken, hetgeen de zwaarte van het eerste deel van het traject vaak deed toenemen. Eénmaal haalden we zelfs het NOS-journaal toen een deel der vijfhonderd wadlopers in storm en regen zwemmend de overkant van de geul moest zien te halen. Er kwam vanaf februari 1975 echter flink beweging in het wantij onder Schiermonnikoog. Dit was een effect, dat voortkwam uit de afsluiting van de Lauwerszee in 1969. Het wantij verschoof snel oostwaarts. De sleutelpassage, het Lutje Wad, verdiepte zich snel en de overtocht naar Schiermonnikoog was onmogelijk geworden. De laatste keer dat Arenicola het Lutje Wad begaanbaar meemaakte, was tijdens een door Pieterburen georganiseerde nachttocht in juni 1975. Omstreeks laagwater stond er ongeveer één meter water, dat krachtig zuidwaarts stroomde. Daarna gelukte het individuele gidsen nu eens wel en dan weer niet het Lutje Wad en de Eilanderbalg over te steken.

Op veertien mei 1977 lukte het Jaap en Lammert het Lutje Wad weer te passeren. Een paar dagen later volgde een tocht waarbij het Lutje Wad wederom begaanbaar bleek, hetgeen in de volgende enigszins archaïsche bewoordingen door Lammert beschreven is.

Kustdal Schiermonnikoog 19 mei 1977.

"Teneinde het kerkgaande deel der Arenicola-populatie niet in de verleiding te brengen de dienst des Heeren te verzuimen ter wille van de wadloperij, verzamelden zich op deze dag van Christus' Hemelvaart eerst omstreeks drie uur in de namiddag negen meiskes en zeven jongelingen op de Grote Markt. Weldra lieten ze de kakofonische klanken van het Groninger meigebeuren achter zich en spoedden zich in een tweetal Gall-busjes naar de parkeerplaats aan het Groninger begin van de Lauwerszeedijk. Door de onzalige Eemshavenweg in verwarring gebracht, bereikte men langs verschillende wegen genoemde parkeerplaats, waar met moeite een plaatsje werd gevonden tussen het bermtoerisme. Een straffe noordoostenwind voerde er een geur van patates-frites en andere vette spijzen met zich mede en prikkelde menig reukepitheel. Hoewel een enkeling het er even moeilijk mee had, weerstond ieder de verleiding nog vlug even een gehaktbal te verschalken. Dit mede onder invloed van de strenge blikken van bestuur en gidsen. Daarentegen ontblootte men hier een been en daar een geslacht, teneinde zich in het voorgeschreven wadloperstenue te hijsen. Onderwijl werden de eigen risico formulieren ingevuld

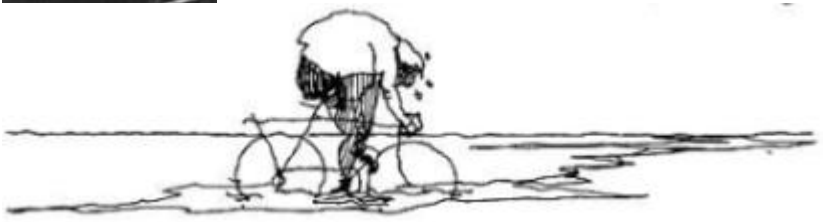

Wadfietsen werd geprobeerd tijdens één van de tochten naar Schier. Het was geen succes ...

en ondertekend en door de abactis in een plastic zakje gedaan.

Om twintig minuten over vier was iedereen zover en werd er in oostelijke richting over de zeedijk van de Westpolder gelopen, teneinde de 'promenade' te bereiken, de geasfalteerde toegangsweg tot het kustdal van Schiermonnikoog. Menig schaap nam, vergezeld van hare lammeren, de benen bij het naderen van de bontgekleurde stoet. Theunis vond het nest van een scholekster, hetwelk drie eieren bevatte. Op het eind van de promenade werd even gewacht op de achterblijvers, waarna men om kwart over vijf het wad betrad.

Landaanwinners hadden enkele sleuven, direkt buiten de rijsdammen gelegen, uitgediept, zodat iedereen per omgaande kennis kon nemen van de watertemperatuur, welke dragelijk bleek. Onder een stralend blauw uitspansel, van waaruit de zon spoedig op de nog wat bleke benen een bruin tintje wist te toveren, liep men op 20 graden tegen een straffe wind in naar de prielen van de Groningerbalg, welke na een kwartier gaans bereikt werden. Ze bleken nog niet geheel te zijn leeggestroomd. Er werd van koers veranderd en na het doorwaden van de prielen arriveerde men op het zandige schiereiland tussen de Groningerbalg, de prikkengeul van het Oort en de Eilanderbalg.

Verspreid in kleine groepjes volgde men nu de noordelijke oever van de Groningerbalg, boog gehoorzaam naar het noorden af bij het bereiken van de prikkengeul en keek vervolgens verbaasd toen men bij het naderen van het roodwitte baken in de Eilanderbalg de terugtocht reeds bleek te hebben aanvaard.

Er werd nu, om vijf over zes, even gerust door de meerderheid, terwijl enkelen zich even ten zuiden van het roodwitte baken in de Eilanderbalg te water begaven, al dan niet met de bedoeling wadende de overzijde te bereiken. Dat men dit überhaupt probeerde zat hem in het feit, dat op de reglementaire verkenning voor deze tocht op 14 mei iets dergelijks mogelijk was gebleken. Ook nu slaagde men er in ondanks sterke stroming, water tot borsthoogte en nogal wat golfslag, lopende de overkant te bereiken. De conclusie was dat de zaak zich (tijdelijk?) weer had opgehoogd. Nadat de zwemlustigen zich hadden omgekleed, begaf het gezelschap zich wederom voorwaarts en wel in oostelijke richting langs de Eilander Balg. De bakens EB11 en EB13 werden gepasseerd. De geuloever bleek plaatselijk nogal slikkig.

Ter hoogte van de EB13 draaide men in zuidelijke richting af en wandelde zoetjesaan weer terug naar de promenade, waarbij men onderweg de steilwandige oevers van de Groningerbalg kon bewonderen. Na in totaal twee uren wadwandelen bereikte men veilig weer de wal en begaf zich langs dezelfde weg over de dijk naar de

... zoals bleek uit latere vondsten. Jaap Oudman, 1976. De fiets is mogelijk op het wad achtergebleven tijdens de strenge winters van 1929, 1947 of 1963. (red. 2018).

auto's. Zwaantje en Henk gidsten ons vervolgens weer naar de Grote Markt, waarna iedereen op eigen kracht in staat bleek de Chinees op het Zuiderdiep te halen." *(De verslaggever weidt tenslotte nog uit over de fysieke kwaliteiten der individuele deelne(e)m(st)ers, doch deze laatste passage is slechts na schriftelijk verzoek, in te dienen bij een nog nader aan te wijzen vertrouwenspersoon, bij de archivaris ter inzage verkrijgbaar. Het moge duidelijk zijn dat hij niet alleen oog had voor de schoonheid van het wad.)*

Nadien is het weer mis met het Lutje Wad. Slechts met ongeoorloofde middelen als boten en zwemmen is het mogelijk Schiermonnikoog te bereiken, hetgeen blijkt uit het tochtverslag van Jaap Oudman van 28 mei 1978.

Schiermonnikoog 28 mei 1978.

"Om kwart over zes, iedereen was op tijd, zelfs ondergetekende, vertrokken we per busje van de Westerhaven richting Lauwersmeer, alwaar bleek dat het met de voorspelde mist erg meeviel. Belangrijk gespreksonderwerp was de onfortuinlijke wadlooptocht van vierenvijftig mensen de vorige dag naar Schiermonnikoog, die eindigde met het per helicopter in veiligheid brengen van de wat-lopers. Men raakte in dichte mist de weg kwijt en bleef vlak onder Schiermonnikoog steken voor een diepe geul.

Bij de parkeerplaats aangekomen liepen we over de dijk en vervolgens over het asfaltdammetje een eind het wad op. Hier kleedden we ons om en begonnen om kwart over acht in noordoostelijke richting te lopen tot aan de Groningerbalg, die zonder moeite te nemen was (diepte 50 cm). We vervolgden de noordoever van de Groningerbalg tot aan de verbindingsgeul, het Lutje Wad, tussen Groningerbalg en Eilanderbalg en liepen naar het baken EB/LW.

Het water bleek vrij laag te staan, maar zo te zien moest er wel gezwommen worden. Na kort beraad besloten we een touw te spannen, waarvan het uiteinde door een vrijwilliger werd overgezwommen. Maar helaas... 50 meter touw bleek net te kort, dus moest ieder voor zich overzwemmen. Na een lichte aarzeling ging iedereen te water en bereikte veilig de overkant (Tip: Bij het overzwemmen van een stromende geul moet je er steeds op letten dat je loodrecht op de stroom blijft zwemmen. Je drijft dan wel een eind af maar zo geraak je wel op de snelste manier aan de overkant. Verder moet je de bagage goed waterdicht verpakt hebben, zodat het zaakje uit zichzelf blijft drijven en je het voor je uit kunt duwen.)

Om half tien waren we allemaal weer droog en omgekleed. Behoorlijk afgekoeld vervolgden we onze weg langs de westoever van de Eilanderbalg. Bij de EB9 veranderden we van koers en liepen in noordwestelijke richting naar de Schildknoopen waar we achtereenvolgens drie prielen van een halve tot één meter moesten doorwaden. Na de laatste priel gingen we recht op het baken van de Kobbeduinen af. Ter hoogte van een schelpenveld in de Grote Siege liepen we in meer westelijke richting en zetten tegen twaalven voet op de dijk van de Banckspolder op Schiermonnikoog, waar we tevreden neerzegen met nog een schitterende dag op het eiland voor de boeg."

In 1978 is het oversteken praktisch onmogelijk. In de volgende jaren lukt het af en toe een enkeling, die dan gekweld wordt door zeer veel zwaar slik en veel water. Aan oversteken met groepjes deelnemers valt niet te denken. Geleidelijk aan blijkt dat er een nieuwe doorgang komt en wel noordelijker, in de Eilanderbalg.

Op 5 juli 1981 is er weer een Arenicola-tocht naar Schiermonnikoog 'by fair means'. Het startpunt is dan ongeveer 4 kilometer naar het oosten verplaatst. Het ligt nu ten noorden van Nieuw en Oud Bokum. Vandaar gaat het op ongeveer 340 graden naar het Hornhuizergaatje en dan richting Eilanderbalg op ongeveer 290 graden. Het Hornhuizergaatje was aanvankelijk

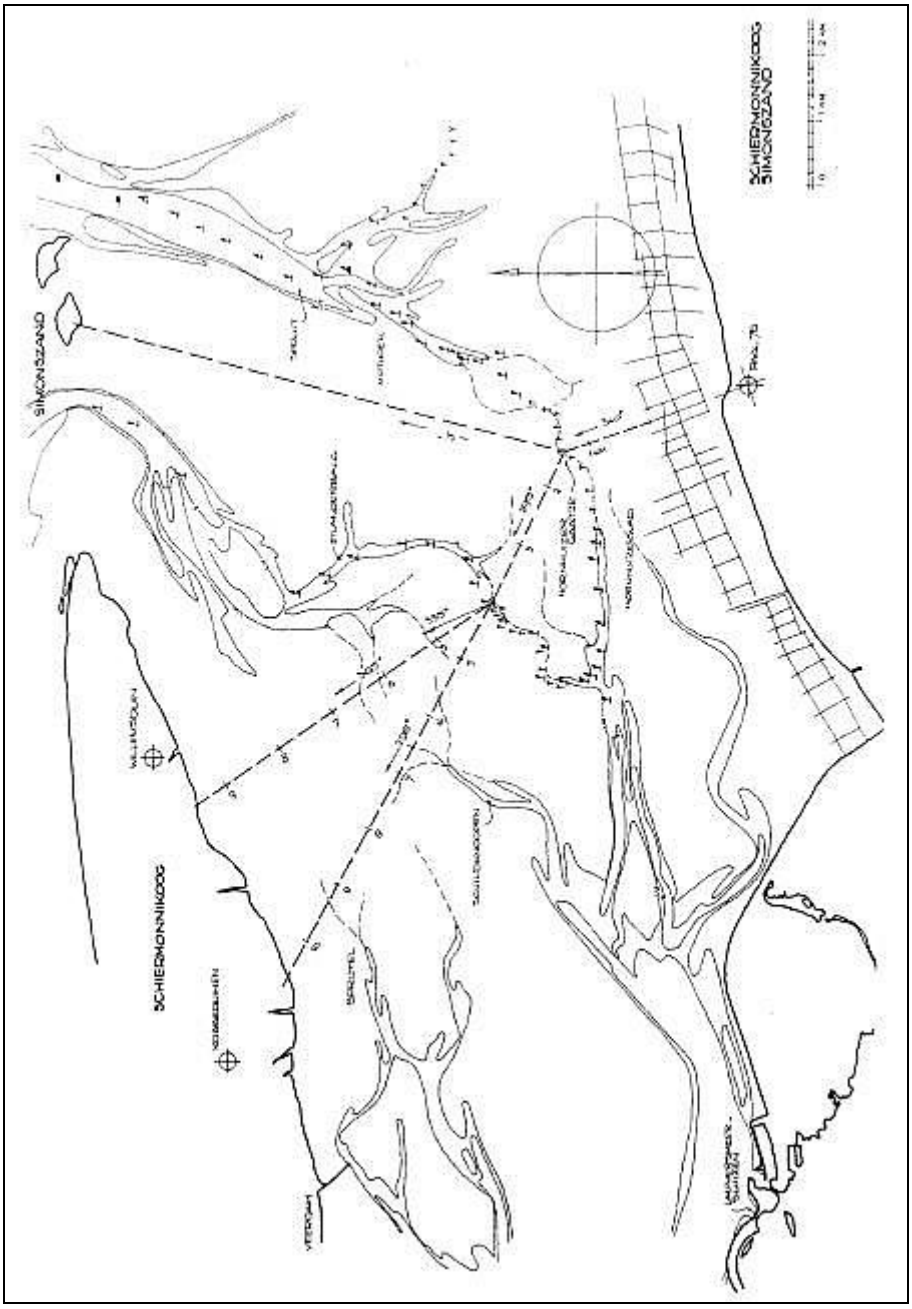

Wadlooproutes naar Schiermonnikoog en Simonszand, 2e helft jaren 1970

diep en soms snelstromend. Ook het Eilanderbalg-gebied was zeer aan verandering onderhevig. Geregeld verkennen was een noodzaak. De laatste jaren lijkt het wantij zich weer te stabiliseren, hetgeen blijkt uit de geringere diepte van het Hornhuizergaatje. De tocht is een stuk langer geworden, zeker drie kilometer er bij. Na de Eilanderbalg is er niet veel veranderd. Om slik te omzeilen en nog enige prielen mee te pikken werd aanvankelijk aan een oostelijker en later een noordelijker route de voorkeur gegeven.

3.7. Simonszand

Jan Rijkmans

"De brand in de Indische buurt in Groningen was vanaf het wad te zien. Gepeild op een kompaskoers van 165 graden, vanuit het Hornhuizergaatje op de terugweg". Verder vermeldt de notulist in het logboek dat zowel op de heenweg 's ochtends als op de terugweg 's avonds de broek droog bleef. Er stond die dag een zwakke, later matige noordoosten-wind, het was bewolkt maar droog bij een temperatuur van 19 graden. Het zicht was van zodanige kwaliteit dat ook brandjes binnen Gruno's veste niet aan de aandacht konden ontsnappen. Aan het tij is die dag weinig aandacht besteed. Volstaan werd met de opmerking: "Net als altijd, wisselend tussen hoog en laag". Veel enthousiasme kon er niet van af aangezien er geen verdere belevenissen aan het papier zijn toevertrouwd. Het was de vierde keer dat er door de vereniging werd overvloed op Simonszand. De gegeven weerssituatie was zeer geschikt voor een doorsnee wadlooptocht, doch voor een overvloeding bleek dit weertype niet ideaal. Men heeft braaf de negen uren op de plaat uitgezeten en dat was het dan. Een kille boel en weinig te beleven. Zo kan het gebeuren dat brandjes in het achterland plotseling het hoogtepunt van de dag worden. Het kan natuurlijk ook de behoefte aan warmte zijn geweest die deze interesse aanwakkerde. Tenslotte is er nog de mogelijkheid dat de notulist gewoon zijn dag niet had, hetgeen heel spijtig voor hem zou zijn daar een overvloeding een redelijk zeldzaam evenement genoemd mag worden...!

Deze tocht vond plaats in juni 1992. De andere drie, ook steeds omstreeks de langste dag, in 1983, 1987 en 1989. Voordien werden er wel eens verkenningen uitgevoerd in het kustdal, doch deze waren van meer belang voor de route naar Schiermonnikoog dan voor die naar Simonszand. In de beginjaren liepen we ieder jaar wel een keer met Pieterburen mee naar Simonszand. In die tijd lag er aan de westkant van de plaat het wrak van de ZK30. Door oostwaartse zandverplaatsingen is het wrak in de Eilanderbalg verdwenen. Simonszand is, op zonnige zomerdagen, alleen door middel van 'zandblink', het oplichten van de lucht boven het witgele zand van de plaat, uit de verte te localiseren en te herkennen.

De tocht naar Simonszand is niet heel boeiend. Na het Hornhuizergaatje ligt er wat slik en zijn er enige prielen. Vervolgens komt er een hoge plaat, welke Scharrelzand gedoopt is, naar de kat zaliger van een voormalig huisgenote van Lammert. Tenslotte is er een laagte voor Simonszand met een priel die 'Prutsbalg' genoemd wordt. Ooit schijnt hier door enkele wadlooppioniers zo te zijn geprutst dat ze bijkans het leven er bij hebben ingeschoten. Simonszand zelf ligt enkele decimeters boven gemiddeld hoogwater. De plaat stroomt dus gemakkelijk onder bij iedere verhoging van enige betekenis. Het is dus zaak bij een overvloeding het hoogste punt op te zoeken. Daar waar het zand droog is en enigzins opgestoven, is het de geschiktste plek om de windschermpjes op te zetten. Voor zekerheid, om tijd te

verdrijven en voor het verdere vermaak is het de gewoonte geworden een walletje om het kampement op te werpen.

Zo ook op 4 juli 1987. Slechts vijf mensen waren bereid deze schitterende dag in eenzaamheid door te brengen. 's Ochtends om half negen gaat men op pad. Lammert Kwant maakte een verslag:

"Het is stralend weer en dat zal de hele dag zo blijven, dankzij een hogedrukgebied boven de Noordzee. Een verkenning van enkele dagen geleden leverde de handige informatie op dat er boven op Simonszand een grote ton, afkomstig uit de Blauwe Slenk bij Griend, is beland tijdens een storm en tevens dat het hoogste gedeelte van de plaat op het oostelijk eind is gelegen. Zodoende is Simonszand ditmaal reeds van verre zichtbaar. Het zicht is zeer goed. Er zijn nog drie groepen wadlopers onderweg doch deze slaan na het Hornhuizergaatje linksaf naar Schiermonnikoog. Er staat het eerste gedeelte weinig water, doch in de ZO-priel zakken we kniediep weg in het slik. Evenwel zijn we al om negen uur in het Hornhuizergaatje. Hier vandaan is het nog acht kilometer lopen naar Simonszand. In een rechte lijn op 16 graden. Eerst passeren we enkele prielen met wat slik, waarna het wad hoger wordt. Het zgn. Scharrelzand, dat vier decimeter beneden gemiddeld hoogwater ligt. Van achter deze plaat komt de ton op Simonszand in zicht. Twee kilometer voor Simonszand ligt in een laagte de Prutsbalg. Er valt nu bitter weinig te prutsen, het stelt allemaal maar weinig voor. Om elf uur bereiken we de hoogwaterlijn van Simonszand.

Negen uur koffie drinken, slapen en zonnen.

Van elf uur 's ochtends tot acht uur ‘s avonds zullen we op de plaat blijven. Allereerst brengen we een kort bezoek aan de ton. Simonszand ziet er veel droger uit dan tijdens de verkenning van een paar dagen geleden. Zelfs bij de ton ziet het er droog genoeg uit om te kunnen overvloeden. Op mijn aandringen zoeken we toch oostelijker een hogere plek uit. Een beetje mopperig volgt de rest van het gezelschap. Later stond de ton geruime tijd in het water... We zetten snel een windscherm op dicht bij de strandwal, ongeveer vijfhonderd meter westelijk van de oostpunt van Simonszand.

Ik wacht de door Sjoerd in een thermoskan meegebrachte koffie niet af, maar loop snel naar het westen om te zoeken naar het wrak van de ZK30 en naar de eventuele resten van het reddingshuisje, dat in 1975 is verdwenen.

Het is fantastisch mooi weer... geel Simonszand, blauwe zee en een prachtig uitzicht: Schiermonnikoog, Rottumerplaat, de gerestaureerde kaap van Rottum en Borkum met hoge bouwkranen. De Groninger kust tekent zich scherp af. Op de andere oever van de Eilanderbalg liggen zo'n vijfentwintig zeehonden. Ik blijf er uit de buurt. Overigens geen jongen gezien. David zag er later wel één.

De ZK30 is niet te vinden. Het is nu twee uur na laagwater en het wrak is wellicht al onder water verdwenen. De oostwaartse verplaatsing van de Eilanderbalg heeft het in ieder geval op de bodem van de geul doen belanden. Met behulp van kompas probeer ik de resten van het reddingshuisje te vinden. Ze moeten ergens ten noordwesten van Simonszand liggen. Ook nu

vind ik niets en daarbij ik durf niet te lang door te zoeken wegens het snel opkomende water. Een kilometer noord-noordwest van Simonszand ligt een zandplaat die er geel uitziet: een nieuw eilandje? Later stroomt het toch onder water.

Terug naar het bivak. Koffie gezet. Sjoerd en David zwerven wat rond en Freerk en Annemarie liggen te zonnen. Gaandeweg loopt de laagte ten noorden van Simonszand vol. Af en toe gaat er iemand zwemmen. Er worden geregeld tukjes gedaan en uiltjes geknapt. Achter het windscherm is het warm maar er buiten is het aangenaam. Spoedig worden er maatregelen genomen tegen zonnebrand. Via een radiootje kunnen we de Tour de France volgen. Af en toe maakt iemand een wandelingetje. Boeken worden gelezen, kuilen gegraven en terpjes opgeworpen. Bijna ongemerkt verglijdt het ene uur na het andere.

Om twintig over vier is het hoogwater. Het dan droogstaande Simonszand meet dan driehonderd meter bij één kilometer. Vanaf de ton heb je er een mooi overzicht over. Ons kamp op het hoogste punt van Simonszand ligt dan ongeveer drie decimeter boven de waterlijn. Op enkele plaatsen aan de zuidzijde van Simonszand overtijen groepen eidereenden, verder zijn er vrijwel geen rustende vogels te bekennen. Wel trekken er groepen bergeenden, wulpen en groenpootruiters over.

Om half zeven maak ik de soep warm. Een uur later beginnen we met inpakken. Het is nu frisjes geworden.

Om acht uur verlaten we het bivak. We gaan vrij oostelijk van de plaat af en zitten direct in een laagte met tamelijk pittig slik. We houden wat westelijk aan om op de normale route te komen. De Prutsbalg is kniediep en vervolgens gaat het in een flink tempo over het Scharrelzand op een koers iets rechts van de toren van Hornhuizen. Na het Scharrelzand weer lager wad, de zogenaamde Mothoek. De geul is hier kruisdiep en stroomt naar het oosten. Het is nog steeds onbewolkt en het uitzicht is prachtig. Na de Mothoek is het wad weer droog. Bij ton SP2 ligt een schip. Op geleide hiervan lopen we verder. We gaan vrij dicht bij de Spruit langs. Het wantij ligt vrij oostelijk op het Simonszander wad.

Om tien voor tien passeren we het Hornhuizergaatje, kruisdiep. Er staat een sterke stroming. Er volgt een wat vermoeiende gang naar de rijsdammen. Door het rustige weer komt er in het kustdal steeds meer slik te liggen. Om tien over tien zijn we terug in de landaanwinning.

Op de terugweg rijden we helaas twee scholeksters aan. Een domper op de vreugde over deze prachtige dag."

3.8. Een Wadlooptocht naar Rottumerplaat

Lammert Kwant

Op 11 mei 1982 zijn Jaap Oudman en ik er in geslaagd lopend Rottumerplaat te bereiken. Dat is in zoverre iets bijzonders, omdat het nog maar weinig wadlopers vóór ons ook is gelukt. Rottumerplaat ligt ten westen van het veel bekendere eiland Rottumeroog. Het heeft nog maar een korte historie. Het is voornamelijk ontstaan door toedoen van mensen. Omdat de situatie daarvoor gunstig leek, begon Rijkswaterstaat in de vijftiger jaren met de aanleg van een stuifdijk. Deze is nu circa vier kilometer lang en zeven à acht meter hoog. Er achter, aan de wadkant, is een kweldertje ontstaan. In 1971 brachten Godfried Bomans en Jan Wolkers ieder afzonderlijk en in eenzaamheid een week door op Rottumerplaat. Het eiland is een belangrijk broedgebied voor onder anderen sternsoorten en meeuwen.

Kroniek

In tegenstelling tot buurman Rottumeroog is Rottumerplaat, sinds er uit sportieve overwegingen aan wadloperij wordt gedaan, altijd lastig en zelfs een periode niet te voet bereikbaar geweest. In juli 1959 slaagde de groep van Jaap Buwalda er als eerste in Rottumerplaat lopend te bereiken. Drie jaar later werd de terugtocht op naam gezet van Dirk Schortinghuis en consorten.

Inmiddels begon zich vanuit het zeegat dat westelijk van Rottumerplaat ligt, de Lauwers, een geul dwars door het wad onder Rottumerplaat te vormen, heden het Boschwad geheten. Het Boschwad maakte uiteindelijk kontakt met het geulenstelsel ten oosten van Rottumerplaat, Schild geheten, en werd zo diep dat er niet meer lopend door heen te komen was. In 1964 was Rottumerplaat onbeloopbaar geworden. Buwalda en Sikken moesten een keer met een rubberbootje over het Boschwad varen om Rottumerplaat te bereiken.

De situatie is sindsdien blijven veranderen. De achtereenvolgende lodingskaarten, welke zeer gedetailleerd zeer veel dieptecijfers van de Waddenzee weergeven, lieten zien dat er een nieuwe drempel aan het ontstaan was en wel in het Schild, op de plek waar deze overging in het Boschwad.

In 1972 slaagden Kees Dijkema c.s. er in, moeizaam en langdurig tot aan de borst door het water wadend, via deze nieuwe drempel Rottumerplaat te bereiken. Langzaam maar zeker is deze drempel hoger komen te liggen. De lodingskaart van 1978 gaf nog een niet al te optimistisch beeld. Die van 1980 daarentegen wel. Onder gunstige omstandigheden, springtij en oostenwind, zou er bij laagwater nog maar één meter water staan in een geul van zestig meter breed.

Verkenningen

In november 1975 maakten Jaap en ik een eerste verkenning richting Rottumerplaat. De poging was amper serieus te noemen, en we kwamen niet veel verder dan ongeveer zeseneenhalve kilometer van de af te leggen vijftien kilometer naar Rottumerplaat. Hoewel we jarenlang regelmatig de mogelijkheden bespraken het eiland te belopen, en discreet bij andere liefhebbers informeerden hoe het stond met hun verkenningen en plannen en hun kennis van de situatie, kwamen we pas vorig jaar serieus in aktie.

In mei mislukten aanvankelijk twee pogingen de drempel in het Schild te bereiken. De eerste keer wegens snel slechter wordend zicht en de tweede keer wegens een dreigende bui. Reeds enkele kilometers uit de kust besloot ik om te keren.

Nu komt er ook het een en ander bij kijken om rondom één laagwater lopend bij het Schild te komen, de zaak daar te verkennen en dan nog weer terug te lopen naar de kust. Het startpunt ligt ten noorden van Uithuizen bij het gemaal 'De Zeemeuw', dezelfde plek waar ook wordt gestart voor de

Lammert Kwant (l) en Jaap Oudman tijdens een verkenning.

toeristische oversteek naar Rottumeroog. Na één kilometer volgt de vaargeul, welke vier uren voor laag water gepasseerd moet worden. De route is aanvankelijk dezelfde als die naar Rottumeroog. Na drie kilometer wordt echter afgedraaid richting Rottumerplaat, zeven kilometer verder op, dus tien kilometer uit de wal ligt het Schild. Om dat te verkennen moet dus in één tij twintig kilometer worden afgelegd! Flink doorlopen! Op 18 mei vorig jaar slaagde ik er in in mijn eentje de geul te bereiken. Helaas ontbrak het mij aan tijd de drempel te verkennen, maar het zag er hoopvol uit. De geul was betrekkelijk smal, een meter of vijftig en verderop richting Rottumerplaat leek het hele wad droog te staan.

De zaak werd nog interessanter toen Jaap september vorig jaar bij toeval mensen tegenkwam, onbekende wadlopers, die beweerden op Rottumerplaat te hebben overtijd. Ze hadden zowel de heen- als de terugtocht gelopen. Rottumerplaat kwam boven aan de prioriteitenlijst te staan voor dit voorjaar. De eerste de beste gunstige gelegenheid zouden we moeten aangrijpen het Schild te verkennen. Op 25 maart bekeken we de eerste acht kilometer van het trajekt. Een dag later slaagde ik er alleen in, het Schild te bereiken. De situatie zag er veelbelovend uit. Als de weg door de Rode Zee strekte zich voor mij op de scheiding van Schild en Boschwad de drempel uit, praktisch droog gebleven. Vlak zuidelijk van me het diepe en ondoorwaadbare Boschwad, noordelijk het honderdvijftig meter brede en snel dieper wordende Schild. De drempel bleek in feite omstreeks laagwater nog maar door één geul te worden doorsneden, vijftien meter breed en zestig centimeter diep. Rottumerplaat 'lag voor het oprapen'.

De tocht

Omdat het voor weinig kapitaalkrachtige personen zoals wij niet mogelijk was een boot te huren om ons van Rottumerplaat te halen, namen we ons voor op Rottumerplaat te gaan overtijen en wel een nacht. Het had onze sterke voorkeur zowel de heen- als de terugtocht bij daglicht te lopen. Slechts omstreeks de langste dag zijn er enkele dagen beschikbaar waarop de hele expeditie, tenminste zestien uren in beslag nemend, op één dag zou kunnen lukken. Als we een nacht op Rottumerplaat zouden slapen, waren er per periode van veertien dagen vier à vijf dagen beschikbaar. 's Avonds heen lopen en de volgende ochtend weer terug.

Op 11 mei waren de weersvooruitzichten van dien aard dat we aan de tocht konden beginnen. Stabiel weer, 's nachts mogelijk nachtvorst en enkele mistbanken. Met de mist en de nachtvorst zou het voor Rottumerplaat en omstreken wel meevallen, zo beoordeelden we de zaak op grond van ervaring en meteorologische kennis. Eventueel zouden we de volgende dag op het eiland kunnen blijven en pas 's avonds bij het volgende laagwater terugkeren. De aangevraagde vergunning -het eiland is verboden gebied- was nog niet binnen, maar een bekeurinkje zouden we graag op de koop toe nemen. Een slaapzak hoorde bij de uitrusting.

Om kwart over zes, ongeveer drie uur voor laagwater in het Schild en vier uur voor laagwater in het Uithuizergaatje, de vaargeul in het kustdal, zetten we de eerste schreden op het wad. Ideaal weer: zonnig, vrij warm, uitstekend zicht, zwakke NO wind. Het water stond al vrij laag. In het Uithuizergaatje stond één meter water. We probeerden de bovenkleren droog te houden, want die zouden nog wel eens van pas kunnen komen, de komende nacht. De navigatie was nogal eenvoudig. Aan de hand van mosselbanken, prielen, de kaap op Rottumeroog en het reddingshuisje op Rottumerplaat marcheerden we langs de inmiddels al vrij bekende route.

Na anderhalf uur bereikten we definitief de droge zandplaten en draaiden we naar het westen af. Om acht uur doorwaadden we het Schild, diepste punt opnieuw circa zestig centimeter, met een sterke stroming! Er restten nog vijf kilometer naar Rottumerplaat, die we nog nooit eerder hadden gezien. Volgens de zee- en lodingskaarten hoefden we hier echter

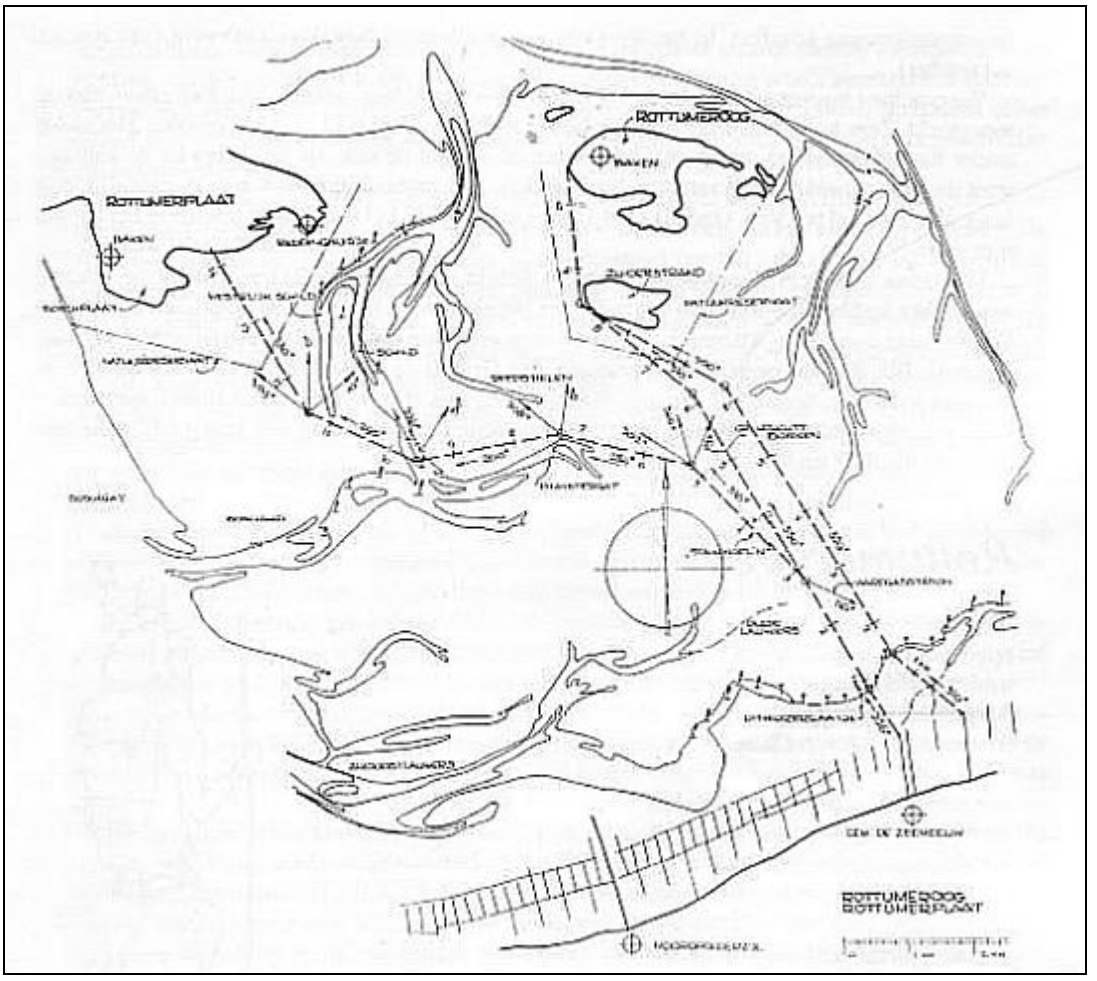

Wadlooproutes naar Rottumerplaat en Rottumeroog 1982

geen problemen te verwachten. Twintig minuten later passeerden we de resten van het zogenaamde Westelijk Schild, tot voor enkele jaren ook een diepe vaargeul. Er volgde een zwaarlopend mosselveld, waarna we het reddingshuisje van Rottumerplaat pal noord hadden. De laatste kilometers legden we op ons gemak af en om tien over negen zetten we voor het eerst van ons leven voet op Rottumerplaat. Goed gevoel!

Verblijf en terugtocht

We hadden inmiddels bespeurd dat er mensen waren op het eiland. We besloten open kaart te spelen tegenover voogd en bewakers en niet stiekem in de duinen te gaan overnachten, te midden van de broedende vogels. Het kostte wat moeite iemand te pakken te krijgen, maar tenslotte lukte het. We legden de zaak aan de voogd Huizing uit en aan de bewakers, die even wat zuinig keken, maar ons weldra binnen noodden en koffie inschonken. ' t Werd een gezellige avond. Er bleken ongeveer vijftien helmwerkers op het eiland te verblijven, die door

de week aan de stuifdijk werkten. Ze overnachtten in een tamelijk riant onderkomen, met praktisch alle twintigste-eeuwse komfort. In het weekend waren alleen de bewakers aanwezig (van mei tot september).

We mochten binnen overnachten. De volgende ochtend begonnen we om half zeven aan de terugtocht. Zeer hoog vanaf het reddingshuisje hadden we het wad al geïnspecteerd. Het stond onder Rottumerplaat al droog. We bedankten de voogd, de kok, de bewakers en de anderen voor de gastvrijheid en aanvaardden de terugtocht. De omstandigheden waren zo mogelijk nog beter als de avond tevoren. Ondanks het vroege tijdstip was het water in de prielen in het geheel niet koud.

Reeds om half acht doorwaadden we het Schild en belandden daarmee weer op bekend terrein. We hadden alle tijd. Van het begin tot het eind stond het wad, op de prielen na, droog! Het slikveld voor de rijsdammen was wat vermoeiend en om kwart voor tien zetten we voet aan wal. Blij met de persoonlijke primeur. Op Griend en Hengst na hebben we nu alle te belopen routes in Nederland gedaan. We zijn tevreden, dat we de meeste andere wedgidsen voor zijn geweest. Een bekeurinkje zit er misschien achteraf nog wel aan vast, maar een kniesoor die daar op let.

3.9. Rottumeroog

opgebouwd uit louter zand
weerstond de brullende leeuwen
die golfden reeds voor eeuwen
en teisterden het verre achterland

met diepbeladen schepen op de ree
vol rijke handelswaar zij ons brachten
om geld voor vrijheid die wij achtten
nog stromend water en gaat naar zee

en borkums flitsend vuur in zicht
wervelend het droge zand zo licht
de landtong groeit niet aan naar duitse kant

lauwersmond vreet steeds aan wijkend westerstrand
het oude voogdhuis ligt aan 't water en in puin
hoe graag toch sta ik op je hoge duin

uit: Mijmeringen van Willem Wad

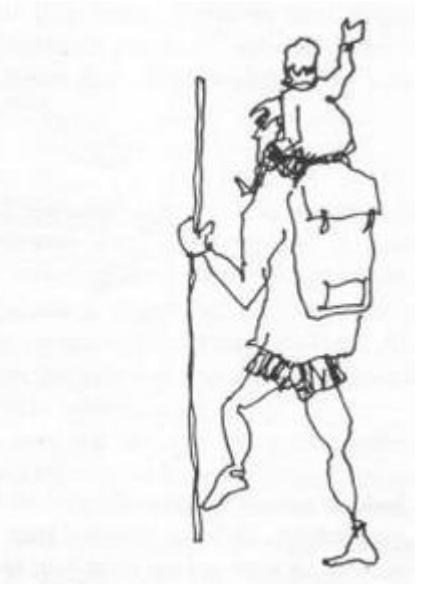

Vuur in zicht.

Jan Rijkmans

ottum spreekt altijd tot de verbeelding, zoals ook uit Willems gedicht blijkt. Sinds de Late Middeleeuwen en de Tachtigjarige Oorlog bestaat er schriftelijke overlevering over het eiland. Rottum stond bekend als een strategische h andelspost aan de monding van de Eems. Sinds die tijd echter valt er al een heel geleidelijke achteruitgang waar te nemen in de betekenis van het eiland. Door de eeuwen heen verkleinde het oppervlak, waar door

mogelijkheden voor economisch gewin afnamen. Het eiland schoof daarbij geleidelijk in de richting van de Eems. Een voorlopig eindpunt van deze neergang wordt gemarkeerd door het vertrek in 1965 van de laatste menselijke bewoner, strandvoogd Toxopeus. Sindsdien is het eiland voor de vogels en mag het alleen buiten het broedseizoen betreden worden en dan slechts op aanvraag.

Helaas gaat de teloorgang verder. In januari 1990 vrat de zee, geholpen door een zware storm, weer zeer veel zand weg en is het eiland alweer een stukje kleiner geworden. De rijksoverheid gaf toen ook de moed op. Het onderhoud om het eiland zo goed mogelijk te bewaren voor afslag werd gestaakt. Deels gebeurde dit wegens bezuinigingen, deels op grond van nieuwere inzichten in het ecologisch verantwoord beheren van het waddengebied. Dit prijsgeven was voor ex-voogd Toxopeus heel moeilijk te verteren. Heel begrijpelijk: Je eigen eiland, waar je altijd zo hard aan hebt gewerkt, laat je niet zomaar ten onder gaan. Tenslotte wekt het kleine eilandje bij ieder die het van nabij heeft gezien en ook heeft mogen betreden wel dierbare gevoelens op. Zodoende is er nu een groep vrijwilligers die het onderhoud heeft overgenomen en tracht de natuurwaarden van Rottum zo goed mogelijk te beschermen en te ontwikkelen.

Mede door de romantiek die er rond het eiland hangt bestaat er over het wel en wee van Rottumeroog een ruime hoeveelheid interessante literatuur. Daarom weiden we in dit kader niet verder uit over Rottums lotgevallen maar beperken we ons tot de wadloperij.

De eerste oversteek geschiedde ooit van het eiland naar de kust: In het begin van de achttiende eeuw rende een knecht van de toenmalige eigenaar van het eiland, de Engelse graaf Clancarty, uit vrees voor de toorn van zijn baas naar de kust. Daarbij werd hij niet gehinderd door enige kennis van getijden en de terreingesteldheid. De volgende, officieel genotuleerde oversteek is pas in 1939. Dirk Schortinghuis en z'n metgezellen hadden de primeur, hoewel de strandvoogd, wanneer dit noodzakelijk was, al eerder enige malen te voet naar de kust was gegaan.

Met de opkomst van het toeristische wadlopen wordt ook Rottum gefrequenteerd. Arenicola nam diverse keren deel aan de oversteken die door de Stichting Wadloopsport te Pieterburen werden georganiseerd. Sinds de club zelfstandig opereert is de interesse in Rottum verminderd en wel doordat voor een kleine groep wadlopers de bootkosten per persoon nogal hoog uitvallen. Vanaf 1986 zijn er echter een vijftal tochten in verenigingsverband gehouden, waarvan er één hier beschreven wordt.

Rottumeroog 15 september 1991

Op de kop af dertig personen, evenveel als schipper Wieringa op zijn UQ3 mee terug mag nemen, verzamelen zich in de Emmapolder. Het pendelen met auto's naar Noordpolderzijl gaat vlot in twintig minuten. Het weer is matig te noemen. Het is zwaar bewolkt met een slecht tot matig zicht en er staat een zwakke zuidzuidwestelijke wind, doch de luchttemperatuur is aangenaam. Er vallen een paar spatjes regen. Wel heel anders dan de dag van gisteren. Toen is er nog verkend. Een prachtige zonnige, warme dag waarop door Lindy, Wimjan en Jan het Uithuizergaatje van west naar oost is onderzocht op de best passeerbare plaats. Van deze verkenning hebben we vandaag veel plezier. Het is doodtij en er staat veel water bij een matig zicht. De ideale koers ligt op 305 graden vanaf de rijsdam ter hoogte van het gemaal De Zeemeeuw. Zo komen we door het Uithuizergaatje zonder enerzijds te veel water en anderzijds te veel slik.

Er zijn twee groepen van Pieterburen op pad. Eén ervan laten we voorgaan, de tweede komt een eindje na ons. De landaanwinning is door de vele groepen die hier in het wadloopseizoen passeren een grote modderpoel geworden: Alsof er kuddes vee langsgegaan zijn. Iedereen glibbert er handig doorheen, geen groot obstakel derhalve. Aan het eind van de rijsdam

stappen we direct het water in. De groep van Pieterburen loopt op iets steviger grond ten oosten van ons maar ze gaat dan ook tot de oksels in het water wanneer verraderlijke zijprieltjes hun pad kruisen. Zoals gezegd, is het een compromis tussen veel water en weinig slik en de omgekeerde situatie. Westelijker zal het ongetwijfeld nog wat ondieper zijn maar de hoeveelheid blubber die we daar daags te voren troffen, steekt niet nauw. Het water staat steeds vijftig cm, dat wil zeggen kniehoog met twee maal een priel tot tachtig cm. Het Uithuizergaatje tenslotte herbergt nog een meter water boven een vaste bodem. Na het Uithuizergaatje is er nog een laagte waarin zestig centimeter water staat.

Schipper mag ik overvaren?

Wanneer we uiteindelijk droge grond onder de voeten hebben is het tijd voor een boterham en een appeltje. Op Martins voorstel lopen we verder op 320 graden. Het is aangenaam weer, heiïg met twee à drie kilometer zicht. Al spoedig weer water, tot kniediep, dat naar het westen stroomt. Het is een restant van de Oude Lauwers, vroeger een belangrijker geul dan nu. Een tijdje later staat Martin als eerste tot aan z'n oksels in het water te mopperen en z'n wijze hoofd te schudden. De priel is diep en flink en stroomt flink, naar het het westen. In het midden kolkt het water om enkele, ons van voorgaande tochten bekende, steenstortingen. Het geheel ziet er indrukwekkend uit. Sjors Voorsmid waagt zich te dicht bij het stenen rifje, stapt in een kuil en dobbert dan plotseling hulpeloos het zeegat uit. Een haastig door zijn zwager Albert Baving uitgestoken stok lost de situatie op ten voordele van de drenkeling. Iedereen waadt nu voorzichtig in een ruime boog oostelijk om de stenen heen naar de overkant. Alleen Freerk vindt westelijk nog een geschikt drempeltje om over te steken, waarvan akte. Ook de tweede groep van Pieterburen gaat westelijk langs, maar dan is het water al verder gezakt. De priel gaat voortaan door het leven als de "Stainkoeln priel", dit naar de vuilstort bij Groningen.

Korte tijd later doemt het Zuiderstrand uit de nevelen op en spoedig krijgen we ook de reeds klaarliggende vissersboten in het vizier. Over hoog wad, slechts doorsneden door de uitlopers van het Sparregat, lopen we westelijk langs het Zuiderstrand naar de strandvlakte ten zuidwesten van Rottum. De priel die vanuit het westen het wad tussen het eiland en het Zuiderstrand binnendringt stroomt al weer vol, met een behoorlijke snelheid. Het laagwater is bij Rottum en de Sparregaten een vol uur eerder dan in het Uithuizergaatje. Op deze tocht loop je duidelijk de kentering van het tij tegemoet. Het is dus zaak steeds goed op tijd te zijn.

De diverse groepen lopen ieder naar hun eigen boot. Wanneer we allemaal aan boord zijn en de koppen geteld, vertrekt schipper Wieringa onmiddellijk en met een vaartje stoomt hij door het Schild naar het Boschwad. Aldaar vertoont zich nog een groep zeehonden op korte afstand van het schip. Even later begint het te gieten van de regen. Men verschuilt zich in het vooronder en rondom de stuurhut. Eenmaal in de Zuidoost Lauwers wordt het weer droog, hetgeen tot en met de vlot verlopen aankomst in Noordpolderzijl zo blijft. Tijdens het pendelen met de auto's komt er weer een stortbui over. Maar dit doet uiteraard niet meer ter zake. Alle deelnemers zijn zeer tevreden. Het was een prima tocht en alles is voorspoedig verlopen.

4. Tochten over de grens

4.1. Juist

Ina Vogel

"Dit is het snoepje onder de wadlooptochten", verheugde Jan zich een paar dagen voor de vijfde juli al, toen hij opbelde met de mededeling dat het weekend Duitsland wegens het geringe aantal deelnemers was teruggebracht tot één dag Juist. De tocht naar Juist is een uitdaging: het geulengebied heeft geen drooggevallen wad, je oriënteert je puur op het kompas. Goed zicht en de nodige ervaring zijn onontbeerlijk. Als je te ver oostwaarts loopt, wordt het al snel riskant. De tocht heeft een 'point of no return' en in de wadloophistorie van Juist zijn al een paar slachtoffers te betreuren.

Dat staat althans in het verslag vermeld, dat Lammert in '87 maakte van Arenicola's voorlaatste gang naar het eiland. Nu, in de vroege zondagmorgen van 5 juli bij Jan in de auto, lachen we om Lammerts humorvolle oude verslagen. "De dood wenkte elk uur -bevend pakten wij elkaar bij de hand en betraden het gebied (waarna geen terugkeer meer mogelijk was)."

Meer drama even later in Noord-Duitsland, waar we in dichte mist verzeild raken. Bange voorgevoelens, maar gelukkig is er goed zicht vanaf de dijk bij Norden: het Juister wad ligt er mooi bij. Samen met Kees Wevers, die op eigen gelegenheid is, stappen we na een snelle verkleedpartij het wad op. Tot onze kuiten in het slik: Gerda Boelens, Hans Hoogduin. Lammert Kwant, Otto Meijling, Jan Rijkmans en Ina Vogel. Een paar uur later zal Jan met een tevreden gezicht de stamtafel van café ' Wilhelmshöhe' rondblikken: allemaal leden, deze keer.

Gerda fotografeert er lustig op los. De kustlijn van Noord-Duitsland is toch heel anders dan die van Noord-Groningen. Met de volgebouwde vastewal achter de rug kijken we uit over een glinsterend, zonnig wad. Norderney ligt rechts van ons, Juist -iets verder weg- vóór ons. Witte gebouwtjes van een vliegveld en de Wilhelmshöhe, ons richtpunt, hangen boven het water.

'Zone K' (Kaffee und Kuchen) dopen we de Wilhelmshöhe, in navolging van Lammert, die een paar jaar geleden deze vierde zone instelde als reactie op de toen doorgevoerde zonering van het Duitse wad. De Duitsers verdeelden hun waddengebied in een Ruhe-, een Zwischen en een Erholungszone (gezien vanaf het vasteland). Het vrije wadlopen werd daarmee -formeel- aan banden gelegd. Lammert vertelt van een helicopter, die hem recentelijk in deze contreien vervelend om het hoofd bleef zoemen. Volgens Lammert zijn er in Nederland ook ooit plannen geweest voor het instellen van wadzones.

In het Ruhegebiet zijn weinig vogels te bespeuren. Dichter bij het eiland overheersen de grote metalen vogels, die nu en dan met een doordringend gedreun het luchtruim kiezen en overrazen. Als we omkijken, zien we dat we op afstand worden gevolgd door twee mannen.

Er wordt stevig doorgelopen. Op het 'point of no return' maakt Gerda wat foto's en worden wat foto's van Gerda gemaakt. Het beruchte 'punt waarop geen terugkeer mogelijk is' zal haar nog lang heugen, want het is tevens het punt in de tocht waarop ze haar horloge verliest. Een korte zoekactie levert niets op.

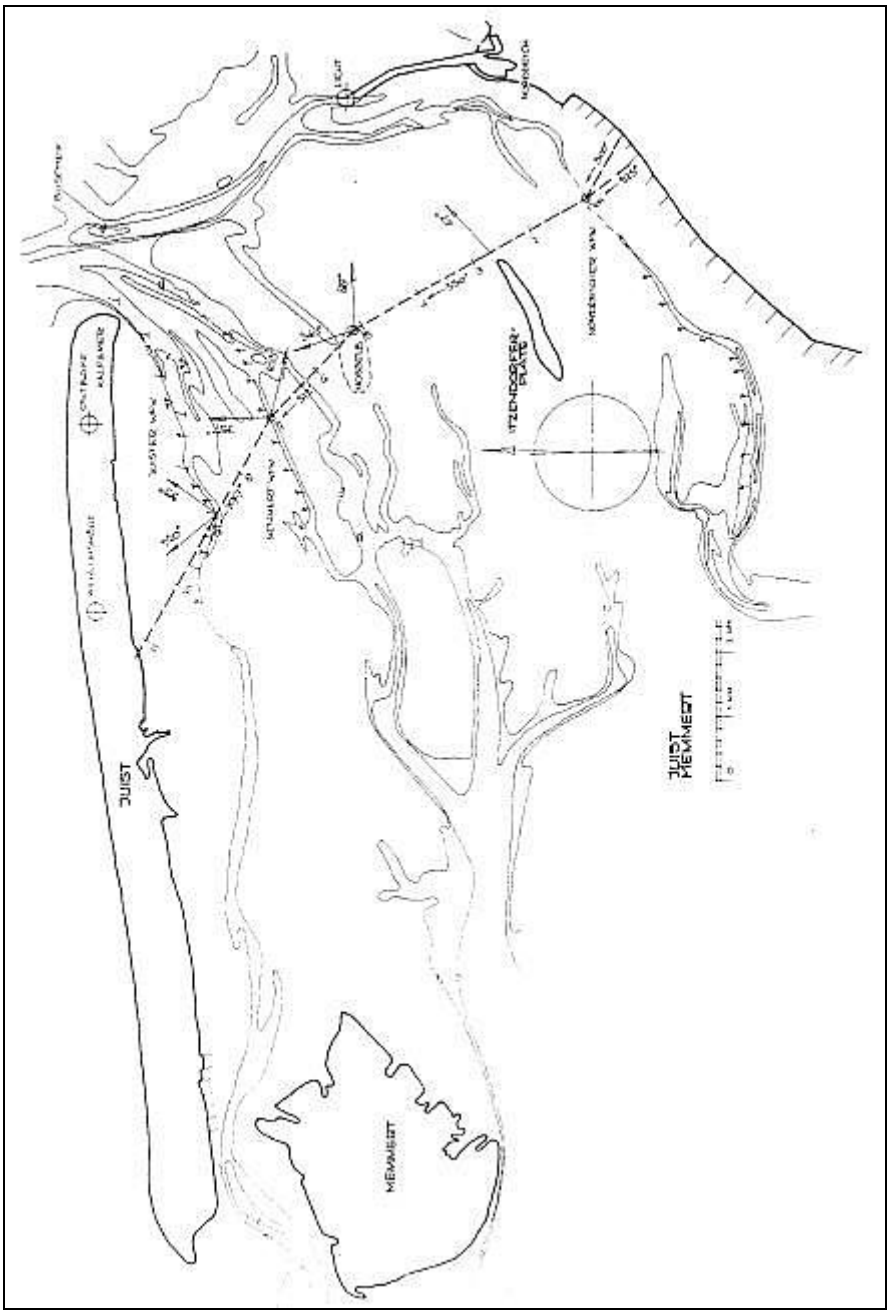

Wadlooptocht naar Juist 5 juli 1992, GWV Arenenicola

In het oosten pakken donkere wolken zich samen boven Norderney. Met de heersende oostenwind voorspelt dat niet veel goeds, regenjassen aan dus. Het weer verandert inderdaad en eigenlijk is dat, omwille van de afwisseling, wel aardig. Uit de loodgrijze lucht valt een lichte regennevel, die met de aanwakkerende wind tegen onze klapperende regenjacks aanjaagt. Echt rillerig worden we niet, want het wadwater is lekker warm.

We lopen langs een paar scheefhangende plezierjachten, die op regelmatige afstand van elkaar aan de rand van de vaargeul zijn drooggevallen. Fotogeniek liggen ze in lijn met de boompjes (prikken) die als geulmarkering hoog heen en weer waaien. Aan de overzijde van de volgende geul is het 'vaste prik'. Traditiegetrouw wordt een veter zo hoog mogelijk aan de prik bij radarpaal 7 vastgebonden. Terwijl we van de gelegenheid gebruik maken om even wat te rusten, meent Jan de twee 'na-lopers' te herkennen ("Hee! Ihno met een Duitse toerist!").

Kaffee und Kuchen, gut wie immer! (foto: Gerda Boelens)

Het blijken Ihno Eilts en Erhard Bode te zijn. Erhard gaat onherkenbaar vermomd in een 'toeristische' felgekleurde regencape. We wachten ze op en lopen na een hartelijke begroeting gezamenlijk naar het eiland.

Voor we aan land gaan wijst Lammert ons nog op de sporen die een harder op de zanderige rand een prieltje heeft gemaakt. De harder is een vis die zijn voedsel aan de waterrand haalt en dan al schrapend een spoor op de bodem nalaat. Het ziet eruit alsof iemand met twee gesloten vingers over het zand gestreken heeft. Behalve de harder zijn er hier, in de buurt van de (afgedekte) vuilstortplaats van Juist, veel meeuwen.

Bovenop de dijk staat een rijtje hooiwagens. Beschut achter de hoog opgestapelde hooipakken kleden we ons om en drinken wat. Al pratend met Erhard over de EK-voetbal (Nederland-Duitsland) begeven we ons in zone K. In café ' Wilhelmshöhe' tovert Jan een grote zak drop te voorschijn. Voor de caféhouder, om een drie jaar oude belofte in te lossen. Eigenaar Adolf Janssen weet het nog en regelt meteen even iets voor de volgende keer. Drophandel op de Oost.

Na de nodige Kännchen Kaffee en appel- of pruimentaart gaat het richting boot. Aan boord belanden we op klapstoeltjes in de hal. Precies boven onze hoofden een speaker, waaruit een mannenkoor 'Auf Wiedersehen, bis zum nächtsten Mal' galmt. We treffen het Yiii-hà!, klinkt het van onze kant.

Op het dek is de boottocht veel mooier. Draaiend door de geul, met een nu harde wind (kracht zeven?) en een schommelend dek, passeren we een klapperend vetertje bij radarpaal 7. Vóór op het dek worden mensen natgesproeid door het water dat tegen de boot golft en opwaait. De boot draait het zeegat tussen Juist en Norderney nog even in en kruist wat later de

veerboot naar Norderney. Daar zaten we de 28ste mei nog op.

In 1985 liepen drie gidsen (Lammert Kwant, Freerk Viersen en Jan Rijkmans) voor het eerst zelfstandig naar Juist. Een jaar later maakten dezelfde gidsen de oversteek met dertien deelnemers. Ook Ihno Eilts was toen van de partij, met in zijn gezelschap een voormalig politieagent van Norden en Juist. Voor Ihno was dit al de 270ste oversteek naar Juist (!). Na deze tocht ging het 'rozig en met hoofdpijn weer naar Christian Eisbein', volgens het verslag van Lammert.

In 1987 werd er niet gelopen, het jaar daarna wel weer. In café ' Wilhelmshöhe' herkent de ober dan inmiddels zijn regelmatige Kaffee und Apfelkuchen-klantjes. "Alle zu Fuss?", luidde de begroeting.

'Juist' was vervolgens een onderdeel van het weekend Duitsland '89. Van de achttien deelnemers waren er twaalf Duitsers (en maar zes Arenicola-gangers). Deze keer kreeg de beheerder van zone K een zak drop in het vooruitzicht gesteld. 'Lang gewacht,...toch gekregen': op 5 juli 1992 werd het zwarte snoepgoed met gejuich in ontvangst genomen.

Na vijf oversteken naar Juist wordt het steeds aantrekkelijker om de route eens andersom te lopen, van Juist naar de vastewal. Tot dusverre is dat door Arenicola-gidsen nog niet gedaan.

4.2. Norderney en Baltrum

Jan Rijkmans

Toen Arenicola in haar prille bestaan voor het eerst het Duitse wad bezocht in 1971 richtte men zijn schreden naar Norderney. Een geschreven bericht over deze expeditie bestaat er niet, doch in de mondelinge overlevering verhaalt men van enige teleurstelling over de eenvoud van de oversteek. Afgezien van het tochtje (op zaterdag) was het heel gezellig geweest en moest men de zondag benutten om bij te komen van ontbering en verbazing. Dat reeds op het vaste land de bebouwing van het eiland boven de dijk zichtbaar was geweest droeg ook niet bij tot ontzag voor de oversteek.

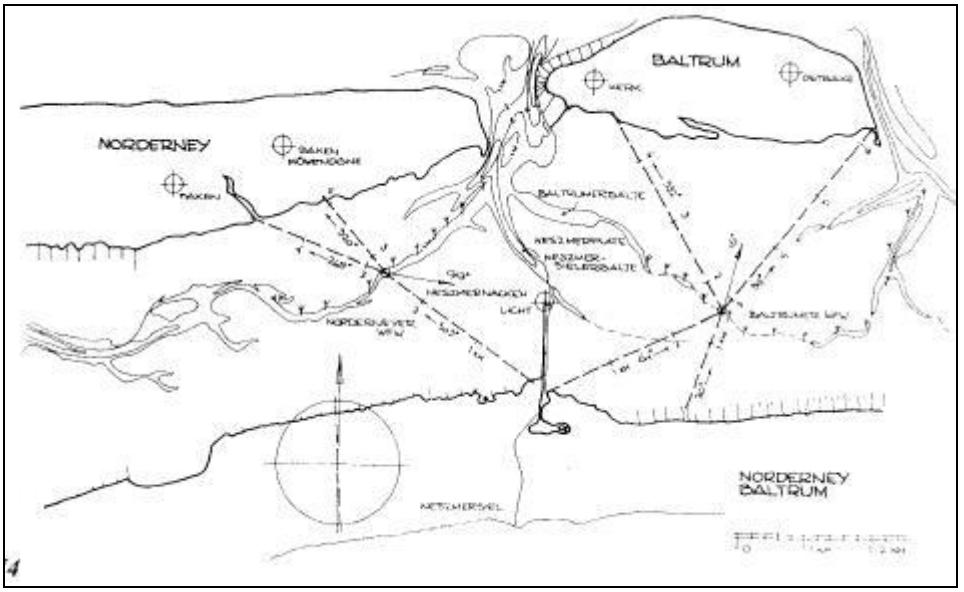

Norderney werd voortaan gereserveerd voor bijzondere omstandigheden zoals in maart 1983 met regen en westenwind, kracht 7. Een watervlakte van kust tot eiland. Aan de 'skyline' van de prikken in het Norderneyer Wattfahrwasser was ongeveer te zien waar het wantij moest zijn. Een triomfantelijke blik achterom toen de voorste van ons merkte dat het water van borsthoogte weer richting navel begon te zakken. De terugreis omstreeks laag water leverde nog altijd middeldiep water op.

In 1977 ging het ook naar Norderney, toen onder leiding van Christian Eisbein. Hij trakteerde ons 's avonds in de duinen op het Ostende op een (clandestien) kampvuur met verhalen. Om middernacht in het pikkedonker weer terug dwars door een meeuwenkolonie, wat de dubieuze en onaangename sensatie van trappen op meeuwenkuikens opleverde.

Baltrum werd op een zeer warme zomerse dag in 1976 door de club geheel zelfstandig belopen. Christian had daags tevoren zijn knie geforceerd in de kwelder op Langeoog en kon dus niet mee. Bovendien vond hij dat we heus zelf wel van het eiland aan de vaste wal zouden geraken. Derhalve werd er op de heenreis vanaf de boot met verrekijkers de route verkend. De tocht zelf was warm doch erg eenvoudig.

Later is Baltrum nog eens gelopen als slecht weer-alternatief. Met stortbuien en jagende wolkenpartijen in een zuidwesterstorm kreeg de oversteek beslist karakter (juni 1987).

Een heel andere sfeer was er op een windstille wintermorgen, 11 december 1983. Het had die nacht gesneeuwd en de gladheid verhinderde ons door te rijden naar het oorspronkelijke doel Wangerooge. Een blauwe lucht met daaronder een wit besneeuwd eiland waar ook nog de kerkklokken begonnen te luiden deed ons regelrecht een kerstkaart binnenlopen. Norderney en Baltrum moeten iets aparts te bieden hebben anders lopen de leden er niet voor warm. Vandaar het volgend alternatief:

Van Norderney naar Baltrum op Hemelvaart 1992.

Door sommigen aanvankelijk afgedaan als "het aan elkaar knopen van twee simpele oversteekjes" is deze variatie op het bekende kust naar eiland (of omgekeerd) patroon toch een aantrekkelijke optie gebleken om de Arenicola-activiteiten interessant te houden. Voor diegenen die dat nog niet duidelijk was: Op Hemelvaart zijn we met vijftien leden en vier Duitse geestverwanten per boot naar Norderney gegaan en vervolgens vanaf dit eiland met een boog om het zeegat heen naar Baltrum gelopen en vandaar in hetzelfde tij weer terug naar de kust. Het aardige van deze tocht is natuurlijk het lopen van het ene eiland naar het andere, maar de twee simpele oversteekjes worden pas een echte tocht door de verbindende passage door de Nessmersielerbalje. Deze doorsteek was nu bij doodtij, oostenwind en hoge luchtdruk ongeveer zeventig centimeter diep. Het zal dan ook niet altijd lukken op deze manier te lopen. Aanvankelijk was er dan ook gepland via het sluisje aan de kust bij Nessmersiel te gaan. Een stuk om en lang zo "echt" niet zoals nu gebeurde. Bovendien was er dan wellicht geen tijd meer geweest om van Baltrum terug te lopen, hoewel volgens Ihno het Baltrumer wad zich pas drie uur na laagwater zodanig vult dat je er niet meer langs kunt. De tocht laat zich derhalve ook onder slechte omstandigheden volvoeren. Echter hoe beter de omstandigheden, hoe nauwer de boog om het zeegat kan worden gemaakt en hoe eleganter de tocht wordt. Het schijnt dat het bij zeer lage waterstand mogelijk moet zijn om buitenom over de zandbanken in de Noordzee van het ene eiland naar het andere te lopen: op een klein eindje zwemmen na is dat ooit iemand oelukt!

Op Hemelvaart blijkt er ieder uur een boot naar Norderney te gaan, zodat het nog met veel (te veel) gejakker lukt om die van negen uur te halen. Eenmaal op het eiland zit de stemming er zo goed in dat er onmiddellijk na de kaartjescontrole groepsfoto's worden gemaakt. Vervolgens op naar de stad langs de strandboulevards met z'n betonresten van militaire installaties uit W02. Wat is dat? Een stad op het wad? Jawel, op Norderney kan dat. Rijdend op de vaste wal

zie je de flats reeds boven de dijk uitsteken. De gehele westkant van het eiland wordt gevuld met een niet onaanzienlijke plaats. Lopend door het centrum verlies je de sfeer van een waddeneiland en waan je je zonder moeite in iedere willekeurige middelgrote Duitse plaats. Want degelijk Duits is het wel: een brandschone winkelpromenade, een Rathaus en een knots van een Postamt. Een uurtje spazieren met Kaffee und Kuchen en dan instappen in de bus naar de vuurtoren. Het eiland maakt een rustige indruk, ondanks het mooie weer in combinatie met een feestdag. Onderweg weinig tekenen van druk toerisme, hoewel er een aantal Kuranlagen gepasseerd worden en zelfs een complex volkstuintjes(!).

Goeie stemming. (foto: Gerda Boelens)

Een eindje voorbij de vuurtoren gaat het te voet verder. Na de laatste parkeerplaats wordt het echt stil: "National Park Ruhezone eins!". Breed strand, vrij kale duinen (stuiven) en een grote kwelder. Via het strand verzamelen we bij het grote baken op de Möwendune. Vanaf het duin is er een schitterend uitzicht over het gehele Norderneyer wad tot aan de kust. In het midden glinstert het Norderneyer Wattfahrwasser als een rivier in een ondiepe vallei. Pas een half uur na de vastgestelde tijd gaan we op pad, als gevolg van een foute afspraak en een tot overmaat van ramp vergeten wadloopstok. Al spoedig is het Norderneyer Wattfahrwasser bereikt en vrij oostelijk doorwaad. Dan buigen we af en komen op de Nessmernacken, een hoog oneffen terrein met mosselbanken en wat slik. Ongeveer tweehonderdvijftig meter noordelijk van het lichtbaken op het einde van de strekdam (Mole) van Nessmersiel houden we aan. Aan de overkant van de Nessmerbalje op de Nessmerplate lopen enige groepen toeristen op excursie van wier naar worm en van krab naar kwal. We schatten dat het tussen de tonnen N7 en N9 wel zal gaan. Twee eenzame prikken suggereren ondiepte en ja: slechts nat tot aan de broek. Afdraaien naar het noorden en dan staan we iets te optimistisch tot aan de oksels in de Baltrumerbalje. Even omlopen en dan naar de kwelder tussen haven en vliegveld. Rustpauze (Keine weitere Benützungen der Kurleistungen Baltrums) en drie kwartier na laag water weerom naar Nessmersiel. Direkt teruglopen spaart een fors bedrag aan bootkaartjes uit. De boottocht van Baltrum is prijzig en dat ook nog voor een pesteindje varen. Maar nu krijgen we ook niets van het eiland te zien.

Omgekeerd kan de tocht natuurlijk ook. Het lijkt ook dàn raadzaam direkt weer naar de vaste wal terug te keren. Je kunt ook beide oversteken afzonderlijk maken, door op het andere wantij te beginnen en zo telkens de Nessmersielerbalje te kruisen. (Je moet er wat voor over hebben om nat te worden nietwaar!). Maar dit terzijde.

In de Baltrumerbalje komt een zeehond met de vloed mee naar binnen drijven. Even later zien we het water flink opkomen in de zijtak van de Nessmersielerbalje. We bereiken de lokale horeca via de hoge kwelder oostelijk van het haventje en de brug over de sluisdeur, die het achterliggende meer in bedwang houdt dat op gezette tijden fungeert als toiletspoeling om dichtslibben van de haven te voorkomen. In afwachting van de auto's worden er de nodige patatjes gehakt en braadworsten verslonden. Ook het voorstel om gezamenlijk in Groningen een pizza te pakken gaat er grif in. En zo eindigt een fraaie dag, naar de beste traditie, bij pizzeria Monte Rosa in de Herestraat. Om nog eens te doen.

4.3. Verslag van een dagje naar Spiekeroog

29 september 1990

Jan Rijkmans

a een vlotte rit bereiken we met z'n twaalven ruim voor de afgesproken tijd Aurich. Tegen elven voegt Erhard zich bij ons. Ihno blijkt onmisbaar op zijn werk, wat ons spijt, maar hem wel het allermeest. Via Neuharlingersiel, waar we een vierwieler achterlaten, tuffen we naar Harlesiel-Badestrand. Omkleden en om twaalf uur uit de startblokken. Netjes op tijd. Het is aangenaam fris weer met een schraal zonnetje, sluierbewolking en een zwakke ZW wind. Het zicht is redelijk, doch Spiekeroog is maar vaag te onderscheiden vanaf de kust. Op Erhards voorstel lopen we langs de strekdam van de Carolinensielerbalje. Om half één staan we in de prut aan het eind van de dam. Maarrr… ! Welk eind? Jouw eind?, mijn eind?, eind op de kaart?, eind op het wad? Het rechte eind! Maar wie heeft het bij het rechte eind? Rechte einden op de kaart zijn ook rechte einden op het wad had de conclusie moeten zijn, maar men vond het nog een heel eind naar het eind, zodat de eindjes en de waarheid wat werden opgerekt en de koers werd uitgezet vanaf halverwege het rechte eind en niet vanaf het eind van dit rechte eind.

In de verte zijn de prikken van het Harlesieler Wattfahrwasser reeds zichtbaar. We passeren dat Wattfahrwasser kruisdiep. Toch een gek gevoel op weg naar Spiekeroog. Dan volgen enige prielen met een dynamisch zandig wad. Vervolgens dient zich een watervlakte aan die geleidelijk de broek weer nat maakt en veel slibbige bulten en banken bevat. Halverwege deze hindernis bestaat er toch wel een probleem en maken we westwaarts een omtrekkende beweging. Iedereen is dan snel uit de moeilijkheden hetgeen met het reeds frisse water wel gewenst is. Aan de overkant van deze Muschelbalje is er nu een complete concensus over het rechte eind. De inwendige mens wordt versterkt. Erhard stelt enthousiast dat de zojuist geopende oostelijke variant van deze oversteek onder zijn landgenoten aanleiding zou hebben gegeven tot grote paniek. Kortom, het tochtje kan niet meer stuk. Over droog wad stevenen we richting Hermann Lietz-Schule. Het Swinn (laatste priel) ligt daar waar hij hoort te liggen.

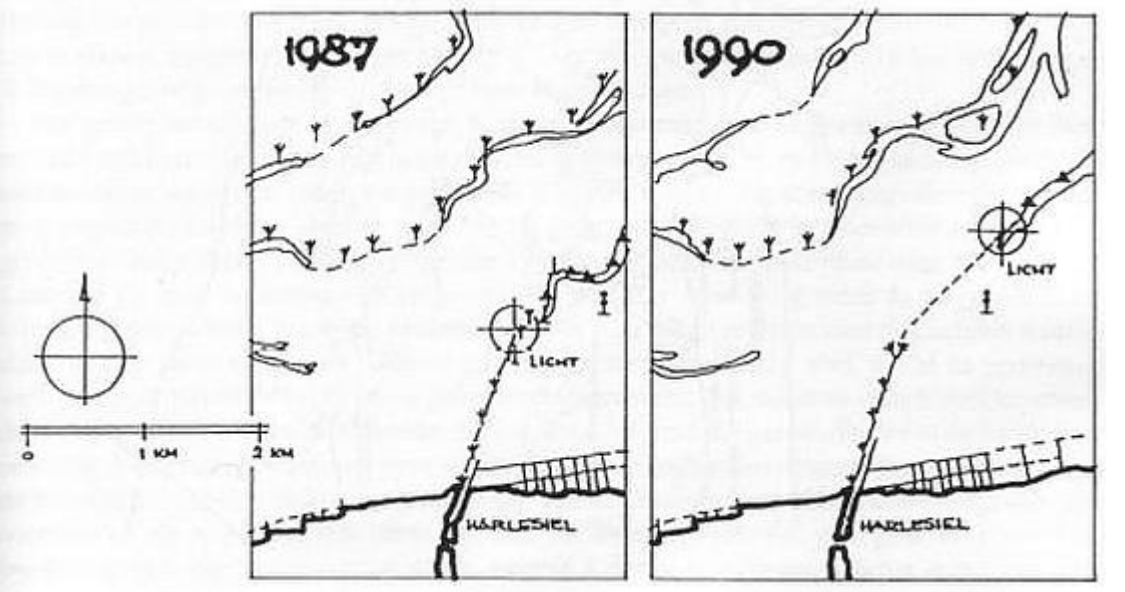

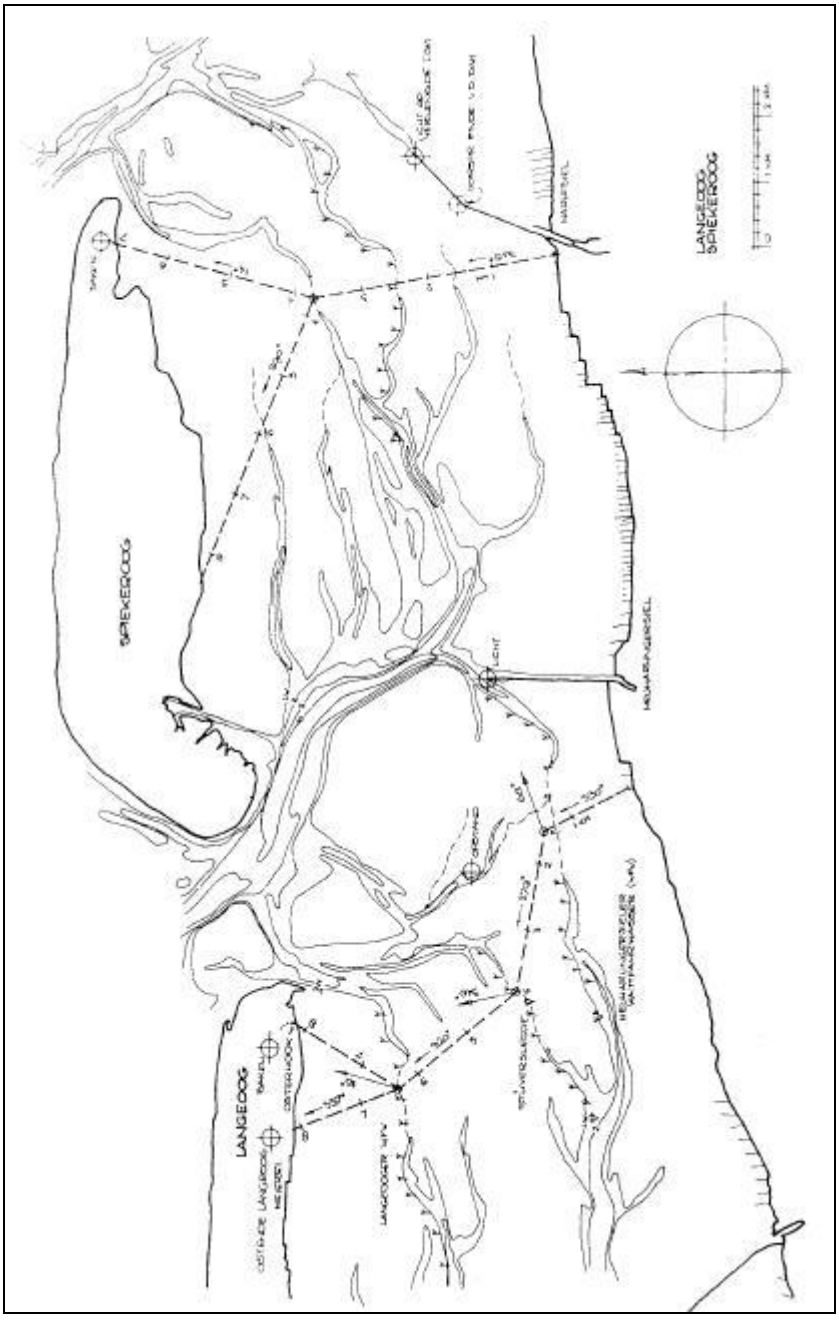

Wadlooptochten naar Langeoog en Spiekeroog

In de kwelder houdt iedereen de pas in, zó mooi zijn de herfstkleuren van de begroeiïng. Een laatste straaltje zon bij het omkleden en dan wordt alles grijs en valt er later zelfs een spatje regen. Spiekeroog is stil. Alleen een theesalon biedt soelaas. Behalve patat geen warme hap te krijgen. Op de terugreis gaat de groep een saamhorigheid vertonen die we op andere tochten wel eens misten. Om kwart voor tien is iedereen weer behouden teruggekeerd bij het hoofdstation te Groningen.

Aan de hand van het kaartje op p. 78 kan ieder doorgewinterd Arenicola-lid onmiddellijk nagaan wat onze fout is geweest. Gelukkig op een eenvoudige route als die naar Spiekeroog. Dat eiland stond in mei 1983 voor het eerst in eigen beheer op het programma. In de eerste jaren van de vereniging liepen we onder leiding van Willem Wad enkele malen heen en ook terug. Tijdens de tachtiger jaren staken we nog enkele malen over onder slechte omstandigheden: regen en harde westenwinden. Spiekeroog kan wel wat lijden. Maar ook hier geldt: Een goede voorbereiding is onontbeerlijk en verouderde kaartjes geven maar verwarring!

4.4. Herinnering aan het Pinksterweekeinde 1985 in Duitsland

Langeoog, Wangerooge en Minseneroldoog.

Jan Rijkmans

oordat de herinnering aan die Pinksterdagen bij ons vervaagt tot een vluchtige associatie met zon, zand, water, vuile sokken en chili con carne is het goed ook voor de thuisblijvers nog eens de gebeurtenissen van deze zeer fraaie dagen op een rijtje te zetten.

Vrijdagavond vertrekken we met z'n veertienen welgemoed in vier auto's omstreeks half acht richting Duitse grens. Na een vlotte rit arriveren we nog voor donker bij Christian en zijn vrouw Undine, die ons, zoals ieder jaar weer, gastvrij onderdak en kampeergelegenheid bieden. Nadat ieder zich heeft geïnstalleerd en genoten heeft van een kop thee, is het snel tijd om te slapen, aangezien de volgende dag al voor zessen zou beginnen. Op het programma: Wangerooge, nog niet eerder in Arenicola-verband belopen.

Aangezien het om half elf laagwater is staan we om ruim half negen aan de dijk, tesamen met een Duits groepje onder leiding van de Duitse gids Axel Wenten. Om de broedende vogels niet te veel te verstoren, lopen we gezamenlijk op een rijtje achter elkaar aan door de met dik gras begroeide kwelder. Daarna scheiden de groepen zich. Axel in noordelijke richting (8 graden) en wij wat oostelijker op ongeveer 17 graden, opdat we op de route terecht komen die Lammert en ik in december '84 beliepen. Het wad ligt eerst hoog maar na ongeveer twee kilometer 'dalen' we af tussen de restanten van een paar mosselbanken naar de kustgeul waarin maar weinig water meer staat. Daarna gaat het verder over slikkig wad, dat in de zon bruin verkleurt door de aan de oppervlakte gekomen kiezelwieren. We passeren enkele snel stromende. heldere prielen die zich in strakke curven door het wad slingeren. Verder is de tocht vrij eentonig. Oostelijk ontwaren we in de verte een groepje zeehonden, zonnend op een bank langs de Blauebalje (volgens de kaart inderdaad een zeehondenreservaat). Onze koers buigt naar het noorden en na nog enig slik staan we aan de Telegraphenbalje, een geul voorzien van

boompjes. Ook hier maar weinig water, twintig à dertig centimeter. Daarna is het nog een twintig minuten naar het eiland, dat omstreeks laagwater bereikt wordt. Na ons te hebben omgekleed gaan we naar het dorp om gezamenlijk Kaffee mit Kuchen te nuttigen in het etablissement 'Pudding'. Hoewel de naam twijfels oproept is het een aan te bevelen gelegenheid wegens het uitzicht op zee, de ruime sortering Kuchen, de fatsoenlijke prijzen en de vriendelijke en vlotte bediening. Desgevraagd blijkt het bedienend personeel ook niet te weten waar in hemelsnaam die naam 'Pudding' vandaan komt. Nederlandse afkomst is evenwel niet uit te sluiten.

De rest van de dag wordt besteed aan het zonnen en luieren op het strand, en ook aan de verkenning van het oostelijk deel van het eiland door de meest vlijtige lopers op dat moment. Oostelijk van het dorp is er een vliegveldje met veel af en aan geronk van sportvliegtuigjes en verderop alleen nog maar strand en de zeereep met kwelder aan de wadkant. We zien er enorme aantallen zilverplevieren en wulpen. De kwelder versmalt zich, tot er van het eiland niet veel meer over is dan een enkele duinenrij met een breed Noordzee-strand en een smal strand aan de wadzijde, versterkt met een strook basaltblokken. Aan de oostpunt is een provisorische steiger voor pleziervaartuigen.

Teruggekeerd van deze wandeling 'trefft jedermann sich ein bei Pudding' waarna acht man zich naar trein en boot spoeden en de resterende zes zich, wederom in 'Pudding', culinair gaan voorbereiden op de oversteek terug. Het is ongeveer om elf uur laagwater en tevens pikkedonker. Dientengevolge staan we om half negen weer klaar om van het eiland te gaan op een koers van 100 graden naar de Telegraphenbalje. Om negen uur passeren we de prikken met het water tot aan het kruis. Martin staat er nog enige tijd tot aan z'n middel in te peinzen en

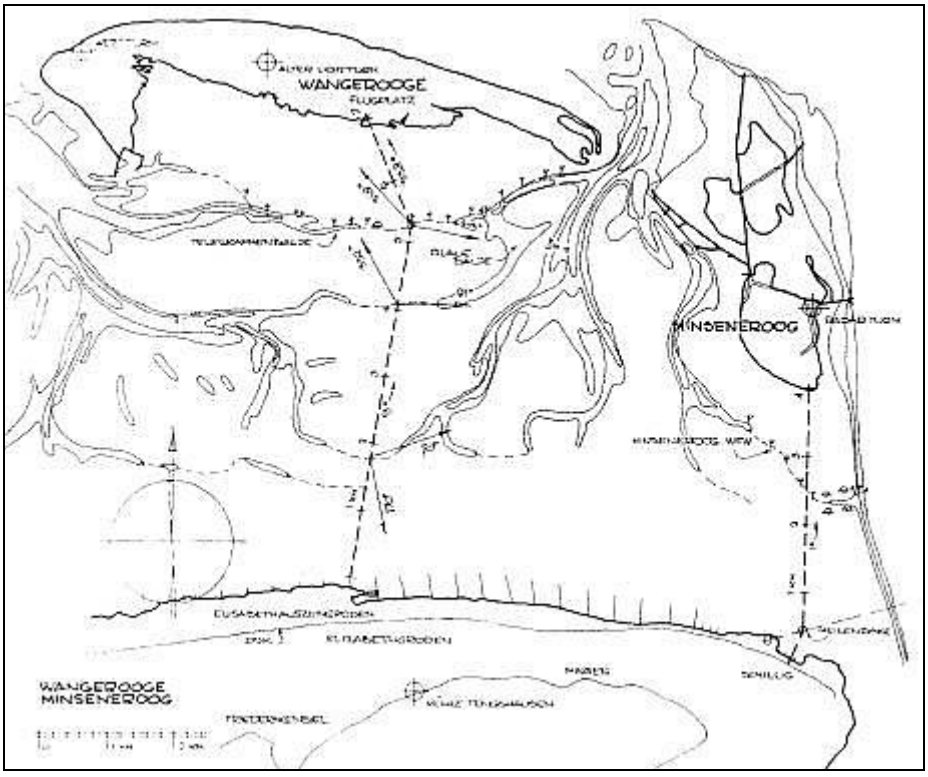

dromen over hoe mooi de omgeving wel niet is. Een nog boordevolle balje zogezegd. Na het schieten van nog enkele sfeervolle plaatjes vervolgen we onze weg linea recta op 190 graden naar de plaats, waar we de auto's aan de dijk hebben gelaten. Het is ongeveer de route van Axel en de zijnen die ochtend. Ieder loopt zijn eigen tempo, genietend van de avondstilte, die overigens verstoord wordt door een helicopter die een paar maal overvliegt. In de schemering komen we weer in de kwelder die behoedzaam wordt overgestoken. Enkels verzwikken gaat zomaar wanneer je in het donker over sliksloottjes springt. Om kwart over elf zijn we weer geheel voldaan terug in Eisbeins basiskamp.

Zondag zijn we, weliswaar iets later dan zaterdag, maar toch vroeg op voor de oversteek naar Langeoog. Christian heeft een eigen groep en ook zijn vrouw en de hond gaan mee. We gaan een kilometer westelijk van de haven van Neuharlingersiel het wad op. Om negen uur op 330 graden richting Neuharlingersieler Wattfahrwasser. Hierin weinig water. Daarna verlegging van koers naar 280 graden richting Stuverslegde, die ook van prikken is voorzien. Hier wordt even gepauzeerd. Oostelijk op het zogenaamde Roggesand liggen een stuk of tien zeehonden. Enkele zwemmen er rond en deze laten zich in de geul tot op zo'n vijftig meter benaderen.

Samen met Christians groep lopen we verder naar het eiland, de laatste geul kniediep dan wel borsthoog passerend, al naar gelang de behoefte aan afkoeling. Met de Duitsers sjouwt ook dapper een tekkeltje mee (degradatie van de oversteek!). Hij ziet er, naarmate de tocht vordert, steeds doorweekter en onooglijker uit. Manmoedig zwemt hij iedere priel over met z'n staartje als een periscoopje achter zich aan.

Op Langeoog laten we de rugzakken achter op de oostpunt van het eiland en tijgen in de hitte naar de Meierei, een boerderij annex café een half uurtje westwaarts, op zoek naar bier en de onvermijdelijke Apfelkuchen. Aldaar is het een drukte van belang van vakantiegangers die ook allemaal bier en appeltaart lusten. De cafébaas ziet er aan het eind van de middag wanneer we ons na strandbezoek nogmaals komen laven, dan ook aardig oververhit en overspannen uit. Om half zes blazen we de aftocht naar de oostpunt, waar om zes uur de viskotter verschijnt die ons weer naar Neuharlingersiel brengt. Vermeldenswaard is nog de grote groep zeehonden, wel veertig stuks, die bij onze aankomst op het eiland lag te zonnen op een bank in het zeegat. 's Avonds wordt een goede maaltijd chili con carne genoten waarna een aanval van muggen moet worden afgeslagen met een wandeling in het naburige bos, het Wittmunder Wald.

Maandag een toegift naar Minseneroldoog, een kunstmatig vogeleiland met een grote mast (Radarturm) er op voor begeleiding van de scheepvaart. Het geheel ligt aan de Jade, een uurtje wandelen vanaf de kust. Ook nu weer zeer warm. We zien er overdreven toegerust uit tussen de diverse groepjes badgasten die op de bonnefooi naar het eilandje lopen. Het tochtje stelt dan ook niet veel voor: één stokkengeul, kniediep en een enkele priel. Toch geldt ook hier dat je tenminste kennis moet hebben van de getijden en het weer. Omstreeks laagwater posteert zich een politieboot in de Jade, kennelijk om te zien of iedereen wel op tijd ten zuiden van de prikkengeul terecht komt. Ietwat gestoofd en aan ijsco's likkend rijden we terug naar Eisbein, waar we onze spullen pakken.

De Radartoren op Minseneroldoog.

Ontmoeting met een groep kanoërs op het wad nabij de Jade.

Alvorens naar Groningen af te reizen genieten we nog een heerlijk koele vruchtenmoes van Undine. Mij rest slechts de familie Eisbein heel hartelijk te danken voor de genoten gastvrijheid. Ook dank aan alle deelnemers voor hun inbreng om het weekend te doen slagen, vooral ook aan onze tochtgenoten uit Maastricht, die meeliepen alsof ze nooit anders hadden gedaan. Tja. ze beweerden dat althans... Maar toch...? Mosa traiecta est? (Traiectum ad Mosam = Maas-oversteek = Maastricht).

Langeoog

Door de jaren heen is Langeoog een geliefde oversteek voor Arenicola geweest. In de zeventiger jaren met Christian Eisbein en Willem Wad als gids, ook met overtijen, en later op eigen gelegenheid. Steeds is het een gevariëerde tocht geweest met diverse prielen, mossel- en zandbanken. Het wantij ligt nogal oostelijk onder het eiland en daardoor vrij dicht bij het zeegat Zo voert de tocht, indien men wat oostelijk aanhoudt, al snel door een dynamisch gebied van geulen en platen. Hierdoor is de route ook één van de weinige waarop men, op afstand uiteraard, geregeld zeehonden ziet rusten.

In het kader van de zonering in het "National Park Wattenmeer" is de route naar Langeoog tegenwoordig precies voorgeschreven en van overheidswege ingetekend op kaartjes die aan de Duitse wadgidsen zijn uitgereikt (!). Op het eind van de route gaan onze Nedersaksische bureaucraten de mist in door de tocht te laten eindigen bij de Meierei, het bekende café en tevens de meest oostelijke huizengroep op het eiland. Dit betekent dat men dwars door de kwelderweiden moet, waarbij de wadlopers gehinderd worden door diverse afrasteringen, prikkeldraad en waarbij talloze weide- en wadvogels op hun beurt weer verstoord worden door de wadlopers. Logische aanlanding is oostelijk gelegen daar waar (nota bene) de wandelpro-menade, verhard en wel, tot aan het wad reikt, maar nee!

Voorheen werden we steeds opgehaald van de oostpunt van het eiland door de Fischkutter "Gorch Fock". Een extra attractie. Doch door de instelling van het National Park Wettenmeer is dit niet meer toegestaan. Derhalve moet nu het hele eiland overgewandeld worden naar het dorp aan de westkant, alwaar een treintje je verder brengt naar de veerboot. Ook heus de moeite waard, al hebben de dorpen op de Duitse waddeneilanden niet veel karakter. Het uitzicht vanaf het vuurtorenduin aan het einde van het dorp is overigens schitterend.

Wangerooge

Pas eind 1984 werd de oversteek naar Wangerooge aan het repertoire van Arenicola toege-voegd. Begin december van dat jaar deden Lammert en ik een verkenning. Een aardige

kompasoefening werd het, nadat we in Harlesiel achter een kopje afwaswaterkoffie vergeefs hadden gewacht op het optrekken of tenminste dunner worden van de mist. De kwelder voor de kust onder Wangerooge, de Elisabeth Auszengroden, is welhaast het lastigste gedeelte van de tocht, vreemd genoeg. Hoewel er tegenwoordig een groot bord bij staat met daarop twee aangegeven natuurpaden, blijft het lastig om via de kwelder, zonder overtreding van de regels, op het wad te geraken.

De kwelder is een natuurreservaat, dat goed bewaakt wordt door ene Herr Hermann Blindow, een gepensioneerde dierenarts uit Jever, die te pas en te onpas over de dijk schijnt te komen kijken om te zien of er geen onverlaten door zijn troetelkwelder struinen. De Elisabeth Auszengroden maakt deel uit van de door de Europese Gemeenschap gestimuleerde Stichting Eurosite, waarin ook de Nederlandse Dollard deelneemt. Deze stichting is bedoeld om de samenwerking te bevorderen tussen de organisaties die aan Europese kusten gelegen natuurgebieden (wetlands) beheren, en wel op wetenschappelijk, technisch en kultureel terrein. Loop je in de kwelder verkeerd, dan stuit je op een slenk die diagonaal door het gebied heen loopt en die beslist ondoorgankelijk is vanwege het diepe en taaie slik. Jaap Oudman moest het eind december zonodig toch proberen: middels een toegestoken stok is hij weer op de kant gehesen. Onze verkenning ging letterlijk de mist in, na enige kilometers was het duidelijk dat we verkeerd zaten en konden we weer naar huis.

Eind december was de situatie echter gunstig: helder en rustig weer. Nu dus met z'n drieën op pad. Wangerooge bleek een eenvoudige oversteek: de belangrijkste geul aan het eind van de tocht, de Telegraphenbalje, was -in tegenstelling tot wat we verwachtten- geen obstakel van betekenis. Nadien hebben we Wangerooge enkele malen in verenigingsverband belopen en het eiland, ook per fiets, verkend.

Genieten van de zonsondergang in de Telegraphenbalje

Ieder die het eiland bezoekt moet eens letten op wat een Engels bombar-dement in april 1945 heeft aangericht. Het hele eiland ziet er door de ontelbare bominslagen uit als een poffertjespan. De natuur heeft alles weer met de mantel der liefde bedekt: let eens op de talloze orchideeën aan de oostkant van het vliegveld, in het voorjaar.

Minseneroldoog

*M*inseneroldoog is het laatste in de rij Oostfriese eilanden. Het is een met strekdammen bijeen gehouden hoop zand aan de rand van de Jade. Met een grote zendmast erop en een verblijf voor overheidsdienaren, dit alles ten behoeve van de begeleiding van de scheepvaart naar Wilhelmshaven en het onderhoud aan het kunstmatig in stand gehouden eiland. Het is niet vrij toegankelijk en het is een broedplaats voor vele vogels. Het eiland wordt in stand gehouden

teneinde het west-oostwaartse zandtransport langs de waddenkust te vertragen en het zand vast te leggen opdat de Jade niet verondiept.

Het is hooguit een uurtje lopen van kust naar eiland, met slechts één geultje en verder droog wad. Op zonnige dagen lopen er vele dagjesmensen op het wad langs de Jade. Een serieuze wadlooptocht valt de oversteek niet te noemen. Ook weer een alternatief voor slecht weer, wanneer men toch in de buurt is.

4.5. Een wadloopweekend in Duitsland

juni 1987

Jan Rijkmans

Vrijdagavond vijf juni is het weer eens zover. De jaarlijkse expeditie naar het Duitse wad neemt een aanvang. Er zijn maar liefst achttien deelnemers waarvan er in eerste instantie tien met bagage en eten in twee auto's worden gemetseld. De reis naar Christian Eisbein verloopt voorspoedig. Bij licht nog snel even grasmaaien en tentje opzetten, waarna men nog gezellig bijeenzit met een kop thee. Later op de avond verschijnen er nog vijf deelnemers en begeeft ieder zich ter ruste. De weersvooruitzichten laten weinig heel van de ambitie Juist te belopen. De verwachte ZW wind zal, vanuit de Eems waaiend, het Juister wad wel te nat houden. Spiekeroog is een goed alternatief. De volgende dag niet te vroeg op, alle tijd om het weer te bestuderen en speculaties te maken over 'wad' wel en 'wad' niet verantwoord is.

Na aankomst van de laatste drie deelnemers vertrekken we naar Harlesiel. 't Is zwaar bewolkt met regenspetters, de wind valt mee en het is niet al te koud. Om kwart voor twaalf gaan we via een massale nederzetting caravans en strandstoelen het wad op. Spiekeroog tekent zich grauw af. Koers 348 graden. Licht slikkig wad met enkele lege prielen. Na een half uur de stokkengeul, ook al weinig water, maar o jee: langs de rand meer dan kniediep slik. Diverse lieden zit de blubber al snel tot achter de oren. Het is maar goed dat het even later flink gaat regenen; zo komen we tenminste schoon aan de overkant. Na de derde priel of wat daar voor door moet gaan, splitst de groep zich in tweeën. Een deel trekt dapper door in de regen en de nu veel koudere wind, naar de oostpunt van het eiland, om toch vooral het onderste uit de kan van deze tocht te halen. De rest vertrekt linea recta naar het dorp met duidelijk een andere dan de spreekwoordelijke kan in gedachten.

Op de oostpunt zit een kolonie visdiefjes, welke niet al te ongerust reageert tijdens onze passage over het wadstrand. De regen doet het uitzicht op Wangerooge vervagen. Aangekomen op het Noordzeestrand wordt het droger. Inspectie van het wrak van de 'Verona': tientallen jaren geleden reeds verging dit schip voor Spiekeroog en nog steeds steken er enkele verroeste platen ijzer boven het strand uit. Langs een fraai gebied met lage jonge duintjes komen we bij het met kraaiheide en eikvarentjes begroeide duingebied rond de "Hermann Lietz-Schule", een particuliere middelbare school. De zon breekt door en iedereen droogt op. Volgt een verkleedpartij op de belangrijkste verkeersader van Spiekeroog. Vervolgens gaan Apfelkuchen mit viel bis sehr viel Sahne er goed in. De oversteek per boot is ook al zonnig. Bij Christian een simultane kookactie door tien man, resulterend in een grote pan chili die even snel als hij is ontstaan weer is verzwolgen. De rest van de avond wordt er gekaart en met hond Nellie in het Wittmunder Wald gewandeld.

De volgende ochtend rukt de wind aan de tenten. Geen Wangerooge derhalve maar Baltrum. Het weerbericht geeft buien aan met een aanwakkerende wind tot 8 Beaufort uit het

zuidwesten. Ondanks enkele dissidente geluiden afkomstig van de minder fanatieken onder ons, vertrekken we naar Nessmersiel. Nu blijkt weer eens de ver geëvolueerde democratische structuur van Arenicola: om één uur vertrekt het grootste deel van de groep bij de veerdam in de richting van het Ostbake op Baltrum. Drie anderen verkiezen nog even langs de dijk te lopen alvorens zeewaarts te gaan, nog eens drie personen hebben zich teruggetrokken in het lokale café achter de koffie teneinde de eerstvolgende bui nog te laten passeren. Martin houdt het helemaal voor gezien en blaast met een auto vol bagage de aftocht naar Groningen. Er staat een harde wind die ons in de rug duwt. Bij de eerste priel komt er een hevige stortbui over, wat schitterende beelden van het wad oplevert. Daarna volgt de belangrijkste Balje, ongeveer middeldiep, juist op dat punt doorstoken waar het net kan; mooi werk. Hierna volgt weer een splitsing van de groep in de expresso-koffiedrinkers richting dorp en de oostom-lopers, die verder verschoond blijven van regenbuien. De koffiedrinkers zien hun broek nog eenmaal nat worden (van zout water). Het weer wordt zelfs aangenaam en zonnig.

Baltrum heeft aan de oostkant een knaap van een vloedhaak die ongeveer één kilometer zuidwaarts het wad inwijst. Verder is er weer een groot gebied met jonge duintjes. Terug over het strand naar de boulevard. Een mooi uitzicht op het zeegat tussen Baltrum en Norderney. Nog even wordt er gefilosofeerd over de kansen om buitenom van het ene naar het andere eiland over te steken. Dan genieten we in afwachting van de boot wederom Kaffee und Apfelkuchen mit viel oder noch mehr Sahne. Meestal ogen wadlopers niet erg, al helemaal niet wanneer ze juist van de plaats des onheils komen, maar nu maakt één onzer een verpletterende en onuitwisbare indruk op de koffie aandragende serveerster. Helaas houden contractueel vastgelegde verplichtingen haar tegen anders zal ze ons dadelijk nazwemmen. Nu blijft het bij 'Schmeicheln' (zo heet dat in het Duits). Terug aan de wal blijkt een vergeten giropasje gelegenheid te geven tot het maken van een groepsfoto met Christian en Nellie in Nessmergrode. Terug in Groningen besluit een pizza het weekend dat ondanks het matige weer zeer gezellig en dus geslaagd genoemd mag worden.

Na de "ruige tochten" op het Duitse Wad

Tenslotte leert dit weekend dat er onder slechte tot zeer slechte weersomstandigheden in Duitsland toch gelopen kan worden. In de Nederlandse situatie kan er dan alleen maar afgelast worden. Deze wat 'ruigere tochtjes' geven het wadlopen een extra dimensie en maken de eenvoudige Duitse oversteken boeiender. Wie dit niet vindt mag een volgende keer niet meer mee!

4.6. Het Deense Wad

Jan Rijkmans

Of het nu komt dat Arenicola weer eens een marginaal bestaan leidde of omdat het al een poosje slecht weer was, het kostte in ieder geval de nodige moeite om voldoende leden zo ver te krijgen mee te gaan op een expeditie naar het Deense deel van de Waddenzee.

Verder dan Minseneroldoog was men nog nooit gekomen, maar de drang om ook de verder gelegen delen van de wadden te onderzoeken werd steeds sterker. In juni 1980 was het zover dat het verlangen in daden werd omgezet. Het is echter een lange reis en daarom voor de gemiddelde student een prijzige aangelegenheid. Kortom, er is tot vier dagen voor het vertrek gewikt en gewogen voordat definitief tot de onderneming is besloten. Het lumineuze idee om niet vier maar vijf dagen weg te gaan, gaf tenslotte de doorslag. Henk zorgde voor het vervoer, Lammert besliste over de wadlooptochten en Josephien had reeds een contactpersoon in Esbjerg voor aanvullende waardevolle informatie.

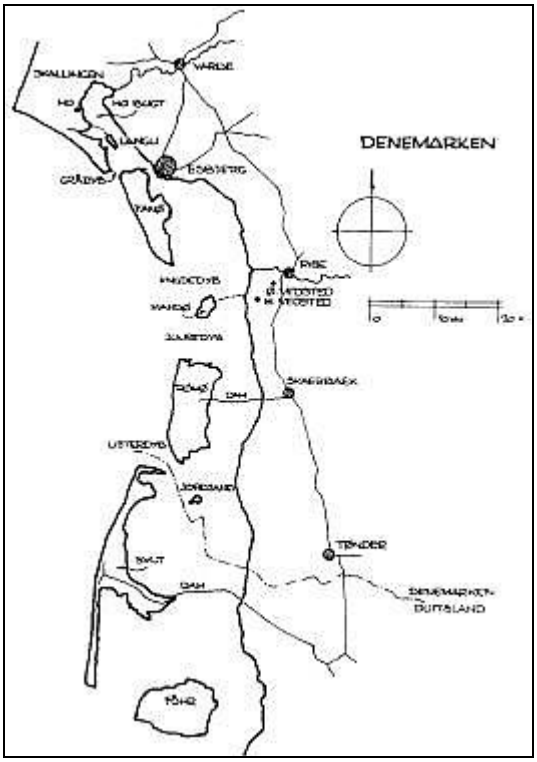

Waddengebied Denemarken

Met z'n negenen gingen we op reis, waarvan er vier helaas pas een dag later konden komen. Onderweg kwam er bijna een voortijdig einde aan de expeditie: Het gehuurde busje werd op de Autobahn de vangrail in gesneden. Krachtig remmen deed het voertuig eenmaal om zijn as tollen waarna de vijf wadlopers zichzelven verstijfd van schrik terugvonden in de bermsloot. Gelukkig kon het busje zonder noemenswaardige schade weer op de weg gezet worden. Dit incident wierp echter een schaduw over de volgende dagen en heeft toch de animo binnen de club voor verre reizen negatief beinvloed. Sindsdien komen we weer niet voorbij de Jade.

Gekampeerd werd er bij Ribe, een historisch handelsstadje aan de Ribe A, dicht bij de kust en ten zuidoosten van Esbjerg. Een strategische uitvalsbasis om de Deense Wadden te gaan ontdekken.

Lammert Kwant doet verslag van de rest van het verblijf.

Mandø

Ter hoogte van Ribe ligt Mandø, midden in de Deense waddenzee tussen Rømø in het zuiden en Fanø in het noorden. Het vormt het, 600 hectare grote, hoogste punt van een omvangrijke zandplaat die zich aan alle zijden van het eiland uitstrekt. Mandø bestaat voor het overgrote

deel uit polderland. Alleen aan de zuidwestelijke zijde strekt zich een smalle duinrichel uit. Hier ligt ook het enige dorpje, Mandø By geheten. Door de centrale ligging op een zandplaat is het eiland niet per schip bereikbaar. Over het wantij ligt sedert eeuwen een 'ebbevej', een met prikken aangegeven ebweg, waar overheen alleen gedurende de uren voor en na laagwater gereden of gelopen kan worden. Sedert 1974 loopt er ook een lage dam naar Mandø, die echter bij wat hogere vloeden onderstroomt.

Daar niemand, na de vermoeiende rit van de dag tevoren, zin heeft vroeg op te staan, arriveren we pas tegen tienen op de dijk tegenover Mandø. Het is al vier uur na laagwater. Het is onaangenaam weer met donkere wolken, die op een matige noordwestenwind af en toe regen brengen. Het is koud en het zeewater staat al aardig hoog. We besloten over de lage dam naar het eiland te lopen. De zee had de dam al aan weerszijden bereikt maar stroomde er niet over heen. Af en toe passeerde ons een langzaam rijdende auto. Vanaf de dam waren Rømø en Fanø goed te zien evenals Esbjerg. Na een uur lopen bereikten we het eiland en kleedden we ons achter de dijk om. Over de enige verharde weg op het eiland bereikten we het dorp, ons onderweg verbazend over de enorme aantallen vogels in de weilanden. De meeste konden moeiteloos worden gedetermineerd.

Terwijl het hard begon te regenen bereikten we de plaatselijke 'kro', waar we ons de koffie goed lieten smaken en waar we de meegebrachte literatuur over het eiland konden doornemen. Daarop werd er een wandeling gemaakt langs de west- en zuidkust van het eiland en door het dorpje. Wat een rust! Tegen vijven werd de terugweg aanvaard, nu in wadlooptenue. Over de ebweg kwamen de vier laatkomers aangewandeld, die zojuist uit Nederland waren aangekomen. Iedereen liep min of meer op geleide van de prikken van de ebweg naar de overkant. Na een uurtje stond iedereen wat kleumerig weer op de dijk van de vaste wal. In Ribe werd het tentenkamp uitgebreid tot vijf tenten op een rustig veldje in de luwte van een windsingel van bomen.

Langli

Langli is het noordelijkste waddeneiland. Het ligt in de Ho Bugt, een door pleistocene en holocene gronden omgeven uitham van de Waddenzee. Vroeger maakte het eilandje deel uit van het vasteland, doch een stormvloed sloeg in 1634 de verbinding met de vaste wal weg. Ondanks pogingen het verdronken land weer in te dijken, is Langli tot op heden een eiland gebleven. Het is ongeveer 100 hectare groot en een waar vogelparadijs. Het is anno 1980 in particulier bezit, maar te koop voor zes miljoen Deense kronen, hetgeen betekent dat Arenicola het kan kopen voor ruim twee miljoen gulden om er een natuurreservaat van te maken. Het middendeel van het eilandje bestaat uit duinen. Rondom is er kwelder en grasland met verwilderde akkers. Tegenwoordig woont er niemand meer op Langli. Er staan nog drie huizen die als vakantiehuis worden gebruikt en als verblijf voor jagers die in nazomer en herfst het eiland onveilig maken. In Denemarken mogen veel wadvogels bejaagd worden en tot voor kort ook zeehonden.

Na het gebruikelijke getreuzel van sommigen, een groep is zo snel als zijn traagste deelnemer, reden we tegen kwart voor zeven weg richting Varde. Om de Ho Bugt heen rijdend bereikten we via steeds smallere en hobbeliger wegen het schiereiland Skallingen, vanwaar een ebweg naar Langli moest lopen. We bleken er op tijd te zijn. De vloed kwam al weer op, maar de ebweg en omgeving lagen nog droog. Na drie kwartier wandelen over hoog zandig wad werd Langli bereikt, waar we ons inrichtten bij één van de drie huizen. Het weer was wederom matig, gure wind, bewolkt met af en toe regen.

Een vogelparadijs, Langli. Verschillende kolonies zilvermeeuwen. Enorme aantallen nesten, zo bleek ons toen we het eiland rondwandelden. Dat de vogels behoorlijk verontrust werden, laat zich raden. Waarschijnlijk hadden we er beter aan gedaan in dit seizoen niet naar Langli te gaan, maar ja zo'n vrij toegankelijk, onbewoond waddeneilandje ....

De rest van de dag werd besteed aan lezen, spelletjes doen, door de ramen van de huizen koekeloeren en rammelen aan de deuren die helaas voor ons gesloten bleven Slechts een vervallen schuur was toegankelijk, evenals een hondenhok. Na hoogwater werd geregeld het hoogste duin beklommen om te zien of de ebweg al droogviel. Tegen vieren was het zover en vertrokken we weer. Iedereen liep zijn eigen route ter weerszijden van de ebweg in de hoop elders nog prielen te kruisen, zoals de uitlopers van het Hobo Dyb. Overal land om je heen, een raar gezicht bij wadlopen. Verder ook heuvels, die direct aan het wad grenzen. Opvallend was een mosselbank met zeer veel kleine jonge mossels en veel slik er om heen. Ook de zeepokken op de mossels waren klein, veel kleiner dan in Nederland, misschien wel door schoner water dan bij ons. Op de terugweg naar Ribe werd er in Esbjerg geïnformeerd naar de kosten van het veer naar Fanø. Die vielen reuze mee. 's Avonds werd er in een opperbeste stemming gezamenlijk gekookt, waarna de meesten snel hun slaapzak opzochten.

Typische woning op Fano.

Fanø

Er werd deze dag niet wadgelopen. Zowel het ochtend- als het avondlaagwater was daarvoor te ongunstig. Een oversteek naar Fanø kon al helemaal niet. Een goede kaart van het Deense waddengebied bestaat niet en hemelsbreed is de oversteek tien kilometer lang. Er had natuurlijk eerst intensief verkend moeten worden en dat was uiteraard niet gebeurd. We namen dus te Esbjerg de veerboot naar Fanø, dat hier in het noorden op een steenworp afstand ligt van het vasteland. Na twintig minuten was Nordby bereikt, één van de twee dorpen op Fanø.

Fanø en Rømø zijn de twee grootste Deense waddeneilanden. Fanø is een echt eiland, terwijl Rømø met een hoge dam aan de kust verbonden is. Beide eilanden zijn behoorlijk toeristisch, met veel auto's die practisch overal mogen rondrijden. Het strand lijkt af en toe wel een racebaan. Het andere dorp op Fanø heet Sønderho en ligt in het zuiden. Nordby zag er tot in de puntjes verzorgd uit, geheel gerestaureerd en in de sfeer van vroeger.

We maakten een wandeling om de noord door het gebied met de merkwaardige naam Grønningen'. Het bestaat uit kwelders en duinen. Plaatselijk is tegen zandverstuiven naaldbos aangeplant. Het was erg rustig op het eiland en dat, terwijl het Pinksteren was. Een deel van de groep wandelde verder en stak bij het gehucht Rindby het eiland over naar de wadkant om zo langs de kust weer terug naar Nordby te lopen. De overigen gingen zwemmen en zonnen want de zon liet zich zowaar na drie dagen weer zien. Tegen achten waren we weer terug op de camping.

Terug naar Nederland

Met een lange rit voor de boeg verlieten we reeds om kwart voor acht de camping. De eerste honderd kilometer tot aan Husum reden we langs de waddenkust om af en toe een blik over de dijk te werpen naar het waddengebied van Sleeswijk-Holstein.

Bij Tønder reden we de grens over en via Niebull, waar de gigantische autotreinen naar Sylt vertrekken, naar het natuurgebied Hauke Haienkoog. Dit is een binnendijks nat gebied, zeer rijk aan vogels. Buitendijks hadden we een goed uitzicht op de Halligen en de kweldereilanden Föhr en Pellworm. Halligen zijn terpen met daar om heen een kwelder, die soms bedijkt is. We reden verder naar Nordstrand, een voormalig eiland dat voornamelijk agrarisch gebied bevat. We dronken er koffie in een dijkrestaurant en loerden daar over de dijk naar Pellworm en Nordstrandischmoor. Nordstrand zit al jaren met een grote dam vast aan de kust en is daarom nauwelijks meer een eiland te noemen.

Toen hadden we genoeg gezien van deze verre wadden. Ze noodden zeker tot terugkeer om de diverse eilanden en eilandjes te belopen. Tegen elven, na de inkoop van de nodige etenswaren, begon de grote rit naar huis. Ditmaal verliep de reis vlekkeloos, tot opluchting van diegenen die de schrik nog in de benen zat.

Links het busje dat op de heenreis in de bermsloot belandde

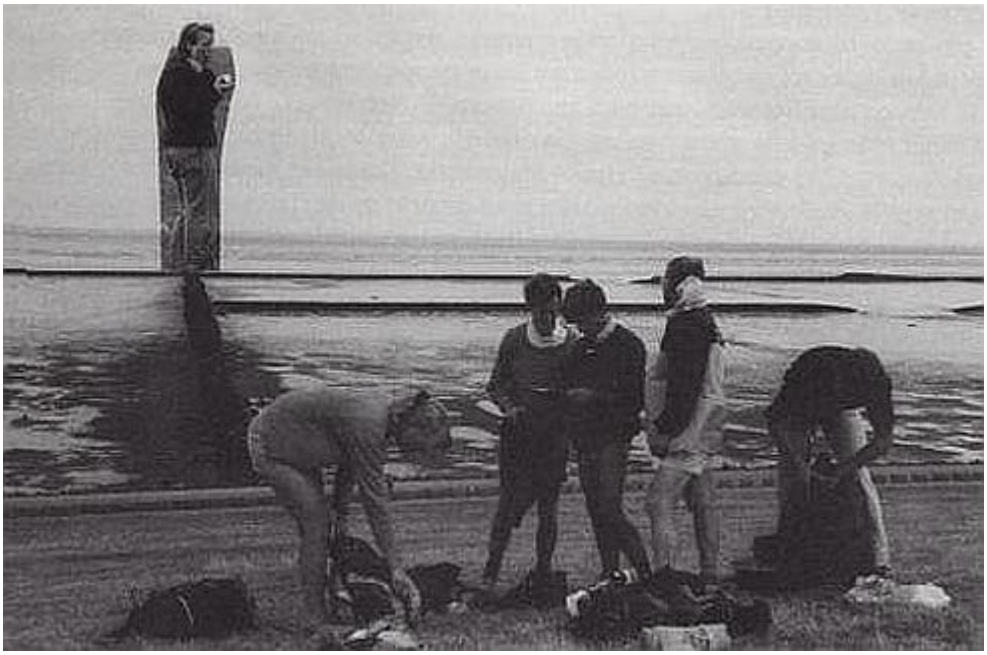

De redaktie en Kees Wevers. Vlnr: Lindy, Ina, Jan, Kees, Otto en Hans (foto: Gerda Boelens).

Colofon

Redaktie: Hans Hoogduin, Otto Meyling, Lindy Messchendorp, Jan Rijkmans en Ina Vogel.
Foto's: Tenzij anders vermeld, Jan Rijkmans.
Beginletters, illustraties en kaartjes: Otto Meyling.
Vormgeving en lay-out: Hans Hoogduin.
Drukwerk: Stichting Drukkerij C. Regenboog, 250 ex.

Auteurs: Ina Vogel, Otto Meyling, Lindy Messchendorp, Willem Schober, Jaap Oudman, Jan Rijkmans, Martin van der Wijk, Lammert Kwant.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs, illustrator, en/of fotografen.

2e (digitale) uitgave op www.arenicola.nl en www.wadgidsenweb.nl gepubliceerd ter gelegenheid van het 10e lustrum van Arenicola, februari 2018.
Lammert Kwant

Enkele errata, vnl. spelfouten, zijn verbeterd t.o.v. de 1e (papieren) uitgave (1993).

Foto omslag: Martin van der Wijk op weg naar Spiekeroog (foto: Jan Rijkmans).

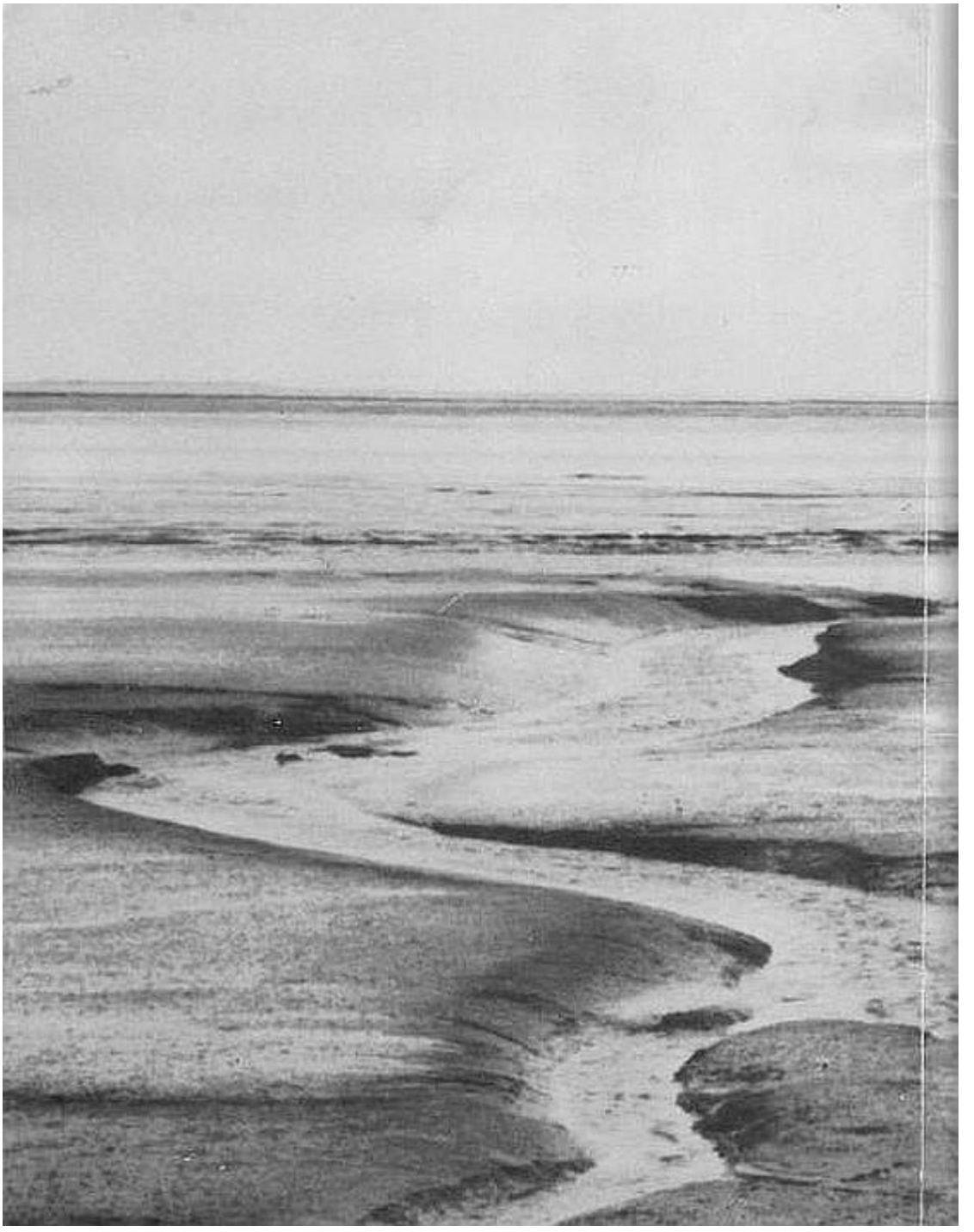

Boekenlegger

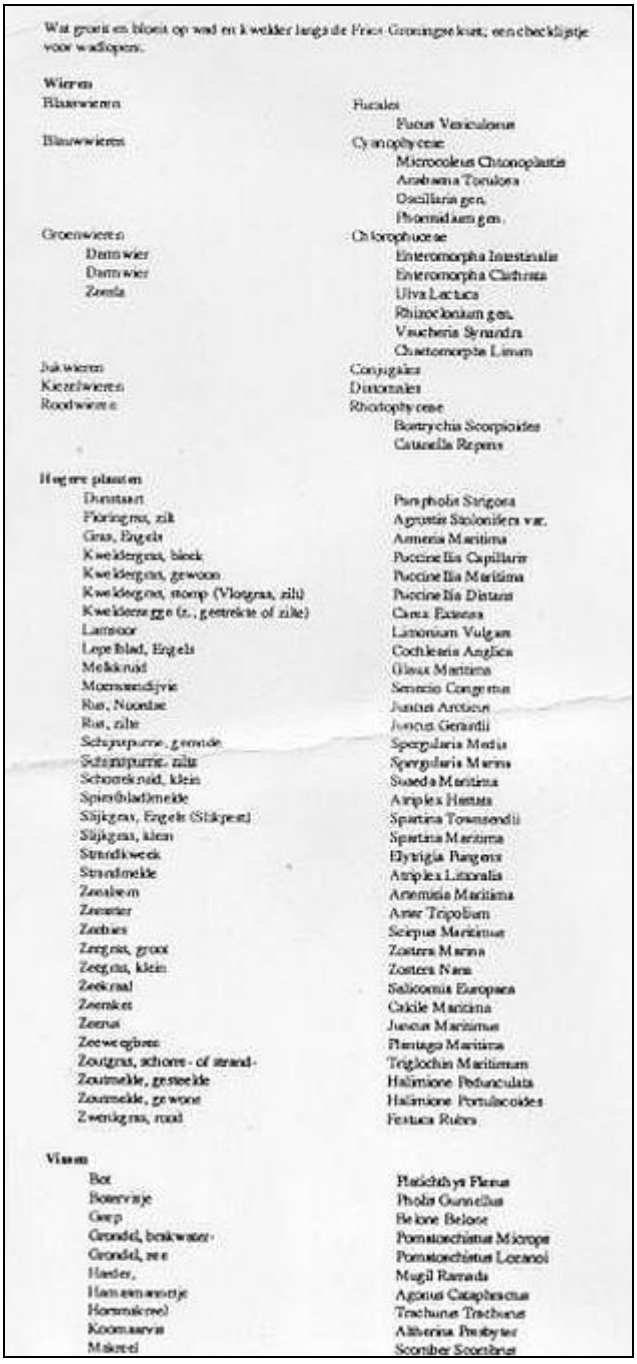

Wat groeit en bloeit op wad en ā welder langs de Friese Groningse kust; een checklijstje voor wadlopers.

Wieren

Blauwwieren	Fucales
	Fucus Vesiculosus
Blauwwieren	Cyanophyceae
	Microcoleus Chtonoplastis
	Arabaena Torulosa
	Oscillaria gen.
	Phormidium gen.
Groenwieren	Chlorophyceae
Darmwier	Enteromorpha Intestinalis
Darmwier	Enteromorpha Clathrata
Zeesla	Ulva Lactuca
	Rhizoclonium gen.
	Vaucheria Synandra
	Chaetomorpha Linum
Jukwieren	Conjugales
Kiezelwieren	Diatomales
Roodwieren	Rhodophyceae
	Bostrychia Scorpioides
	Catenella Repens

Hogere planten

Duinsuart	Pamphola Strigosa
Fioringras, zilt	Agrostis Stolonifera var.
Gras, Engels	Armeria Maritima
Kweldergras, bleek	Puccinellia Capillaris
Kweldergras, gewoon	Puccinellia Maritima
Kweldergras, stomp (Vlotgras, zilt)	Puccinellia Distans
Kweldergrgs (z., getreikte of zilte)	Carex Extensa
Lamsoor	Limonium Vulgare
Lepelblad, Engels	Cochlearia Anglica
Melkkruid	Glaux Maritima
Moerasandijvie	Senecio Congestus
Rus, Noordse	Juncus Arcticus
Rus, zilte	Juncus Gerardii
Schijnpunt, gewone	Spergularia Media
Schijnpunt, zilte	Spergularia Marina
Schorrekruid, klein	Suaeda Maritima
Spiesbladmelde	Atriplex Hastata
Slijkgras, Engels (Slikgras)	Spartina Townsendii
Slijkgras, klein	Spartina Maritima
Strandkweek	Elytrigia Pungens
Strandmelde	Atriplex Littoralis
Zeealsem	Artemisia Maritima
Zeester	Aster Tripolium
Zeebies	Scirpus Maritimus
Zeegras, groot	Zostera Marina
Zeegras, klein	Zostera Nana
Zeekraal	Salicornia Europaea
Zeeraket	Cakile Maritima
Zeerus	Juncus Maritimus
Zeeweegbree	Plantago Maritima
Zoutgras, schorre- of strand-	Triglochin Maritimum
Zoutmelde, gesteelde	Halimione Pedunculata
Zoutmelde, gewone	Halimione Portulacoides
Zwenkgras, rood	Festuca Rubra

Vissen

Bot	Platichthys Flesus
Botervisje	Pholis Gunnellus
Garp	Belone Belone
Grondel, brakwater-	Pomatoschistus Microps
Grondel, zee	Pomatoschistus Lozanoi
Harder,	Mugil Ramada
Hamsenaasje	Agonus Cataphractus
Horsmakreel	Trachurus Trachurus
Koornaarvis	Atherina Presbyter
Makreel	Scomber Scombrus

Meun, gewone	Ciliata Mustela
Puitaal	Zoarces Viviparus
Schol	Pleuronectus Platessa
Slakdolf	Liparis Liparis
Zeebaars	Dicentrarchus Labrax
Zeedonderpad	Myoxocephalus Scorpius
Zeeforel	Salmo Trutta Trutta
Zeenaald	Syngnathus rostel

Zeezoogdieren

Walvisspitsmuis	Neomys Anomalus
Zeehond, gewone	Phoca Vitulina
Zeehond, grijze	Halichoerus Grypus

Vogels

Aalscholver	Phalacrocorax Carbo
Bergeend	Tadorna Tadorna
Eend, grote zee-	Melanitta Fusca
Eend, slob-	Spatula (Anas) Clypeata
Eend, topper-	Aythya Marila
Eend, zwarte zee	Melanitta Nigra
Ijdereend	Somateria Mollissima
Gans, brand-	Branta Leucopsis
Gans, rot-	Branta Bernicla
Grutto, rosse	Limosa Lapponica
Kluut	Recurvirostra Avosetta
Mantelmeeuw, grote	Larus Marinus
Mantelmeeuw, kleine	Larus Fuscus
Meeuw, kok-	Larus Ridibundus
Meeuw, storm-	Larus Canus
Meeuw, zilver-	Larus Argentatus
Plevier, bont bek-	Charadrius Hiaticula
Plevier, goud-	Pluvialis Apricarius
Plevier, kleine	Charadrius Dubius
Plevier, strand-	Charadrius Alexandrinus
Plevier, zilver-	Pluvialis Squatarola
Pijlstaart	Anas Acuta
Ruiter, zwarte	Tringa Erythropus
Scholekster (Bonte piet)	Haematopus Ostralegus
Smient	Anas Penelope
Steenloper	Arenaria Interpres
Stern, dwerg-	Sterna Albifrons
Stern, grote	Sterna Sandvicensis
Stern, Noordse	Sterna Macrura
Strandloper, bonte	Calidris Alpina
Strandloper, drieteen-	Calidris Alba
Strandloper, kanoet-	Calidris Canutus
Strandloper, paarse	Calidris Maritima
Tureluur	Tringa Totanus
Visdief	Sterna Hirundo
Wulp	Numenius Arquata
Wulp, regen-	Numenius Phaeopus
Zaagbek, middelste	Mergus Serrator

Overige dieren

Alikruik, gewone	Littorina Littorea
Garnaal, zand-	Crangon Crangon
Garnaal, slijk-	Corophium Volutator
Kokkel	Cardium Edule
Krab, strand-	Carcinides Maenas
Mossel	Mytilus Edulis
Mutsenoortje	Phytia Myosotis
Nonnetje	Macoma Balthica
Rijke wallen	Ciliophora
Zeeanjel	Pleurobrachia Pileus
Roeipootkreeftjes	Copepoda
Schijfkwallen	Scyphozoa
Haarkwal, blauwe	Cyanea Lamarcki
Kompaskwal	Chrysaora Hysoscella
Oorkwal	Aurelia Aurita
Slijkgaper, platte	Spisula Truncata
Strandgaper	Mya Arenaria
Wadpier	Arenicola Marina
Wadslakje	Hydrobia Ulvae
Wulk	Buccinum Undulatum
Zandmger	Nereis Virens
Zeeduizendpoot	Nereis Diversicolor
Zeepok	Balanus Balanoides
Zeeanemoon	Anthozoa

Opgelet: alle soornamen (species) staan en cita onder e lkaar.